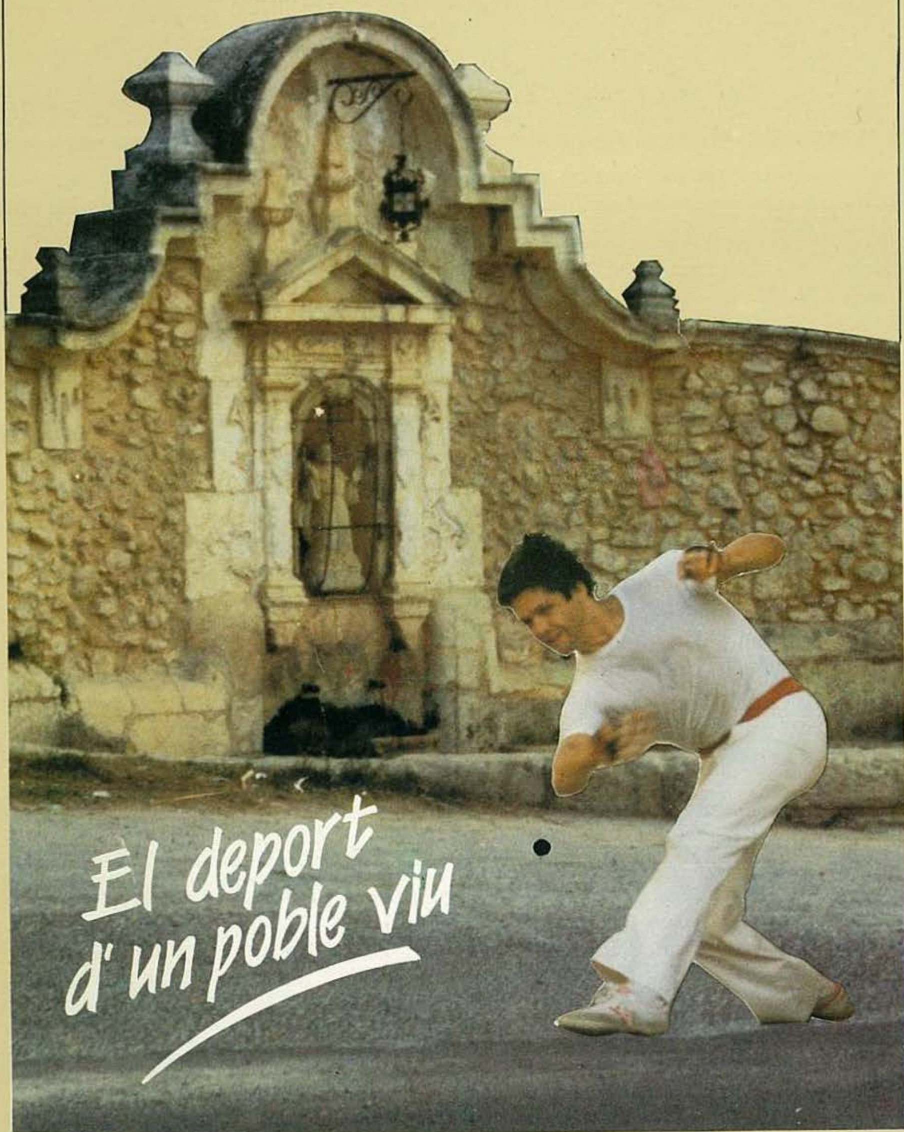
aureli lopez

LA PILOTA VALENCIANA

aureli lopez

LA PILOTA VALENCIANA

El deport
d' un poble viu

Aureli López i Muñoz naix en Paterna (30-11-43).

Es representant de comerç i treballa dins la comunitat Valenciana des de l'any 62. Ha vist jugar totes les modalitats de pilota valenciana, i n'ha practicat algunes d'elles.

Aficionat al nostre deport des de molt menut, encara juga a pilota totes les semanes.

Professor de Llengua Valenciana per Lo Rat Penat, en coneix l'ampla riquea de vocabulari «viu» que s'hi dona a qualsevol raco de l'antic Regne de Valencia.

Portada i maqueta: Josep Lacreu.
Fotografies: Pepet Solaz.
Impres en Grafiques Alcañiz (Paterna).

I.S.B.N.: 84-398-0869-0.
Deposit Legal: V-235-1984.

DEDICATORIA

A la pilota valenciana, tan viva en el poble com oblidada pels nostres escriptors, i a la seua aficio de cavallers, tan entesa i fidel.

L'AUTOR

AGRAÏMENT

Al poble de Genoves, eixemplar bressol de la pilota valenciana entre tants pobles que l'acaronen, i al seu Ajuntament, qui, per voler-la engrandir, ha fet possible el present treball.

L'AUTOR

PROLEC

La pilota valenciana, dins l'anima del seu poble, es com eixes tradicions milenaries del nostre regne vell (Tribunal de les Aigües, Festes majors de cada raco valencià), que sobreviuen als canvis i el despersonalisador «progres» de la societat de consum.

De l'arraïl mes fondo i escampat, que viu i beu en les antigues costums valencianes, la pilota, en qualsevol modalitat de trinquet o carrer, s'ha mantes per l'amor i l'esforç de qui la juga, sentint-se-la a les mans, o gojant de vore partides quan li ho manen els anys.

En temps de viages interplanetaris i d'energia nuclear, de «marqueting», multinacionals i computadores, el nostre deport nacional valencià seguix viu i brau, en molts pobles on encara s'alena aire pur, i es pot vore, enmig les modernes maquines per a l'horta, algun llaurador que, sacsat pel moviment del carro i l'haca, desija aplegar a casa per a menjar-se el dinaret, i de seguit... a vore la partida de pilota.

Quan un poble com el nostre, que ha sabut arribar a ser el primer d'Espanya en exportacions a l'estranger, i en l'organisacio de fires comercials internacionals, sap mantindre vives les tradicions que el fan ser-ho, en eixe dolç barrejat de saber qui i com som sense pedre el ritme actual, podem aguaitar esperançats eixe pervindre enterbolit que, per a la pilota valenciana, s'obri clar i lluent en vore les noves Escoles de Pilota, i el carrers ben plens d'aficionats per a vore-la jugar.

Per a la realisacio del present treball, i abanda l'experiencia personal com aficionat, jugant i veent jugar en trinquet i carrer (vivint la pilota per dins), m'he fonamentat en l'obra «Valencia antigua y moderna», de l'erudit Marcos Ant.º de Orellana. Especialment i per la seua actualitat i ampla documentacio, he trobat prou ajuda en el llibre «El Trinquet», de l'autor valencià Llorenç Millo; aiximateix m'han aprofitat alguns treballs de prensa, del gran coneixedor de la pilota Alberto Soldado.

Sense aplegar a explicar-m'ho, els pocs llibres, treballs o articuls que he pogut vore sobre pilota valenciana, s'han fet en castellà. Yo he volgut fer la meua chicoteta aportació al nostre deport, en sa Llengua Valenciana propia i viva, utilisant la normativa de l'Academia de Cultura Valenciana, plenament convençut d'acostar-vos, en molt o en tot, el valencià que puc oure, arreu de la nostra terra valenciana.

Desijaria omplir-vos el meu buit d'estil literari, en l'amor total que sent per la pilota; estima i voler que m'han decidit a escriure este llibre, adonat com ho estic de la necessitat de fer-li'l coneixer a tants valencians, que encara no han sentit l'emocio d'una bona partida.

Hui, a la fi, s'ha conseguit que el nostre deport puga creixer i desenrollar-se pel seu conte i en sa terra; la Generalitat Valenciana ha aprovat la nova Federacio de Pilota Valenciana, i junt la realitat de l'exit obtingut pel Curset de Monitors, podem fer romandre entre la nostra joventut l'aficio al joc de pilota.

Enjorn, modalitats tan antigues i valentes com el Raspall i les Llargues, reviscolaran en força per a orgull del nostre poble valencià, creador, mantenidor i amo del seu deport, afegint-li a l'antiga vellea, la bellea de sempre quan es veu jugar, o es juga, a PILOTA VALENCIANA.

1. ORIGENS DEL JOC DE PILOTA
(La pilota i els guants)

N'apareixen en l'antigor moltes modalitats de jocs de pilota; els grecs jugaven ya en diferents tamanys de pilotes, nomenant a este deport «esferistica», li dien als llocs de joc «esferisteria» i al mestres de quealsevol modalitat «esferistici». Despres, i com tantissimes coses dins l'historia, l'esferistica passà a Roma i n'hi ha antiga documentacio que parla de la gran aficio que li tingueren a la pilota, els emperadors Vespasia i Aleixandre Sever, que ya manaren en aquell temps, la construccio de jocs de pilota en els seus palaus.

Tambe es interessant coneixer —a modo d'anecdota— que Sant Agusti conta en les seues «Confessions», la gran aficio que li tenia al joc de pilota, i els disgusts que li produia perdre una partida; el nostre Sant Vicent Ferrer tambe parlava d'ella en alguns sermons, com a deport permes en son temps (encara que la pilota coneguera epoques de prohibicio pel Consell General de la Ciutat de Valencia). Pero deixem estes notes com a curiositats, i acostem-nos als arrels que podrien donar-nos proves, noms i semblances del per qué juguem hui a pilota valenciana.

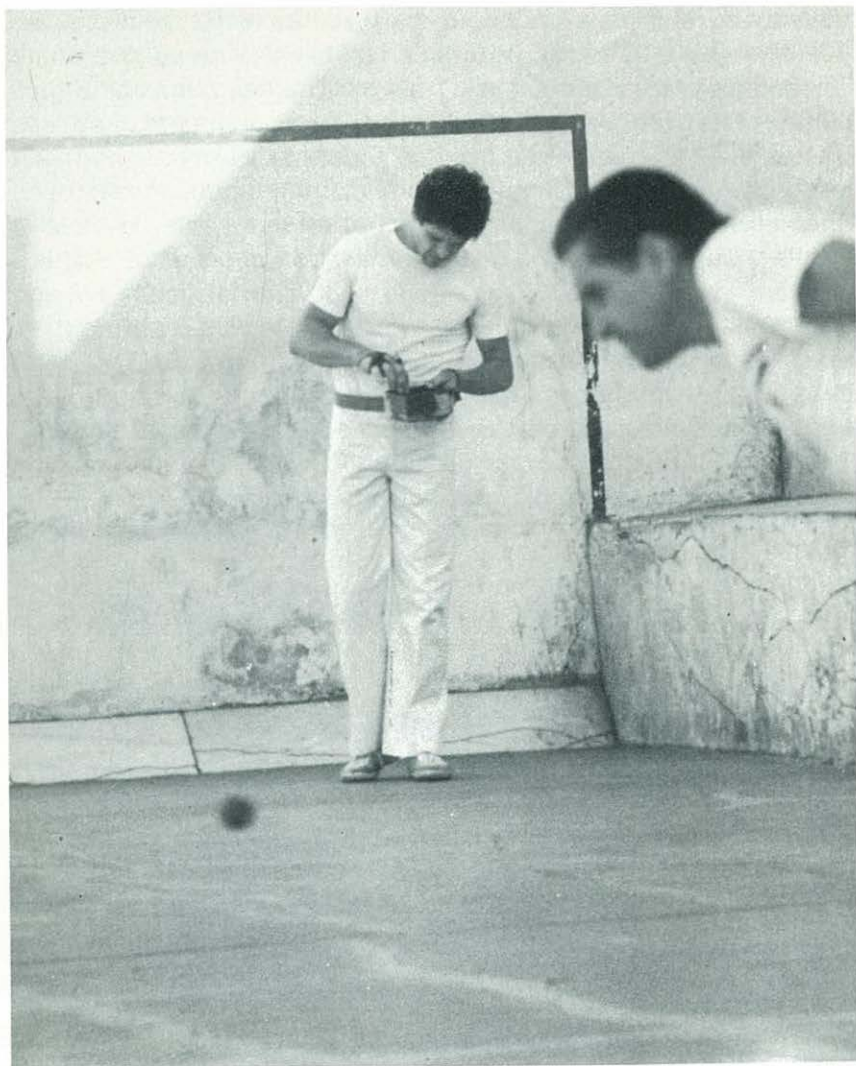
En Paris, l'any 1292, el «jeu de paume» (per jugar-se en la palma de la ma, o ma nueta), tenia gran importancia i el practicaven nobles i reis, sent-ne grans jugadors Francesc I i Enric II. Crec d'in-

teres aclarir que el «jeu de paume» es jugava en llocs tancats, rectangulars i dividits per una corda o ret enmig, per damunt la qual s'havia de passar la pilota. Pel mal que fea la pilota en les mans, alguns jugadors començaren a utilisar la pala curta —«triquet» en frances—, i pareix que d'ahi vinga l'actual nom dels trinquets. L'haver nomenat a França en primer lloc, no vol dir que fora alli on primer es jugava, perque el nostre jagant valencià Lluïs Vives, en els seus «Diálogos», ya escrigue un fragment precios, on comparava i deixava clares les diferencies entre eis trinquets de Paris i els de Valencia; els cavallers valencians que Vives fa intervindre, parlant-nos de les classes de pilota, roba de moda i costums d'aquella epoca, son: Centelles, Borja i Cabanilles, nomenant varies vegades el trinquet del Miracle, que li donà nom a l'actual carrer del Trinquet dels Cavallers «perque nomes l'utilisaven els nobles valencians».

Be, tornant a acostar-nos cap a hui, el joc de pilota que es practicava en França era molt paregut als d'Espanya: «el largo vasco» i la pilota de carrer valenciana. Es jugava en llocs coberts i en places o carrers, i n'hi ha documentacio del trinquet de la Magdalena, en Madrit, i aiximateix de jugar-se en Murcia, Burgos i Navarra; encara que hui, i des d'un grapat d'anys en arrere, nomes queden vives les modalitats vasques de fronto, pala i «cesta-punta»... (es pot dir que ya no juguen «al largo» ni a «rebote»), i les nostres varietats valencianes que tractarém en l'amplaria que cal.

LA PILOTA

La pilota valenciana es una obra de l'artesania del poble valencià, unica en son estil i ben nostra; es fa en la pell del bascoll del bou i es compon de huit trianguls que, en cosir-los —pegant-los la volta com a un calceti—, la deixen redona i perfecta; per estar feta en eixa pell, rep el nom de pilota de vaqueta, encara que tambe n'hi ha qui li diu «de correja»; la grossaria de la pell, ans d'escomençar-la, ve a tindre 8 mm. i s'ha d'adobar fins quedar-ne 3 mm., es reompli de borra de llana, i de la calitat del reomplit dependra el «toc» de la pilota. Durant molts anys, les pilotes es feen en 32 grams

Genoves «triant pilota», en primer lloc el seu germa Pepe

de pes, mes o manco; pero els jugadors, a poco a poc anaven demanant-les mes pesades, i s'ha aplegat hui a fer-ne de 35, 40 i 45 grams com a maxim; aço es millor per als «restos en poders», pero va contra els punters i migers, que a sovint patixen «sentadures» que els impedixen jugar en prou de temps.

Hi ha una antiga tradicio, que es manté, d'acabar el cosit de les pilotes «a soles i a porta tancada», passant-se el secret de pares a fills... Encara que no fora aixina, en son ben repoquets els qui poden i saben fer una bona pilota.

D'entre els mes afamats «piloters», trobem a Enric Alvarez Martínez, de Carcaixent, qui junt a Juan Cruz, de Vall d'Uxo, no tenen prou mans per a fer-ne, puix els en demanen de tots els trinquets i els han d'alvançar els encarrecs en temps per davant; n'hi ha unes paraules del piloter de Carcaixent, que s'han fet llei popular per la perfecta definicio que fan d'allo que deu tindre una bona pilota:

1. Molt de bot i recte, que no «mentixca».
2. Que vaja on li mane la ma del jugador.
3. Si la tiren dalt, que puge creixent.
4. Que no faça mal i dure prou partides en bones condicions.

El preu d'una pilota seua, hui, al voltant de les 4.000 pessetes.

D'atres bons piloters ho son: Miquel Baixauli, de Catarroja; Emili Lopez, d'Alberich; Giner, de Betera, i tambe n'hi ha artesans de la pilota en Benaguasil, Casinos, El Grau, Xabia, Ondara. Cadascu d'estos artesans marca les pilotes en les inicials del seu llinage o una atra marca, a l'estil dels bous braus.

La pilota decidix moltes vegades un joc o la partida, perque pot trencar o caure de la galeria en el quinze mes necessari; qualsevol aficionat ha vist «traure la nova» quan queda un quinze per a guanyar els iguals o la partida, d'ahi que molts jugadors la tracten de «bonica i reina», o de «mala i pendo» segons els favorixca; tambe n'hi ha d'ells, que molt deportivament, nomes li diuen «no trenques per a ningu».

Les pilotes solen tindre's en el cabasset d'espart o en un caixonet de fusta, i sempre tria pilota l'equip que fa el dau; en les partides molt compromesses de professionals, poden estrenar-se'n dos

per cada equip, que sempre, i ans de jugar-les, deuen ensenyar-los-les als seus contraris.

Quan l'escaleter que fa el dau canvia de pilota —puix pot fer-ho sempre que vullga—, li tira la nova al feridor; si encara no s'havia jugat en ella, el feridor li la passa als seus companyers per a que la boten i coneguen les seues caracteristiques; quan en la pilota canviada ya s'havia jugat ades, el feridor «cantarà» la seua procedencia per a fer sabedors als seus: la de Catarroja, la de Valencia, eixa negreta voladora, la de Carcaixent...

Encara que quasi ningu dels escriptors valencians s'enrecordà mai del nostre deport, «Azorín», el valencià de Monover, li dedicà u dels seus ultims articuls en l'*ABC,* parlant-ne d'u dels nostres jagants de la pilota (El Nel de Murla), i de les seus propies partides com a aficionat en el trinquet de Denia.

La pilota de plastic.—Com no podia ser manco, tambe ha fet la seua aparicio en el nostre deport el simbol del consum, «el plastic». Els professionals no pareixen voler-la en sa gran majoria, pero te les seues ventages per als aficionats de carrer... si s'encala i plou, l'aigua no li fa mal, i es mes barateta. Encara aixina, la pilota fon, es i deu ser DE VAQUETA.

ELS GUANTS

Solen fer-se en badana de corder, encara que tambe s'utilisen atres pells molletes; tapen nomes els nucs dels dits i porten una llengüeta que va per mig la palma de la ma fins la gobanilla, d'a on ixen unes betes que se nuguen (normalment a mossos) a les de la llengüeta germana que va per darrere, una volta enrollades a la ma.

Abans d'escomençar una partida, els jugadors acostumen calfar-se les mans, i ne son molts els que reforcen l'accio protectora del guant, posant-se alguna carta de baralla entre l'esparadrap que tots duen damunt la pell, i el guant.

Hui seria molt estrany vore a un jugador de pilota valenciana, pegant-li en les mans nuetes, pero encara molts hem pogut vore l'eixemple de Tonin (Rovellet), que ha sabut, com ningu, colpejar

quan calia la pilota (perque aixo es un art). A sovint, i de mija partida en avant, es llevava els guants, acabant-la —a mort— en les mans nuetes, sense haver patit mai d'elles, encara restant les durissimes pilotes dels millors professionals a qui s'enfrontà al llarc de la seua vida deportiva.

Entorn dels guants tambe n'hi ha algunes frases que formen part del «reglament d'homens de paraula» que presidix sempre el nostre deport.

Penjar els guants

Quan un jugador penja els guants, es retira del joc de pilota.

Llevar-li a u el guant

Es diu quan un jugador no complix en un trinquet, i el trinqueter li lleva el guant per a que no torne a jugar en el seu trinquet.

2. MODALITATS DEL NOSTRE DEPORT (Els jugadors)

Vaig a tractar de recollir en est apartat, totes les modalitats que n'hi ha per al joc de la pilota valenciana, i aiximateix dels noms d'alguns jugadors, que representen molt dignament a l'enorme quantitat que n'existix, i que no crec possible donar en sa totalitat.

EL RASPALL O RASPALLOT

Es, sense dubte, la mes antiga de les modalitats de pilota valenciana, i hi ve, molt possiblement, de l'antic «harpestum» de grecs i romans.

Es juga sense corda, i per a traure o «sacar», la pilota s'ha de botar dins el dau, o en el lloc marcat en el carrer per a fer-ho, pegant-li de seguit a l'estil que trie el saque. Nomes es fa el quinze, quan la pilota aplega a la paret o ralla que tanca el trinquet o carrer. La pilota sempre està en joc mentres es moga i no aplegue a la paret d'u dels equips (a rebot o a colp es bona); si es para, es fa una ralla on s'ha parat, i si un equip fa «val», canvia de lloc passant a restar o a fer i decidint la ralla a favor de qui la guanya; les partides solen fer-se a cinc jocs, per ser el raspall la modalitat

Parra, en les mans «arreglades» per al Raspall

Genoves, passant de «fer» a «restar»

mes dura per a les mans, els renyons i els genolls. En l'actualitat, els professionals de raspall juguen sense ralles.

Encara es juga al raspall en prou de pobles, pero crec que cap de bon aficionat a la pilota valenciana, deu pedre's una partida de professionals en el trinquet del Surdo, de Gandia, on juguen els mes renomenats, dos o tres vesprades per semana (solen jugar dilluns, dimecres i divendres, i a vegades tambe per la nit).

Jugadors de raspall

Començant pels mes antics, i seguint en alguns que encara juguen, nomenarem al Chiquet de la Vall; Tonet de Genoves; Moragues de Xabia; Juanito el del casino, de Bellreguart; Boluda de Xeraco; Coca de Rafelcofer; Costeta de Xeraco; Godofredo de la Font d'En Carros; Bolo d'Oliva; Oltra d'Oliva; Soret de Gorri, de Piles; Gorcha d'Ademuç; Comba de Xeresa; Pastor d'Oliva; Pellicer de Xeraco; Miramar; Burguera; Antonio de Xeresa; Antoniet de la Granja; Malonda, Miquel de Costa, Mena, Batiste, Parra, Antoniet, Costa, Sanchis, Guerra, Leandro, Pigat, Julio, Pasqual, Crespo..., i tantissims mes. En l'actualitat, Malonda II es el millor resto, i Sanchis, el millor de davant; d'entre els millors aficionats, caldria nomenar a Guillermo, de Rafelbunyol.

Present i pervindre

Fora del trinquet del Surdo, en Gandia, son ben pocs els trinqueters que li oferixen alguna partida «per terra» a l'aficio; yo tinc la seguritat que qualsevol aficionat a la pilota seria feliç de vore jugar al raspall en els trinquets on sol anar, i cal supondre, des del meu convenciment, que arran d'ahi, l'aficio demanaria mes partides de raspall, creixent aixina el numero de jugadors professionals i aficionats. El Surdo em comentava, prou entristit, que no n'apareixen, hui per hui, nous jugadors jovens de raspall, i raonant en Crespo, d'Oliva (jugador professional, molt valent davant), m'assegura, coincidint en el trinqueter, que fa falta gent jove per a mantindre viu el raspall. La joventut, encara que no es vullga, veu mes diners i manco esforç en el joc per dalt, i l'unica possibilitat de mantindre esta bellissima modalitat es troba en l'activitat que en

«Raspar-la»... l'esforç mes violent

sa promocio desenrolle la nostra Federacio de Pilota Valenciana (hui, quasi realitat), organisant campeonats de jovenils i entre Escoles de Pilota, i tractant de convencer als trinqueters de la necessitat de presentar partida de jovenils, abans que la dels majors (una gran mida que en son dia feu reviscolar el trinquet).

Per a llevar-vos l'amargor de boca, dec afegir que n'hi ha prou chiquets deprenent el raspall en pobles de la Safor i la Vall de Tavernes, i que de l'Escola de Genoves ya comencen a sobreixir un grapat de jovenets, com: Pasqual, Rocío, Enrique, Lluïsmi, Sarasol II, Pigat II, entre atres.

Dins el desijat reviscolar del raspall, al trinquet de Villalonga s'ha jugat, enguany, el primer campeonat d'aficionats promogut per la Federacio, en la participacio de cinc equips.

«A LLARGUES I RALLES» O «A LLARGUES»

Es tambe una antiga modalitat, plena d'apassionats enfrontaments entre pobles veïns, que arribaven a durar-ne u, dos o tres dies, segons s'arreglara... Es pot jugar en carrers o trinquets, i per a traure se'n pot triar una d'estes maneres:

1. Botant la pilota sobre un banquet de fusta en desnivell.
2. Botant-se-la en terra.
3. Tirant-la a l'aire i fent-la botar sobre l'antebraç de la ma que ha de jugar-la.

Es trau d'un cap a l'atre del carrer, i la ralla de falta sol marcar-se entre 35 i 40 m.

El joc a llargues està viu en moltissims pobles valencians, i en moltes comarques alicantines, com La Serrania d'Alcoy, La Marina, La Conca del Vinalopó i d'atres; en pobles valencians de parla castellana, como Sot de Chera i els de l'entorn, on antigament es jugava molt a llargues, tornen a fer partides hui, plens d'ilusio, uns jovens que no s'ho han pensat per a reomplir de barreja els clots del carrer tradicional de la pilota, arreglant-se partides a llargues i ralles molts dissabtes i dumenges, i fent-li renaixer el goig de vore i viure l'ambient de la pilota, a tots els veïns.

LLARGUES, equip de L'Eliana campeo provincial 1983
Drets: Gasent, Ricart, Chimo «El tio Chai», Juanin i Tigre
Ajocats: l'equip de Borbotó, sub-campeo. Rafael, Paquito, Carmelo i Paella

Jugadors de llargues

Sense cansar-me de dir que nomes ne nomene uns pocs dels moltissims que en foren, i son, començare, com he fet ades, des dels mes antics cap a hui: Ricardo de Guadassuar; Verruga de Palomar, Llanera, Albalat, Mestret de Massalfassar; Sansonet, Chiquet de Villalonga; Galleta de Puçol; Patilla, el Tio Chai, Gayata, El Gualo, els germans Pango, El Churro de Mislata..., ya en actiu, tenim a Tonico i Miret, de Murla; Sacrista d'Altea; Mundo d'Orba; Edi de Murla; Pasqualin de Massamagrell; El Frare, Carmelo, Rafael, Paquito i Sebastia, de Borbotó; Ramix I i Ramix II, Blanquet i Pantorrilla, de Sanet i Negrals; Toni, Antoniet, Alandes, Quique i Malanda, de Massarrojos; Vicente, Rabosa Chato i Fuster, de Naquera; Barrachina, Cachola, Pancha i Roget, de Foyos... Com a jugador jovenil i de gran pervindre en la modalitat de llargues, reix el fill del Frare, de Borbotó, qui nomes te setze anys i ya trau o «saca» en la força i l'estil de son pare.

La nostra Federacio de Pilota Valenciana desija promoure al maxim esta valenta modalitat, organisant campeonats provincials i creant una comissio que se n'ocupe de «les llargues» com a unic objectiu.

Homens com Balaguer, de Borbotó, gran aficionat i sempre treballant per la recuperacio del joc «a llargues», em fan creure que aço va avant.

A ESCALA I CORDA (trinquet)

De fet, n'es la modalitat mes coneguda i d'a on mes jugadors i «figures» han eixit, per ser la mes bonica de vore per als aficionats, i on mes poden lluir-se els jugadors; tambe, i per qué no dir-ho, pel dolç patiment de creuar algun duret (a qui li agrada).

Quan juguen professionals, casi sempre ho fan a «fer el dau», que consistix en traure o «ferir» des de «la pedra», botant-se la pilota i jugant-la de palma per damunt la ralla que hi ha a metro i mig d'alçaria, en el mur de l'escala, i fent-la botar o caure ferida dins el dau; l'escaleter que «fa», la jugarà per dalt corda, entrant-li segons vinga, a l'aire, de rebot o per davant.

Quan les partides son d'aficionats, les variants de joc ne son moltes; per eixemple: tocar escala, tocar escala a passar, tocar muralla i escala, tocar escala i rebot, traure del dau solt, traure del dau al 6 i mig, 7, 7 i «cuartillo»..., traure del rebot o d'un numero del resto cap avall, traure del 2 i que totes vagen a rebot..., i encara n'hi ha moltes modalitats per a «igualar» els jugadors, que no deixen de tindre la seua «melsa», com: jugar agarrats de la ma, jugar portant una cadira en l'esquerra, jugar-les totes per baix cama... (d'ahi ve allo tan popular de... «yo puc guanyar-li al millor... si m'arregle la partida»).

Figures d'abans i d'ara: escaleters

D'entre els moltissims jugadors de pilota en trinquet, n'anem a nomenar uns quants que aprofiten d'homenage i carinyos recort per a tots ells.

A primeries de segle era primera figura el Nel de Murla, qui junt al Barber de Beniarbeig, Eleuterio de Beniarres i el Faixero de Gandia, els guanyaren un desafiu, l'any 1910, i en el trinquet de Villalonga, als quatre millors jugadors de l'Horta de Valencia. El Nel fon qui tornà a reviscolar el joc per dalt corda en els trinquets, canviant la costum del joc a ralles. N'hi havia un fum de figures, com: Conill, Rovell de Denia (pare de Rovellet); Moliner d'Alboraya; Chiquet de Lliria (pare de Lliria I); Cacau, El Maquiniste, Lloco, Chiquet de Simat; Chato de Marchalenes; El Tramusser...

Pels anys 30-40.—Foren primeres figures: Quart, Mora, Lliria I, Ricardo, Fusteret de la Llosa; Guara, El Gelat, Lliria II i molts atres; pero foren Quart i Lliria els jugadors que omplien els trinquets d'un public apassionat per l'u o l'atre. Cal dir que Quart sempre «donava» alguna cosa, i que en son millor moment aplegaren a privar-li que fera el dau en la primera pilota, de dura i forta que la duya. Quart fon el millor, seguit de Lliria I.

Pels anys 40-60.—Encara en actiu els jugadors d'ades, anaven eixint noves promesses que quallaren enjorn, algunes d'elles foren: Juliet d'Alginet; Ibáñez de Casinos; Villarreal, Gorrea de Lliria; El Rullo, Daràs, Oliver, Gassent..., i ya mes cap aci, començaren a jugar: El Rovell (Tonin), Suret I, Ferrer II de Miramar; Enriquito d'Al-

Eusebio, u dels millors escaleters de tots els temps

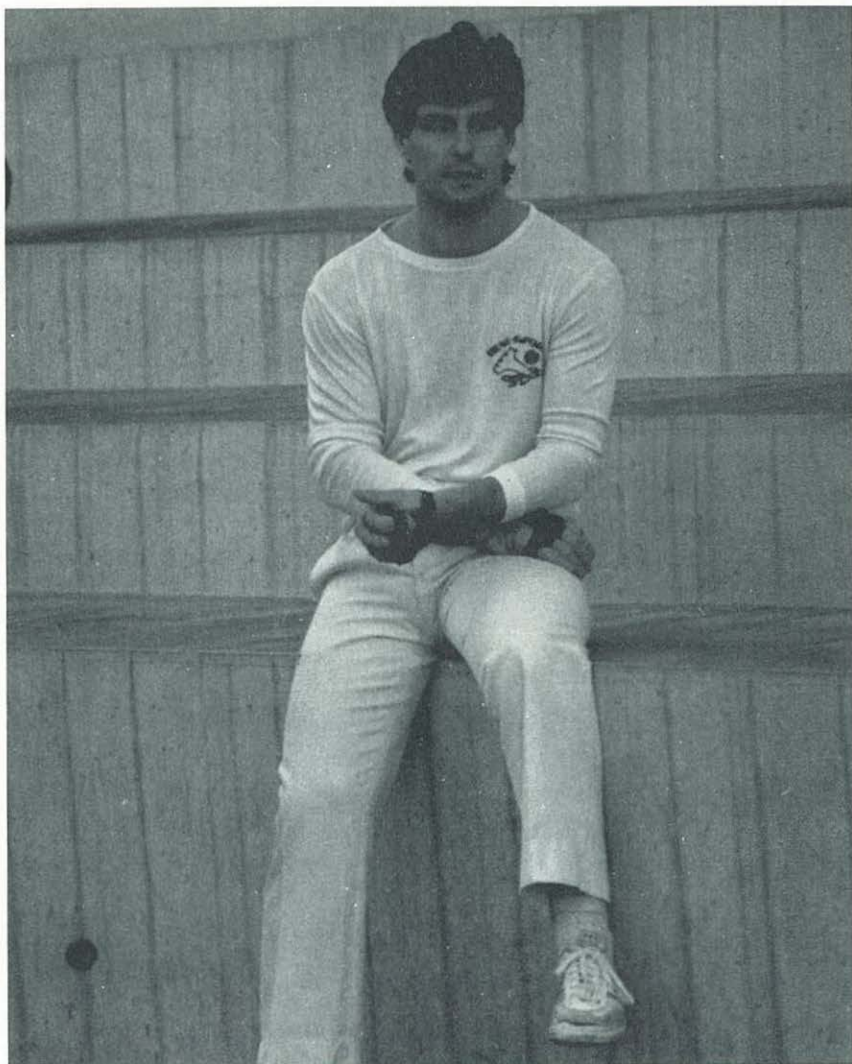
zira; Roget de Carlet, Chiquet de Gata; Severo, Angel de Simat; El Morquero..., Juliet d'Alginet, li llevà el primer lloc a Quart; Ibáñez de Casinos, fon l'unic jugador que els guanyà, «mano a mano», a Juliet i a Quart.

Les partides dels dissabtes en Pelayo, alla pels anys 50-55, solien tindre com a plat fort l'enfrontament del «mestre» Juliet d'Alginet, contra la ya nova figura de la pilota, Rovellet. Com a segona partida, solien arreglar la d'Oliver contra Soro, on l'aficionat gojava tant com en la primera. A poc a poc, i com ve succeint sempre, Rovellet li llevà el primer lloc a Juliet d'Alginet, quedant com a millor jugador i havent d'aplegar a jugar contra trios tan forts com el de Museros, format per Ferreret «el Cabut», Ruiz i el Chato de Museros.

Dels anys 60 als 70.—I encara plens de força molts jugadors ans nomenats, com Soro, qui estigue un grapat d'anys jugant la millor de Pelayo, formant trio contra Rovellet o «donant-li» millor parella a un nou jugador, poc estiliste de jove, pero ya de pilota «cremadora»... Eusebio, de Riola. Est Eusebiet, que començà jugant a «raspall», pronte fon descobert per Enric Muñoz «El Bonico», qui li ensenyà el cami professional. La lluita entre Rovellet i Eusebio fon llarga i de les que mes aficio li dugueren al nostre deport; clar, en anar passant el temps, Eusebio ana superant a Rovellet i donant-li millor miger, encara privant-se de tirar-la dalt a la primera. Eusebio va quedar-se com a primera figura de la pilota, i encara hui, tants anys despres d'aquell 1960 quan fon presentat en Pelayo, seguix sent-ne u dels millors escaleters i qui mes voltes s'enfronta a l'actual numero u.

D'este mateix temps, tambe reeixiren: Enric II, Alberto, Ricardet de l'Eliana; Capellino, Llopis de Miramar; Manolete de Tavernes, etc.

Dels anys 70 als 80.—Encara «manant» Eusebio, començaren a fer-se nom alguns jugadors molt interessants, com: Juanito de la Pobla de Vallbona; Antoniet d'Almassora; Ribera, Jose Luis de Betera; Monrabal, Arturo, Fredi de Valencia..., i el que seria nou jagant de la pilota, Genoves, lloc on va naixer, prop de Xativa, i de nom Francesc Cabanes Pastor; d'este jugador ya parle en una atra part del llibre, pero vullc aclarir ara que nomes dos anys despres

«Fredi», l'eixemplar aficio d'un gran professional

de lligar-se els guants (tindre un nom dins la pilota), ya jugava contra els millors, passant un any despres a jugar-li en «iguals» a Eusebio, per anar donant-li ventages cap a l'any 75. Genoves li llevà el primer lloc a Eusebio.

En boca de vells i bons aficionats, Genoves es «lo mes gran que s'ha vist mai en pilota valenciana»; a la força dels seus braços, unix una llaugerea i domini de qualsevol raco del trinquet, que el fan aplegar a les pilotes mes impossibles, passant-les nomes tocar-les, jugades per a «quinze». La millor prova de la seua calitat es que no te enemic «a iguals», havent de jugar contra els millors trios, privant-se el seu terrorific bot de braç i ajudat per son germa Pepe, qui no passa de ser un punteret en molta voluntat i ganes.

Dels anys 80 a l'actualitat.—Seguix de primera figura Genoves, pero la llavor sempre viva de la pilota comença a donar-nos noves promesses que venen espentant en força..., com Paquito de Genoves; Puchol, Oltra, Sarasol, Carlos, Fenollosa, Pigat II, Juliet II, Cardona, Antoniet II, Ismael, Fredi II, Feliu, Suret III i molts atres.

Figures d'abans i d'ara: migers

Com a migers, i sabent que me'n deixe massa, vaig a nomenar-ne molts dels que, encara sent un chiquet, he pogut vore jugar.

Pels anys 50-60.—Foren els millors i mes buscats migers: El Chato de Carlet, Ruiz, El Chato de Museros, Julio, Grimalt, Aparisi, Deval, Crespo, Miguel (Canya), Balaguer, Nadalet, Patet, Gavilà, Rodriguez, Montalvà, Canyeta de Guadasuar..., i atres.

Pels anys 60-70.—Seguint de primeres figures Ruiz i el Chato de Museros, comencen a entrar-ne de nous i en molta classe: Peris, Pasqual, Natalio, els Gats I i II (fills del Gat, gran jugador de carrer), Oñate... i molts mes.

Dels anys 70 fins l'actualitat.—Encara en actiu i jugant moltissimes partides els nomenats ades, s'enriqui ben complidament la cantitat de jugadors en eixe lloc, entrant en joc noms tan importants com: Chatet de Carlet II, Vinyes, Vicent (Pataques), Locheta, Roget de Riola, Viçantico, Pepet, Floreal, Presencia, Jose Maria, Oñate II, Avellaneda, Hervas, Jorge, Blanch, Blanco, Albert...

Volea «en l'aire» de Vicent «Pataques», darrere Juanito

Volea del Gat I

Figures d'abans i d'ara: punters i feridors

Per a este lloc de tanta responsabilitat en les partides, i que tantes n'ha decidit, vaig a nomenar alguns jugadors que tambe he vist en actiu: Bellver, Gómez (el gran mestre conegut per l'aficio com a «Sargento Gómez»), Micó, García, Ribes, Machí, Andres, Navarro, Alfonso, Carboneret II, Ramonet, Miguel, Machí II, Timoneda, Montalvà, Toni, Vinyoles, Barberà, Chatet de Museros II, Bernardino...

D'est apartat de migers i punters, em cal aclarir que, a sovint, n'hi ha molts d'ells que han jugat en els dos llocs, segons fora la partida o l'escaleter que tingueren darrere. D'eixemple tenim al Gat I, qui començà la seua vida deportiva de punteret, fon despres el millor miger, i hui torna a ser u dels millors punters als seus quarantaquatre anys. Machí tambe ha jugat de miger i punter, i aixina molts atres jugadors, segons els «l'arreglen».

Ans d'acabar en la modalitat del trinquet, i per eixe amor que tots li tenim al nostre poble, vullc afegir els noms dels jugadors professionals de Paterna: Micalet, El Pallero, Torrijos, Juliet i els «Carbonerets» (pare i dos fills).

Dins el trinquet es conta de 5 en 5 per a totes les modalitats. Les partides d'escala i corda entre professionals solen fer-se a 60 tantos (12 jocs), i entre jovenils a 40 o 50. Els aficionats, segons s'arreglen.

Vaig a donar-vos ara una relacio dels dies de «partida gran» en uns quants trinquets, volent aclarir que tots n'arreglen de bones i que moltes vegades una partida d'aficionats es tan distraguda i interessant com les de professionals.

Dilluns: La Pobla de Vallbona i Borriana.
Dimarts: Massamagrell.
Dimecres: Guadassuar.
Dijous: Pelayo, Gandia i Alzira.
Divendres: Sueca i Betera.
Dissabte: Pelayo, Gandia, Benissa, Ondara, Borriana, Guadassuar...
Dumenge (de mati): Tavernes de Valldigna i Betera.
Dumenge (de vesprada): Carcaixent, Benissa, Ondara...

Encara que tots els trinquets tenen vida i personalitat propies per anar fent-se el seu planter d'aficionats i jugadors, vullc nomenar aci els que mouen mes partides, desafius i diners en l'actualitat: Gandia, Pelayo, Massamagrell, Borriana, Guadassuar, Sueca..., i ara tambe Benissa i Ondara (que estan picats).

A REBOT

Per a esta modalitat es posa una corda a 6 metros de la paret de rebot del resto, de mur a mur i a tres metros d'alçaria, traent-se del mig del trinquet i a un metro de la muralla, podent botar-se-la de qualsevol de les maneres dites per a «llargues». La pilota deu passar per dalt la corda, caent dins el quadro que n'hi ha acostat a la muralla, enfront l'escala, i que medix quatre metros de fondo per cinc d'ample. La corda de «treta» nomes juga quan es ferix; despres es seguix el joc igual que a escala i corda; tambe es pot jugar a rebot sense escala. Es molt trista l'actual desaparicio d'esta modalitat, on podien vore's pilotes passades «a rebot» en les mes increibles postures fisiques, i que posava a prova la llaugeria del cos i la ment...; com a maxim «reboter», nomenare a Villarreal, i ya mes cap aci a Soro, de Massamagrell.

LA PERCHA

Encara està molt viva i se n'organisen campeonats comarcals d'esta bellissima i dura modalitat de pilota valenciana al carrer, i crida l'atencio que no la coneguen molts aficionats «de tota la vida», ni la major part de jugadors professionals. Es juga en molts pobles de la Serrania d'Alcoy, com Beniarres, Planes, L'Alqueria, Balones, Alcoleja, Benassau..., que tambe juguen a Raspall, i es molt interessant dur-la aci, com a mostra de la vivor i varietat del nostre deport. En aficionats molt majors (de mes de huitanta anys), i despres de raonar en ells sense pressa, he arribat a la conclusio que tambe «la percha» es una modalitat molt antiga, perque ningu sap dir-te quan s'escomençà a jugar, pero... ¡m'agüelo ya jugava!

Rep el nom de percha, la corda que va d'una banda a l'atra del carrer (quan es molt estret); si s'ha de jugar en un carrer ample, els jugadors fan un forat en terra, a l'amplaria que cal, i planten una canya alta, d'on es lliga la corda fins la paret. Per a traure o sacar des d'un punt marcat, i a una distancia prou mes curta de la que s'usa per a galocha, la pilota s'amolla sense botar-se-la, i fent-la passar per dalt corda, haura d'entrar entre les ralles que marquen la falta de curt i de llarc (el dau es molt chicotet). Una volta fet el saque, els jugadors que fan la percha hauran de tornar-la a l'aire, SEMPRE i obligadament sense deixar-la botar, encara que vinga llepant la paret..., i passar-la del punt on s'ha tret, perque a la percha, com a llargues, es juga a ralles i sense corda de joc. La percha es u dels jocs de carrer que, com antigament tots, es marcha contant de set en set.

De veritat crec que deuria promocionar-se este durissim barrejat de llargues i galocha (qui sap si sera mare d'alguna atra modalitat), i que la nostra Federacio, raonant en els ajuntaments o els propis jugadors d'eixos poblets, hauria de vore la manera de fer-la creixer, donant-la a coneixer en atres comarques valencianes.

Els jugadors de «percha»

Tambe en son moltissims, i anem a donar alguns noms d'ans i d'ara, aprofitant l'informacio d'alguns aficionats i del bon amic en l'amor i la promocio del nostre deport, Alberto Soldado. Començarém pel Blanc i el Pardalí, d'Orba; Tato d'Altea; Mariano de Sant Vicent del Raspeig; Ripo de Benimeli; Apolinari d'Alfaç del Pi; Tonet de Beniarrés; Tonet d'Alcoleja, Ferreret de Penàguila; Carabinero de Calp; El Saque de la Romana; Roldan de Benissa...; de Balones, poble que enguany ha segut campeo d'esta modalitat, nomenarem a Salvador «el Mona», Joan i Pasqual Ferrandis i «el Guixero» Josep Marti, que està considerat per l'aficio com el millor jugador que ha tengut el poble.

A GALOCHA

Esta modalitat, hui molt viva i practicada, es juga sempre en lo carrer i en dos cordes, la central de joc (que no es obligatoria) i la

de traure o galocha, que es fica a uns tretze metros de l'atra i a 2'5 o 2'75 d'alçaria, restant els jugadors de la galocha sempre des de la seua banda esquerra; baix de la corda galocha es pinta un dau de mes o manco 7 metros de llarc per 1'75 d'ample.

Tambe crec d'interes dir que el joc, en qualsevol modalitat, consta de quatre «quinzes» i per acabar-lo se n'han de dur dos de ventaja. La galocha es «marcha» a pujar i baixar, vol dir-se a restar-li jocs a qui s'alvança: quan un equip fa el primer joc, pugen a 5; si l'atre fera el segon joc, baixen a 0 o «pagats». Es juga sempre a temps acordat, i entre pobles veïns tambe solen desafiar-se «a tants dies».

Els jugadors de galocha

Nomes mirant el calendari de lliga que es fa tots els anys, per al Campeonat Provincial de Galocha, es pot comprendre que en son moltissims; yo vaig a donar uns quants noms que aprofiten com a reconeiximent de l'esforç de tots ells, i tambe dels que juguen «per lliure».

Jugadors de bot

Rafa Ortiç, Pasqualin, Miquel Claramunt, El Seco (Enric), Federico de Massalfassar; El Colorado de Godelleta; Arsenio d'Alfarp; Agustin d'Alfarp...

Jugadors de galocha (a l'aire)

Nano de Massalfassar; Hector de Benavites; Marcial de Monserrat; Sopetes (Barberà d'Alfarp); Federico de Foyos; Gabi de Godelleta; Gollart de Benavites; Claudio de Godelleta; Conrado d'Alfarp...

Jugadors de saque o punters

Soriano de Benavites; El Chato de Monserrat; Federiquet d'Alfarp; El Frare de Foyos; Carmelo de Borbotó; Paco de Picacent; Zamora d'Alcasser; Valero de Vinalesa...

Per la Conca del Millars (Castello), juguen una modalitat de galocha que alli nomenen «al palo», i que li sembla en tot a la d'aci baix. En Sollana, el tio «Palabras» fon u dels millors jugadors de carrer, modalitat galocha i ralles (sense corda enmig del carrer).

LES GALOCHES DE MONOVER

Monover..., conegut en tot lo mon pels seus vins extraordinaries (recorde's el Fondellol —Fondillon—) i les seues bodegues en segles d'existencia, com Primitivo Quiles i Salvador Poveda, de quines calitats immillorables nos parla Vicent Lluïs Simó Santonja, en son treball premiat en Paris com el millor i mes complet tractat de vins; eixa obra mestra nomenada ELS NOSTRES VINS.

Monover..., poble que tingue l'orgull de ser bressol de José Martínez Ruiz «Azorín», a qui li tenen obert un museu molt digne i complet, i que fon u dels millors escriptors de la «generació del 98»; gran observador de les costums i païsages d'Espanya, no podia deixar de vore i viure les de la seua terra de naixença, i tambe fon jugador aficionat a la pilota valenciana. I per si tot aixo no fora prou, encara en te una modalitat de pilota que li es propia, junt a algunes pedanies i poblets de l'entorn... La galocha de Monover.

Convençut que la major part d'aficionats no coneixen esta modalitat, encara que son nom podria confondre'ls, vullc aclarir que no li sembla gens, ni en el lloc on se juga, ni en la classe de pilota, i ni tan sols en el guant, a l'atra galocha que tan viva i popular està hui per tantes comarques valencianes. Ans d'entrar en les particularitats i diferencies d'este joc en l'atre del mateix nom, començare per comentar-vos el barrejat d'admiracio i orgull que s'aplega a sentir, quan veus que encara es cada jugador qui «se fa» les seues pilotes i el seu guant, en eixa veneta d'artesania artistica, tan propia de la nostra gent.

Ajudat per Marcos Payà, bon amic i jugador d'esta modalitat, he pogut embastar l'historia i naiximent de «les galoches». Pels anys vint d'este segle, Josep Leal Payà i son germa Salvador, varen fer les dos primeres galoches en Cases del Senyor (pedania de Monover), donant-se el fet maravellos per ad aquell temps, que quan

Galocha de Monover

Galocha de Monover; al fondo i de blanc «el bala». En primer lloc i junt la paret de l'esquerra «el gran Narana»

estava jugant-se la partida d'inauguracio, aparegue prou alta i elegant la figura d'un «Zeppelin», que feu detindre el joc perque public i jugadors volien vore aquella novetat sensacional.

Tota l'aficio d'aquells pobles, que sempre havien jugat a llargues i ralles, s'interessà ben pronte per la nova modalitat, i se n'obriren de noves galoches en poblets i pedanies al voltant, com Chinorlet, Ubeda, La Romana, El Pinós i Monover. Hi hagueren temps dificils (la guerra i uns anys despres) on es jugaren molt poques partides, pero d'uns anys cap aci, s'han tornat a remoure, reviscolant, les cendres vives de l'aficio, i es juga moltissim a galocha, prenent part tambe (Monover) en el Campeonat Provincial de Llargues d'Alacant.

D'entre els jugadors antics mes nomenats, citarém a «Cobra», Pajel, Gasparet, Evaristo Machus; Rocío de Cases del Senyor; Pepe Puça, Lloberet, «Antonio el des galoches», de Monover; José Rocío Martí, d'extraordinaria llaugeria i colocacio per al joc... i tants mes.

En l'actualitat, i sense deixar-nos a «Narana», fill de Josep Leal Payà, a qui li han dedicat un bon «comic», on es parla de les grans partides que ha jugat, ell a soles contra dos bons, o privant-se una ma, i que encara hui es dels millors, nomenarém a Bala, Galiano i Pujalte com a «trasers» o restos, i a Sanchis i Macareno com a «delanters» o punters.

Les galoches de Monover (que en te deu), Cases del Senyor (2) i el Pinós (2), abanda d'algunes que se n'han fet en chalets particulars, son mes o manco com minitrinquets, pero sense escala i mes chicotets encara; tenen de llarc entre dihuit i vint metros, i d'ample entre tres i tres i mig; tambe tenen rebots, mes alt el del resto i molt baixet el del saque, en tamborins que son aire i uns forats, anomenats «caixons», que s'hi troben on hauria de juntar-se la paret del rebot en els murs, i deixats aposta per a tractar de clavar la pilota alli dintre, on es fa «quinze» (penseu en un gran billar americà, on els jugadors busquen l'efecte per a ficar-la dins). Es trau, jugant-ne u contra u, des d'un punt marcat junt la paret de l'esquerra, botant-se-la i jugant-la de palma per dalt corda, i la pilota s'ha de restar a l'aire o al primer bot; la corda fa «pancha» al mig, i el punt mes baix deu vindre-li a l'alçà de la bragueta, a un jugador d'altura mija

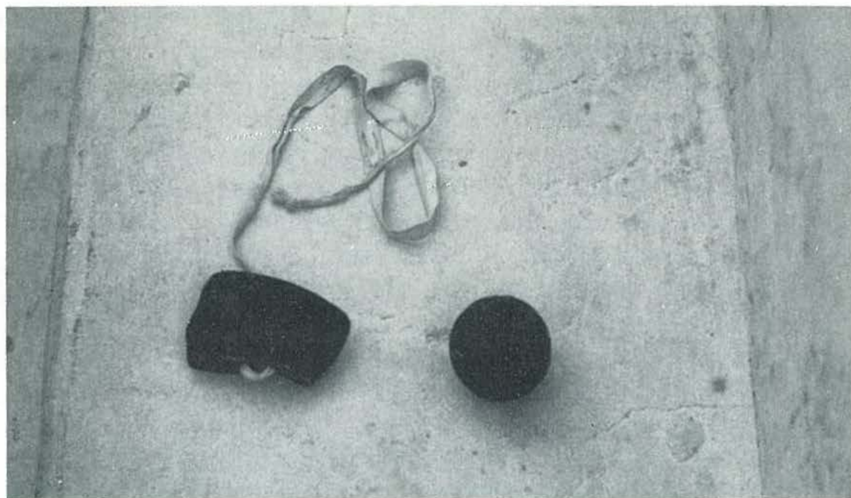
(1'70); antigament i quan jugaven 2 "pa" 2, el saque es fea des d'un punt marcat junt a la corda de joc, tambe junt a la paret, i el jugador que trea o sacava, havia de pegar-li a un punt marcat en la paret, dalt la corda, i fer botar la pilota en un pilonet d'obra (cridat lloseta), d'uns xixanta centimetros d'alçaria, i en botar, el punter de l'atre equip la jugava per dalt corda, podent passar les mans per damunt d'ella, sempre que no la tocara en el cos; hui, el delanter de l'equip que «saca», bota la pilota en la lloseta i l'ha de ficar entre les dos ralles marcades. La lloseta, que en joc es aire, es troba a la banda del resto, i quan una pilota pega damunt d'ella i despres passa per dalt corda, «es bona».

Com la galocha es tan estreta, la millor jugada consistix en saber «picar» la pilota contra les parets, buscant amagar-la, segons la manera de colpejar-la, en els «caixons» o forats; els delanters o punters, que llogicament juguen quasi damunt la corda, poden tornar la pilota en les dos mans a la vegada (açò s'autorisà no fa molts anys, per a que l'Alt Vinalopó no fora una comarca de «chatos»); bromes abanda, una «bolera» jugada de molt prop, es com una bala que podria ferir-ne a mes d'u; els trasers o restos juguen com els de qualsevol atra modalitat de pilota.

La pilota

Com he dit abans, se la fa cada jugador, i per a començar-la, agarra un drap vell que anira apretant i arredonint, fins fer-lo una boleta, que despres va recobrint de fil de llana (una madeixeta vella), i per acabar-la, antigament li posaven unes cintes de drap i la cosien; hui, i per alvançar, l'acaben en cinta de tela adhesiva, que la deixa bona per al joc, sense fer-li el cosit final; es d'un tamany que no aplega al doble que la de vaqueta, bota molt poc i sol unflar les mans, encara que no «s'assenta» tant com la vaqueta, ni es clava tan sovint perque el seu colp no es tan sec i dur.

L'esforç fisic necessari per a la practica d'esta modalitat, potser siga el major i mes violent de qualsevol de les valencianes, perque la pilota, en un espai tan menudet i jugada per quatre jugadors, sense quasi bot i fortament «picada» contra els murs, els hi obliga a moure's sense descans, ajocant-se a sovint per a jugar-la

Pilota i guant d'esta modalitat, que se fan els mateixos jugadors

Veja's l'artistica decoracio d'este bar, on n'hi ha quatre galoches

i arribant a tornar-se-la, huït, deu o dotze vegades en molts «quinzes»; sol passar en la majoria de partides, que cal fer una «paraeta» per alenar i llevar-se l'ofegamenta que produix l'agotament.

Les partides es «marchen» com en les atres modalitats, pero els jocs valen per u (com a eixemple, una partida de trinquet 60 per 40, aci seria 12 jocs per 8).

Maneres de pegar-li

Son les tradicionals en la pilota valenciana, pero n'hi ha algunes que han segut rebatejades aci:

Jugar-la a bolera (volea a l'aire).
Jugar-la a bot i bolera (bot i volea o contrama).
Jugar-la a mandro (de manro).

Passat i pervindre

L'aficio a la pilota per estes terres es de tanta calitat i tan vella com els seus vins; Monover encara tenia obert un trinquet fins fara vint anys, i ningu sabria dir-nos quan començaren les partides de llargues i ralles en el carrer. La gojosa realitat de hui, s'hi troba en la bona organisacio que tant el Comite de Pilota com el Clup Galoches han sabut oferir-li a la joventut, preparant els campeonats de totes les categories, i publicant, des d'anys en arrere, un dignissim Calendari Oficial de Lliga, molt ben fet i patrocinat pels industrials i comerciants de Monover.

De bona veritat, alça l'anim i reconvenç a qui tinguera dubtes, est eixemple d'afició que s'hi dona en un raco d'Alacant, tan valencià ; perque sent-ne un deport que es practica en un tros que no aplega a tindre vintmil habitants, n'entren en competicio mes de cent jugadors, entre 1.ª especial, 1.ª categoria, 2.ª, 3.ª i 4.ª, sent en l'ultima d'elles on solen jugar pares contra fills, puix alli acaben els bons veterans, que li ensenyen a la joventut tots els amagatalls i rateries per a pujar de categoria al sendema.

Abanda els jugadors de competicio, n'hi ha mes del doble d'aficionats que nomes juguen per distraure's... ¡Cavallers!, aço es per a descobrir-se.

¡Que valents sou, «monoveros»!... ¡Avant sempre!

3. MANERES DE PEGAR-LI A LA PILOTA

DE PALMA

Per a entrar-li de palma, el jugador sol colocar-se en la mateixa direccio que porta la pilota, buscant ficar-la «al palquet» o amagar-la cara a l'encaix o les caretes; li pega en la ma oberta del tot, per baix, i si sap correr-se-la de ma, pot fer molts «blaus».

La palma d'esquerra s'utilisa molt a sovint per a restar pilotes que van tancades a la muralla; tambe s'usa esta jugada per a tornar els rebots d'esquerra. Quan el punter, miger o resto, la juguen de palma d'esquerra «a l'aire», l'aficio ho estima aplaudint perque sap l'esforç realisat en «alçar» la pilota. Quan la pilota «trenca» en l'escala o en el public, o en quedar-se curts a ella, una palmadeta ben dirigida aprofita per a passar-la... ¡i a l'atra vorem!

DE PALMA-MANRO

Per a colpejar la pilota d'esta manera, el jugador es coloca obert a l'esquerra o dreta (segons d'on la jugue) de la direccio que du la pilota, alçant el braç un poc mes amunt, i separant-lo mes del cos, que per a palma, i girant-lo de dreta a esquerra cap al seu pit;

Sarasol entrant-li a l'aire per davant en el palquet

en esta jugada, la pilota ix mes forta de la ma, i normalment mes «tallà de corda».

DE MANRO

Encara que esta modalitat d'estil, com la d'ades, son mes d'us en el fronto a ma, les lesions del muscle o l'esquena d'una banda (quedar-se desmancat), i el fet de privar-li a alguns jugadors el poder tirar-li per dalt, han donat com a conseqüencia que s'utilise el manro com a pilota forta, sent Genoves qui mes freqüentment la juga aixina.

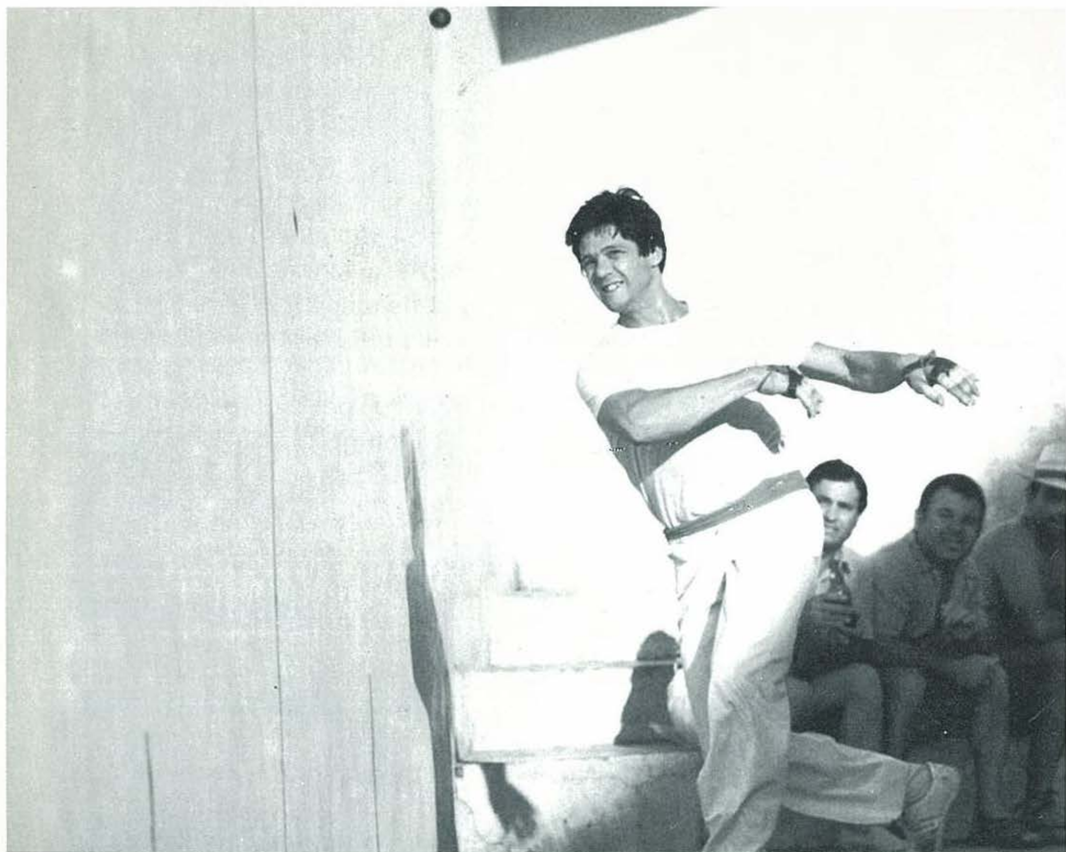
La situacio cara a la pilota es germana que per a palma-manro, pero alçant el braç a l'alçaria del muscle i tenint-lo casi completament estirat.

DE BRAGUETA, BUCHACA O SOBAQUILLO

Possiblement siga esta manera d'entrar-li a la pilota una de les mes utilisades pels restos o escaleters, i molts d'ells l'han feta sa millor jugada d'atac, quan la juguen a l'aire caiguda d'escala, o de rebot buscant el palquet o les galeries; tambe es juga de bragueta quan cal alçar-la per davant i la pilota no aplega a rebot, aiximateix per a fer el dau per davant o jugar-la alli, de rebot, quan bota prou. El jugador de sobaquillo es coloca obert a l'esquerra de la direccio que porte la pilota, deixant-se-la caure per a entrar-li en tota la força i aprofitant el pes del seu cos (descarregant-se en ella), i quan li pega, pareix que se la trau de la buchaca perque el braç i la ma s'unixen a la faixa i el pantalo, d'ahi son nom.

A VOLEA

D'entre totes les maneres de pegar-li a la pilota, el bon aficionat s'estima com cap atre el quinze a volea; quan en una partida juguen dos bons migers, i al llarc d'ella es creuen entre ells volees durissimes, el public s'alça d'un bot, trencant-se les mans aplau-

Genoves de manro a l'aire

dint i felicitant a qui millor haja sabut acabar el quinze!... ¡ahi, mascle!, ¡que bo eres!

La volea deu jugar-se «a peus parats», tenint el cos llaugerament tombat arrere, i esperant-la a braç alçat, per a descarregar-se en ella d'un colp sec i ben dirigit. N'hi ha moltes vegades que la volea s'ha de jugar corrent a ella o en els peus en l'aire, i en eixos casos, els punters o migers «la paren» mes que jugar-la, tirant-la a l'escala o propet de la corda per a enganyar al contrari.

L'esforç que cal fer per a ser-ne u dels bons a volea, s'aclarix en vore que els jugadors per dalt, s'acaben professionalment mes pronte que els atres, i a mes, patixen de «sentadures» en les mans que els obliguen a deixar-se'n per algun temps. Es molt bona i aconsellable la costum de «calfar-se» be ans d'escomençar a tirarli «cap i tot»; d'eixa manera la sanc corre bollidora i les mans poden aguantar pilotes que, en gelat, les deixarien casi desfetes; aço mateix li passaria, si no es calfara, al jugador «per dalt», puix entrar-li de volea o de bon braç a la pilota sense preparacio, pot produir lesions musculars de llarga i dificil curacio.

A BOT DE BRAÇ, DE BON BRAÇ O A BOT I BON BRAÇ

Quan la pilota s'ha jugat en moltes dificultats per l'equip contrari, o quan toca «tela» i cau recta sense trencar, sol dir-se que s'ha plantat com un ciri i el jugador li entra a bot de braç; es el colp mes dur de tots els de la pilota, perque el jugador es pren joc, i alçant el braç, fent-lo arrere, talla corda cara al palquet o les caretes, o s'encara a les galeries, donant-li a la pilota una velocitat i força que no alcança en cap de modalitat. L'aficio, en eixe bon humor que la caracterisa, sol chiular d'admiracio quan ix «com una fona», volent agermanar en eixe chiulit, la velocitat de la pilota i les eixides dels coets i les carcasses.

El joc de bot i bon braç es molt dur per al muscle i l'esquena, i es deu entrar a fer-lo quan el jugador ya estiga calent. Un bon resto no ne deu donar cap a bot i braç, i els aficionats solen marmolar al jugador que tenint-la de bon braç per a tancar joc o acabar partida, no sap fer-la quinze.

Volea del Chatet II de Carlet, darrere Sarasol

DE CARCHOT O DE CARCHOTET

Es esta una de les maneres mes dificils i boniques de jugar; es tracta de pegar-li a la pilota «per dalt», pero sense alçar el braç per damunt del muscle, i havent d'acachar el cos (no sempre), fins deixar-se caure en terra nomes jugar-la. Abans i en l'actualitat n'han hagut de jugadors que practiquen esta modalitat, deixant-nos en la boca oberta quan feen el dau o el rebot «a carchot», arribant a tirar-la dalt (Ferreret el Cabut). N'hi ha jugadors en molt d'estil per a tallar corda de carchot, aixi com per a fer d'esta manera les caigudes d'escala (Enric II, Suret I i Ferrer II).

A CONTRAMA O BOT I VOLEA

Quan la pilota ve tan llaugera que no deixa temps per a colocar-se a ella, perque el jugador «fa curt» a volea, i li se'n ve damunt si la deixa botar, l'unica manera de passar-la es entrant-li a contrama; per a realisar esta jugada, el jugador, acachant-se, acosta la ma a terra per a que la pilota rebote en ella nomes eixir del bot, i sense haver alçat ni cin dits. En una partida de pilota, s'entra molt poques voltes a contrama perque es una jugada molt dificil d'encertar, que quan ix be, sol arrancar algunes exclamacions admiratives. De bot i volea o contrama solen entrar sempre els punters o migers.

Floreal fent «blaus» a volea

4. ELS TRINQUETS ANTICS I ELS D'ARA

Com totes les tradicions naixcudes del poble pla que les acarona i fa creixer, la de jugar a pilota es hui mantenguda en moltes comarques valencianes, i a sovint trobem una plaça o un carrer «de la pilota» o «del trinquet».

En Valencia hi hague una plaça que va tindre, moltissims anys, el nom de Plaça de la Pilota (hui de Mariano Benlliure), on es jugaren totes les modalitats de carrer, fins l'acabament del segle XVII o primeries del XVIII.

Com a trinquets vells i ya desapareguts, ne done uns quants que he pogut trobar escorcollant l'obra de l'erudit Marcos Ant.° de Orellana «Valencia antigua i moderna».

Junt al convent de la Merce, hi hague un carrer nomenat del «Trinquet de Ciurana», pel trinquet que alli n'hi havia pertanyent a la familia d'eixe llinage.

Tambe ens parla del Trinquet de Mossen Corts, citat per uns atres autors com a Trinquet del Bordell dels Negres o Trinquet del carrer del Trabuquet, que deurien ser el mateix edifici, pels carrers veïns que nomenen l'u i els atres (C/. Redencio, C/. Sant Andreu, C/. Soletat). En dona documentacio del Trinquet de Cavallers (tambe conegut com a trinquet del Milacre), situat al mateix lloc que hui coneguem com a carrer del Trinquet de Cavallers. D'este trinquet,

i en moltes ocasions, n'apareixen cites en obres d'autors tan importants com el nostre Lluïs Vives o el famos Lope de Vega.

Trobem en eixa interessant obra, referencia al trinquet dels Centelles (per ser d'eixa familia); al trinquet dels Pilons o dels Mascons (per ser l'amo de llinage Masco); al trinquet de «Fachs», que estigue prop del cementeri de Sant Joan; al de Mossen Olcina, per l'Iglesia de Sant Nicolau; al de Mossen Sanç, que va estar en la plaça del Colege dels Chiquets de Sant Vicent, i el trinquet de «Na Segarra», que varen fer-lo en el carrer que hui nomenem de la Tertulia.

Ya mes cap aci, s'obriren els trinquets de l'Hospital, junt a les Torres de Quart, i el de l'Encarnacio, que s'alçava al costat del convent d'eixe nom; tambe pot llegir-se en l'obra d'Orellana, que l'Hospital va fer-ne un atre, junt als murs del Baluart, i que este trinquet li feu forta competencia al de l'Encarnacio, per a desapareixer quan tombaren les muralles de la ciutat.

En un bon moment de la pilota, i ya entrant-nos-en a l'actual segle, Valencia tenia prou trinquets en actiu: el de Marchalenes, on encara alguns aficionats han vist jugar bones partides; el de Joan de Mena, les recialles del qual s'aprofitaren per a fer un cine; el de Pelayo, unic que tenim hui, molt ben dut i en moltes partides tots els dies, d'aficionats i professionals, cobert i en molt bona llum artificial per a jugar de nit o en les vesprades de l'hivern, i tambe conegut com «la catedral», per ser u dels trinquets mes llarcs, amples i dificils de dominar pels jugadors. S'ha fet tradicio, perque aixina ho ha volgut l'aficio, que qualsevol jugador jove que tinga maneres i vaja fent-se un cartell dins la pilota, no acabe de ser reconegut si no juga i convenç en Pelayo.

Cap als anys trenta i en el Grau de Valencia, s'obrí un trinquet, nomenat «Levante», que mantingue una forta lluita per l'aficio, en el trinquet de Pelayo, puix consegui endur-se els millors jugadors d'aquell temps, i la gent canviava de «tranvia» per a vore'ls jugar.

Com ya he dit ades, en Valencia nomes queda Pelayo, pero se n'han obert de trinquets nous en molts pobles i es torna al joc de carrer en moltissims mes; la Caixa d'Alforros Valenciana tambe ha organisat, i n'organisa partides de galocha o a llargues en el Cap i Casal, i les nostres Falles tampoc estalvien trofeus per als campeonats de pilota en trinquets o carrers.

Trinquet de Pelayo «la catedral»

M'agradaria que aplegareu a vore en este repasset als antics trinquets de Valencia, nomes una mostra chicoteta de l'aficio que sempre li ha tengut el nostre poble al seu deport nacional.

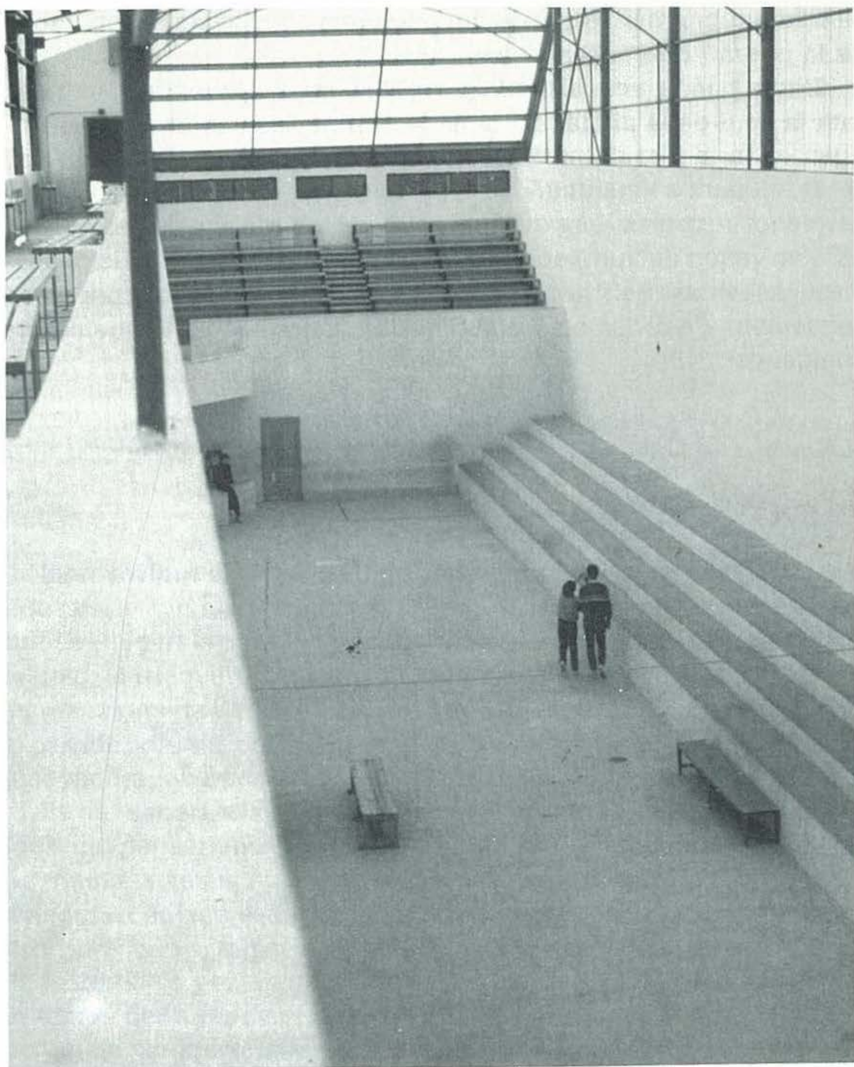
De trinquets n'han hagut en Alacant, Alcoy, Elda, Denia..., Castello de la Plana (que ne tingue dos), Segorp, Sagunt, Xativa, Agullent, Bellreguart, Rafelcofer, Beniarjó, Burjassot, Benifayo, Catarroja, Moncada, Manises, Benaguasil..., que no existixen en l'actualitat. N'hi ha uns atres trinquets que no tenen «vida» o estan a tall de caure's, com el del Villar del Arzobispo, Benissano, Casinos, Paterna, Xeresa..., que potser reviscolen enjorn alguns d'ells.

Com a trinquets en actiu, i en grans diferencies de partides entre uns i els atres, perque n'hi ha molts que nomes n'arreglen per a festes majors o juguen solament aficionats, nomenarem els de Valencia, Torrent, Massamagrell, Betera, La Pobla de Vallbona, Lliria, Vilamarchant, Ribarroja del Turia i l'Eliana...; d'atra banda tenim els de Canals, Genoves, l'Olleria, Ayelo de Malferit, Castello de Rugat, Vilanova de Castello, Alberich, Alzira, Cărcaixent, Algemesi, Carlet, Alginet, Guadassuar i Sueca. Enguany s'ha aprovat pels organismes oficials fer-li un trinquet a Ontinyent. Despres tenim els de Gandia, Oliva, Villalonga, Simat de Valldigna, Tavernes de Valldigna..., Borriana, Vilarreal, Almassora, Moncofa..., Benissa, Ondara, Pedreguer, Castalla...

Com podreu vore pels trinquets nomenats (i he tractat de no deixar-me'n cap), encara n'hi ha prou llocs on vore i jugar a pilota valenciana.

Haig de tornar a parlar de les escoles de pilota (que van abanda), perque veig ben tristament, que molts trinquets sense vida podrien aprofitar-se com a escoles per a chiquets, posant-ne mes esforç de voluntat que de diners.

Es ben cert el refra dels aficionats (el trinquet el fan els trinqueters), perque si la persona que du el trinquet, es entesa i plena d'activitat, el trinquet manté una bona aficio, en partides, desafius i ambient de pilota; quan no hi ha bon trinqueter, el possible negoci sol anar cap arrere fins haver de tancar-se, en no donar ni per a menjar i fregir. Darrere d'un trinquet que «marcha be» i arregla moltes partides per a l'aficio, trobareu sempre un bon trinqueter (quasi

L'Eliana, nou trinquet cobert

sempre un jugador de pilota que se'n deixà), coneixedor del mon de la pilota i dels jugadors en actiu.

D'atra banda, em cal deixar escrit l'eixemplar comportament de tota la gent de la pilota; el dia de la partida gran en un trinquet, o quan es fa la Fira de partides, sempre en trobareu de trinqueters veïns, ajudant a «marchar» a l'organisador, i aiximateix —en bona germanor— podreu vore a tots els jugadors que vixquen prop (i encara en venen de llunt) acodir a vore la partida com uns aficionats mes, i assentats baix la corda o en l'escala, raonar en els coneguts sense gens de divisme, i aplaudint una bona jugada de qualsevol companyer.

5. A L'ENTORN D'UNA PARTIDA

Molt sovint i en prou de trinquets, es preparen «grans partides o desafius», on els jugadors mes igualats, o que s'igualen «millorant-se» migers o punters, es desafien per a tal dia i en tants diners pel mig; el trinqueter, que sol ser molt despert i bon coneixedor de les reaccions de l'aficio, tambe li afig «caldo» a l'interes que ya te la partida, oferint pel seu conte un bon grapat de duros per als guanyadors, que penjarà en un saquet baix la corda.

Es per a maravellar-se, el vore com s'entera la gent d'estes partides; cal pensar que el trinqueter haura anat a «cantar» la partida als trinquets veïns, i que molts aficionats li faran l'eco en amics i coneguts. I aplega el dia senyalat; pels voltants del trinquet es veu mes gent que qualsevol atre dia, puix a mes dels de casa, se n'acosten dels pobles a l'entorn i encara de prou lluntans. Si n'hi ha temps per a fer-se el cafenet, els homens van raonant del moment fisic de «les figures», des del convenciment d'anar a vore una gran partida, perque sent «un desafío» li hauran de tirar des de la primera.

Comença a omplir-se el trinquet, i mentres es parla de qui cadascu creu que haura de guanyar, la gent va prenent «cadira» segons el gust o costum: a l'escala del resto, i per la seua capacitat, se'n ficarà la major part; a les galeries (una o dos, segons trin-

quets) anira qui tria eixe lloc quasi sempre, per no tindre costum o possibilitats de «travessar», o senzillament perque li agrada vore-ho des d'alli; baix la corda solen posar-se els mes valents, perque abanda d'ajugar-se alguns duros, s'ajuguen de seguit «el bigot» quan algun jugador la «talla» massa o l'erra, i la pilota chiula per les orelles, per acabar moltes voltes fent «toc» en algun cap que no estava mirant-la com cal; la gent, en eixa melsa que caracterisa al poble valencià, quan veu que l'assunt no passa a majors (o siga, que la sanc no aplega al riu), sol comentar entre rialles... ¡bona carabassa!..., ¡che! ¿A que sona a fofo?

El palquet de baix (perque alguns trinquets tambe ne tenen dalt) es reserva normalment per als «padrins» o travessadors forts, i aiximateix les cadires (ara de veres) que solen ficar-se baix la corda, junt a l'escala. Alguns trinquets tambe tenen corredors o galeries laterals (la galeria llarga), que nomes aprofiten per a setanta o huitanta persones, mes o manco; per a mi, est es el lloc des d'on millor es veu a tots els jugadors, sense perdre cap de rebot ni haver d'allargar el coll per a vore una jugada.

Be, tornant-nos-en a la partida i una volta plens els llocs on tradicionalment s'assenta el public, ens trobem que no afluixa el toll de gent que vol vore-la; el trinqueter mana que s'ompliga tambe l'escala de la part del dau, i no sera esta la primera volta que s'ha manat «ferir» sense passar la pilota per damunt la ralla, i encara s'ha hagut d'anular la ferida, deixant-li al jugador del dau un lloquet en l'escala per a tirar-se-la. En l'espai possible cobert, i en vore que no cap una agulla, es tanquen les portes i el marchador «cantarà» la partida, afegint de seguit les paraules rituals per a començar el joc... ¡Cavallers, va de bo! En escoltar-les, va callant-se la gent i els jugadors comencen a pegar-li; possiblement encara detindran la partida varies vegades, per anar casant «les travesses», pero sempre m'ha cridat l'atencio el respectuos silenci que el public li oferix als jugadors, cada volta que mamprenen a pegar-li de nou a la pilota, o quan estan jugant un quinze molt renyit; en acabant eixe quinze, les palmades i els ¡ahi, mascle!, ¡ma que eres gran!, esclaten l'emocio sentida molt fondament; davant d'una bona jugada, l'aficio, entesa i enamorada del seu deport, pert el color triat abans per a premiar al jugador que l'ha feta; no n'hi ha

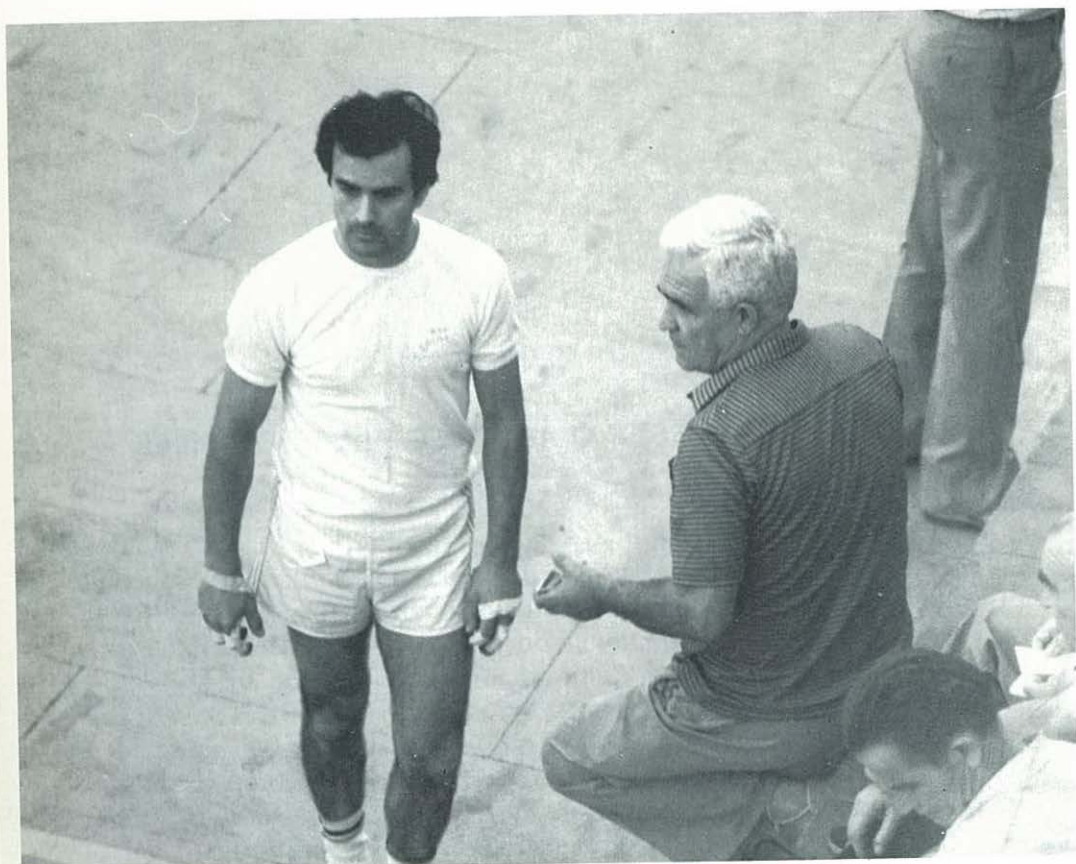
rojos ni blaus, nomes existixen uns homens que nos fan bategar mes fort el cor, en la sana enveja i el desig d'haver segut com ells, quan de jovenets nos lligavem els guants a mossos, volent ser «figures».

Quan s'acaba la partida, si ha segut bona i renyida, tot lo mon fa el seu juï de l'actuació dels jugadors i del resultat..., si no li haguera trencat quan tenia val i trenta per acabar el joc..., es que la pilota tambe juga..., li n'han caigut moltes de dalt, si no ya haguerem vist..., si al miger no li haguera fet mal la ma, de mija partida en avant no volia vore-les... I aixina, uns a cobrar, els atres esperant-se a l'atra per si hi haguera mes sort, i la majoria feliços d'haver vist i vixcut una bona partida, cadascu mampren cami cap a sa casa, i mentres es diuen ¡adeu!, ya comença a correr la nova noticia..., ¡escolta!, ¿saps que l'equip que ha perdut vol tornar a jugar-la?; ¡home!, eixa no me la perc yo..., i... ¿a on t'han dit que la juguen?, el dijous en el trinquet de... ¡alli ens vorem!

6. LES TRAVESSES O APOSTES I LES PROPINES

Encara que la major part d'aficionats van al trinquet nomes pel plaer de vore jugar a pilota, n'hi ha uns quants que mouen la «postura», travessant per algun jugador que els mereix confiança. Els valencians que coneixen l'entreteixit del seu deport, en el camp professional, saben que quan es creuen travesses fortes, els jugadors hauran de tirar-li «cap i tot», oferint-los una bona vesprada de pilota. Els trinqueters, gent que ha naixcut dins el mon de la pilota i en ell seguix per tradicio familiar, saben «arreglar» partides molt igualades, pel total coneiximent que tenen del moment i les possibilitats de cada jugador; pero com dins este mon sura com en tants atres l'individualisme valencià, i cada u te «un rei dins la pancha», a uns els pareix la partida «un robo a favor del blaus», mentres uns atres pensen que «si els rojos volen, els blaus no pinten».

La postura s'arranca oferint-li al public un color... ¡als rojos, mil!, ¿qui vol rojos?... o els dos junts... ¿rojos o blaus, a on tirem?, i segons vaja alvançant-se un equip a l'atre en la partida, s'oferiran els jocs que falten per a igualar... ¡de deu done rojos! (o de cinc o de quinze). Quan la postura forta ve d'un travessador o dos, i li agrada a l'aficio, comencen a repartir-se talonets per l'escala o en els banquets baix la corda; i es sol dir que juguen els pobres contra els rics; aixina i tot, els aficionats que travessen no arriben (nor-

Crespo d'Oliva (Raspall) i el Surdo de Gandia arreplegant «travesses»

malment) ni al deu per cent dels que n'hi ha dins el trinquet. Cal aclarir tambe que les apostes, des d'antic, sempre es fan en duros, i quan es parla de cent, mil o cinc mil, son en eixa moneda i no en pessetes.

Els diners, que el marchador arreplega nomes casar-se la travessa, canviant-los pel talonet del color triat, es perden en les fondaries del devantalet que tots els marchadors solen lligar-se a la cintura, i l'aficionat que no sol ajugar-se diners, mira molt sovint com creix el devantal, diguent-li a l'amic o conegut que s'assenta al seu costat..., hui vorem bona partida...., ¡mira com el porta d'unflat!

En raonar de les propines, crec que son tan antigues com el joc de pilota; els jugadors sempre han cobrat molt poquet de «jornal», i suant-se les propines es quan ixen del trinquet havent tingut una «bona vesprada». A sovint son mes sucoses que lo cobrat per vestir-se «de blanc», i s'ha de compendre que el jugador vullga traure-li profit als millors anys de sa vida deportiva.

Quan els rojos li donen bona propina al seu color, lo mateix faran els blaus i la partida es jugarà en ganes pels dos equips, sense oblidar que la pilota tambe juga, puix partides que pareixien guanyades faltant un quinze, s'han perdut per l'ultima pilota que caigue de la galeria; aiximateix se n'han perdut moltes despres de donar de vint o de trenta... «perque allo se n'anava correguent».

La millor prova que els trinqueters saben «arreglar-les» (com diem ades), la trobem en el fet que molts jugadors han perdut diners de sa propia buchaca, en partides que no podien perdre «de cap de manera», i travessant prou duros en son favor, no han pogut guanyar-les.

En l'opinio de molts jugadors professionals, les travesses i les propines son l'anima i el motor d'arranc de les millors partides que puguen vore's en qualsevol trinquet; una atra cosa es promoure el joc des d'entitats oficials, creant escoles de pilota i deixant jugar a la nova joventut, on no deuen existir mes que motivacions netament deportives, com ya dic en una atra part del llibre.

7. PERSONAGES FONAMENTALS EN LA PILOTA VALENCIANA

L'AFICIONAT

De l'antiga i sempre viva tradicio del nostre poble valencià —el llaurador i la terra—, naix el millor i mes fidel aficionat a la pilota. L'home que s'alça enjorn per a treballar-se el seu tros, doblant els renyons i els genolls per acabar en eixa brossa rebordonida que vol acobardir-lo (eres mes bort que el gram), i que cap al migdia, madurs els lloms de l'esforç realisat, se'n torna a casa per a buscar el dinaret, sera feliç d'acostar-se al trinquet per la vesprada, per vore a eixe jugador que li entra a l'aire, sense por, com a sovint fea ell, de jovenet i en les mans nuetes i enfortides pel dur treball de la terra i els manecs del lligo o l'aixada.

Entre l'aficio a la pilota n'hi ha homens de tots els oficis, pero com a pilota es juga de vesprada fins a boqueta nit, no tot lo mon pot anar a vore partides de seguit, i aixina pots raonar en l'estiu (pel millor orage i que allarga el dia), en persones que treballen en fabriques o tallers de set a tres, en molts forners, en venedors de mercat, en representants de comerç, en chicons que van agarrant l'aficio en temps de vacacions escolars, en banquers (empleats de banca) i, en general, en molta gent que s'ha d'esperar a tindre jor-

nada sancera, per a dispondre d'eixes vesprades estiuenques, que aprofitaran, despres del dinar i la «cabotaeta», per anar al trinquet o al carrer a vore jugar a pilota.

Molts bons aficionats nomes poden vore partides quan tenen vacacions, i te'ls trobes canviant de trinquet a diari, per a estar en les millors partides, en eixe desig d'omplir-se de pilota i coneixer les noves figures, o al nou jovenil que ya reix entre els de la seua edat.

Pero al trinquet tambe li arriba l'hivern, i en eixe temps nomes trobes a l'aficionat de soca, un home que tria el fret i els mals orages per mantindre's fidel a l'emocio del joc, en lloc del caliu de sa casa, on assentat cara al «menja-cocos», li dirien com deu de pensar i els articuls que hauria de comprar per a ser-li util i profitos a la societat de consum. Quant he dit ades, ho fonamente en el fet inqüestionable que la pilota te mes tradicio i millor aficio, quan mes llaurador i manco industrialisat es el poble on es juga, i en molts d'eixos pobles, que per no tindre, ni en tenen de trinquet, es juguen les modalitats de carrer entre l'animacio de tot el veïnat, homens, dones i chiquets, que ajuden als jugadors, posant la voluntat en el cabasset, per a que puguen comprar-se pilotes i tantes menudalles necessaries per al joc de pilota. (Veja's l'apartat dels pobles mes eixemplars.)

EL PADRI

Un personage interessantissim i que li cal al nostre deport professional, es el padri.

Est home sol buscar al seu «apadrinat», entre les jovens promesses que van presentant-se en els campeonats de jovenils, i s'arrisca a endevinar quí podra ser una figura a l'endemà. Quan un jugador te bons padrins (u o mes), sol ser complidor i donar-ho tot en cada partida, a mes, ha de saber dir-li a qui trau cara i buchaca per ell, quan deu «abocar el pot», i quan ha de guardar-se'ls per a millor ocasio, si no es troba en forces per a guanyar eixa partida. El jugador que sap aconsellar al seu padri, sol tindre molt bones propines. Per als aficionats, la garantia d'una partida de les que

n'entren poques, els la dona l'entrada del padri o padrins, perque el jugador no pot deixar en mal lloc a qui se'ls ajuga, i encara que perga, s'esforçarà i fara tot lo que sapia.

Del jugador que no te padrins, sol dir-se... ¡Eixe no te un duro!, normalment els passa a tots els irregulars en el joc, o de poca formalitat com a persones.

EL MARCHADOR

Una figura molt important, perque deu saber moure la postura, i tindre bona vista i millor oit —o fer-se el sort i el cego— segons calga, es el marchador. De la seua actuacio, i aixo es pot vore en molts trinquets, dependra l'activitat del local, l'interes de les partides i la cantitat d'apostes que es creuen en elles. Uns eixemples en actiu de bons marchadors els hi ha en Pelayo (Selfa), en Gandia (El Blanco), en Massamagrell (Soro) i molts atres.

ELS JURATS DE CORDA I DEL DAU

El jurat de corda «canta» la partida, donant faltes i bones, i una vegada cantat el quinze, la seua decisio no es discutix mai, encara que s'enganye. Quan una pilota dubtosa cau llunt de la seua vista, consulta al jurat del dau, o als mes vells aficionats, ans de cantar el quinze. Els jurats prenen part, en iguals condicions, en tota partida de carrer.

L'ENCARREGAT DE MARCAR

A la banda mes alta del trinquet, i en un cap o l'atre del mateix, trobem a l'encarregat d'anar posant les tauletes de fusta que anira canviant segons «cante» el jurat de corda; dos d'elles dalt, que marcaran els jocs que porten jugats els equips, i que nos diuen, pel color, quin d'ells va davant; les atres dos, colocades un poc mes avall, informen del joc que s'esta jugant en eixe moment.

Vinyes en Pelayo; al rebot Selfa en el seu devantalet

Es tradicio que qui haja d'anar marcant la partida siga un chicon jovenet o un home prou major, i tambe s'ha fet costum en molts trinquets pegar-los a l'u o a l'atre un bonegó humoristic quan s'enganyen al ficar la tauleta.

L'actual progres nos ha dut els marcadors automatics, i hui «la catedral» n'usa u molt alvançat i electronic; Gandia tambe n'utilisa d'automatic, pero sense «llumenetes de colors»; encara aixina, cal tindre i mantindre a estes persones en son lloc, no vaja a passar-nos que se'n vaja la llum i hajam de llogar al primer aficionat que s'oferixca.

8. DIFERENCIES DE COMPORTAMENT

N'hi ha una clara diferencia entre el comportament de l'aficio a la pilota, i aixina podem vore-ho, i la d'atres deports o espectaculs «massificants» que, en lloc d'anar a distraure's i passar-ho a gust, pareix que ixquen de casa per a traure's la mala sanc.

Es pot vore en dotzenes de partides de carrer, que l'aficionat que acaba d'aplaudir una bona jugada, callarà quan el jugador l'erre sense voler, fent-se carrec de que no sempre s'encerta i animant al jugador..., vinga, home, ¡a l'atra!

Des del tracte senzill i huma entre figures i public dins un trinquet, que pot deure's a la proximitat, o millor, a que moltissims aficionats s'han posat els guants mes d'una volta..., a la costum de dirigir-se al public el trinqueter, marchador o els juges de corda:

Cavallers, la partida es a...
Cavallers, ¿falta o bona?
Cavallers, va de bo...
Cavallers, facen el favor...
Cavallers..., sempre cavallers.

Tambe es molt diferent la reaccio del «travessador» que pert, puix normalment no es clava mai en el jugador que l'ha fet perdre, i encara aplaudix una gran jugada vinga d'on vinga... (pot haver-ne

algu de geni curt, que s'enfade quan el deixen netet o «netiqui» i arme un canyaret, pero es ben estrany).

Una bona prova d'aço que dic, la trobem en una partida jugada el 4 d'octubre de l'any 35 en Catarroja, on s'enfrontaven Quart i Mora contra El Gelat, Peris i Micalet, de Paterna; donant-se el cas unic (puix anaven molts diners pel mig) que, en iguals a 55, el public, entusiasmat per l'honradea dels dos equips, que estaven tirant-li des de la primera i donant-ho tot al llarc de la partida, es tirà «a la cancha» sense deixar-los jugar l'ultim joc, perque no hi haguera vencedors ni vençuts.

¿En que se sembla aço a l'actuacio salvage de la «massa» en atres deports?, ¡quina diferencia vore a Genoves raonant d'una jugada en qualsevol aficionat, sense gens d'afectacio, i comparar-la en l'adoracio buida de molta gent, cap a un futboliste, artiste o cantant...

I es que la nostra pilota valenciana, encara que mal vista, per ignorada, es un joc «de trellat» en una aficio entesa, molt fidel i de cavallers...

9. LA PILOTA I ELS NOUS VALENCIANS

Crec que apareix molt clara la llavor d'integracio que realisa la nostra pilota valenciana, en tots aquells nous valencians que se n'entren a un trinquet per primera volta; els primers dies de vore jugar a qualsevol modalitat, deu pareixer'ls un joc brau, dificil i estrany; l'escoltar als jugadors o a l'aficionat dir coses com... ¡tira-li fort!, ¡a rebot!, ¡acosta't, acosta't!, ¡en ella, que pot trencar!, i tantissimes mes, els deixarà marejats per la força i la fondaria que tenen per als forasters les tradicions antigues d'un poble com el valencià, en sa propia llengua valenciana i en un deport com la pilota, unic hui en tot lo mon.

Pero, a poc a poc, van sent guanyats molts d'ells per la bellea del joc, i tots haureu vist, com yo he tengut la sort de vore-ho, que, a primeries en prou dificultats i despres mes solts i segurs, comencen un barrejat de valencià-castellà, que sol acabar —un temps mes avant— en un domini acceptable del nostre idioma. N'hi ha eixemples de jugadors professionals de parla castellana, que raonen perfectament en valencià; i aço succeix aixina, perque la pilota, de tota sa llarga vida, s'ha «marchat», jugat, sentit i vixcut en sa propia llengua; en valencià «s'arreglen» les partides per als dies següents o «baix la corda» per a jugar-les de seguit; en valencià es raona i discutix l'actuacio dels jugadors i en valencià viu i creix el

mon de la pilota (excepcio feta dels pobles valencians que tenen com a propia, historicament, la llengua castellana).

Davant est eixemple viu i fort, el foraster que vol dependre a jugar, s'hi troba en la necessitat de parlar en valencià, i hui quatre paraules, dema dotze, anira integrant-se en el cor del nostre poble, per acabar sent un valencià mes. Els valencians, massa sovint, som tan oberts en els forasters per allo de no fer-los patir i que nos entenguen, que en lloc d'integrar-los, som nosatres els integrats (aprengam-se la lliço de la pilota).

Tornant-nos-en a les escoles de pilota, i quan estem vivint la trista realitat de la forta castellanisacio que patixen tantissims chiquets valencians (mes que res en les capitals i grans poblacions a l'entorn, i per motius massa llarcs d'aclarir aci i de tots coneguts), eixes escoles de pilota ho seran tambe de llengua valenciana viva, on deurien anar en visita escolar o excursio, classes sanceres en son mestre, qui podria aprofitar una partida de pilota valenciana entre els chiquets d'una escola, per a ensenyar-los als seus alumnes a coneixer i entendre el deport autocton dels valencians, mentres escolten la llengua valenciana viva, evolucionada i progressista del nostre poble.

Be que el castellà siga la llengua per a entendre'ns en tots els atres espanyols, i encara en molts països estrangers que la parlen, pero cou molt fondament que vejam i escoltem a la major parte de chiquets valencians parlar i jugar sempre en castellà, com si foren chiquets forasters.

Els valencians devem mantindre i promoure les tradicions que nos fan ser-ho, ensenyant-los-les en just orgull a qui de fora se'n ve a millorar son viure a la nostra terra; eixa persona tindra molt pronte fills valencians que li escoltaran a son pare, agrait a la nova terra que l'acull —ya seua—, parlar de pilota valenciana, del Tribunal de les Aigües, del nostre cant d'estil... (aixina deuria ser, i ho sera si tots volem).

Soc plenament conscient de l'esforç que hem de fer tots quants volem la nostra Patria Valenciana, contra una societat de consum fortament despersonalisadora de les costums dels pobles; en uns mijos de comunicacio jagantins que, engolint-s'ho tot, s'obliden massa a sovint de la terra on treballen, per a unflar-nos

de cançons en angles i publicitat de les multinacionals; pero crec, en Xavier Casp, que un poble ho es si vol i sap ser-ho, i acabare est apartat en u dels seus versos mes plens d'amor a Valencia...

¡Soc!,
tant si vull com si no vull,
¡que sí que vull!,
VALENCIÀ.

10. RAONANT EN...

En est apartat, he tractac d'arreplegar les opinions d'alguns professionals del trinquet, que, com podreu vore, es semblen prou quan raonavem de l'actualitat de la pilota, de les coses que n'hi ha ben fetes, i d'unes atres que podrien millorar-se. Fare un resum d'aquelles preguntes on tots pensaven (en menudes diferencies) del mateix modo, i abanda, posare les opinions particulars de cadascu d'ells, al voltant d'algun tema que desijaren deixar escrit.

Els jugadors entrevistats, ho foren:

PUCHOL.—Naixcut en Vinalesa (11-12-59), qui començà jugant al carrer (galocha) i se'n passà al trinquet als dihuit anys, animat per un bon aficionat del seu poble (Benedicte).

FREDI.—Naixcut en Valencia (20-4-57) en el mateix carrer Pelayo, l'aficio li ve des de molt menut i potser siga una de les figures de la pilota que millor cuida l'aspecte fisic i deportiu dins el camp professional.

GENOVES.—El seu historial va en una atra banda del llibre.

JUANITO.—Naixcut en La Pobla de Vallbona (l'any 1947) es un jugador molt complet i dels que mes seriament s'han pres l'ofici de pilotari.

GAT I.—Naixcut en L'Eliana (4-9-39), fon el millor miger al llarc d'un grapat d'anys, i hui es troba entre els millors pun-

ters, dominant molt be «la pedra» i cuidant la corda com un mestre.

VICENT (PATAQUES).—Naixcut en Benaguasil (8-6-52) es, actualment, el miger de mes potencia i u dels mes valents en el joc, puix no li fuig a cap de pilota, vinga com vinga; d'atra banda, sol tindre erros que li lleven regularitat al seu joc, tan esforçat com espectacular.

CHATET II DE CARLET.—Naixque el 31-10-55; fill i nebot de grans jugadors de pilota, li entrà l'aficio sent un chiquet, i en l'actualitat es u dels millors migers, per coneiximent, estil i domini de la pilota.

FLOREAL.—Naixcut l'any 1956 en Massamagrell, començà apuntant qualitats de bon escaleter, pero la seua manera valenta d'entrar-li a l'aire, tant per dalt com de palma, l'han fet aplegar a ser-ne (guanyant-s'ho a poc a poc), u dels migers mes buscats en les partides de compromis.

—¿Com veus l'actual moment de la pilota valenciana?

—Crec que nos trobem en un bon moment d'aficio, molt gran en els pobles, on s'arreglen campeonats d'aficionats en modalitats de carrer. Molts trinquets organisen FIRES de pilota, en gran assistencia de public. Una atra cosa son les travesses a nivell professional, que en l'actual moment economic no van massa be, ni ixen en llaugeria, como ho feen abans.

—¿Quina opinio te mereixen les escoles de pilota?

—M'agraden, perque son els fonaments de l'aficio al nostre deport, i pense que ya deurien haver segut realitat anys en arrere; hui, i en massa llocs de la terra valenciana, la joventut no sap res del joc de pilota, perque nomes li n'ensenyen d'estrangers. Una cosa es vindre a dependre'l i coneixer-lo i que no els agrade, i una atra (per a mi incomprensible), ho es que molts chicons no sapien ni com es una pilota de vaqueta.

—¿Creus que podria haver una ensenyança i practica del joc, sense travesses, nomes com a eixercici fisic excelent i per a mantindre les tradicions?

—Si, i hauria de promoure's des d'entitats oficials, perque si no s'arranca el nostre deport de baix cap a dalt, la pilota valenciana podria afonar-se d'aci uns anys, engolida per les noves formes de vida i diversio.

—¿Quina classe de pilota t'agrada mes... i de quin artesà?

—En l'actualitat preferixc la de Valencia (Juan Cruz), encara que ultimament li sobren alguns grams de pes, i es claven massa en les mans. Tambe m'agraden les de Carcaixent, Casinos, Ondara... i totes les que tinguen noblea de joc.

—¿Com trobes la nova pilota de plastic?

—No m'agrada, la sent diferent a les mans i no fa el mateix joc que la vaqueta.

—El carrer s'està movent en l'organisacio de partides i campeonats de raspall, galocha, llargues, percha... tu ya has jugat en ell, ¿t'agrada prou o triaries sempre el trinquet?

—El carrer m'agrada com a promocio de la pilota i per l'aficio que fa creixer en els pobles, pero preferixc el trinquet perque es juga mes a pilota, i els quinzes es fan buscant-los. El carrer te molts entropessons i milacres, mentres l'aficionat veu mes joc i espectacul dins el trinquet.

—¿Quins jugadors jovenets de l'actualitat creus que apunten «classe» per aplegar a ser figures?

—Com a restos, m'agraden: Suret III, Nadal, Ismael i atres. Com a migers, m'agraden Salva, Pasqualin, Chatet de Museros II, Timoneda, Chatet de Guadassuar II...

Fins aci, les respostes dels jugadors nomenats, en conjunt; passem-nos-en ara als «canvis desijables» segons l'opinio que manifestà cada u.

PUCHOL.—*Preferixc el deport com a espectacul, i que l'aficio veja sempre jugar a pilota; l'actual manera de dur les partides, on nomes li «tirem» si entren els diners, deuria canviar-se, donant-li a l'espectador la seguritat d'una bona partida, encara que pague mes cara l'entrada.*

FREDI.—*Es podria i deuria promoure el joc de pilota,publicitant-lo com cal i «ensenyant-lo» mes sovint per la nostra T.V., i fent nous trinquets on hi haguera lloc i comoditat per anar a vore partides en amics.*

El trinquet actual es majorment una empresa antiga que deuria renovar-se, estudiant projectes de futur, on es valoraren, en primer lloc, la promocio del joc i el deport espectacul.

JUANITO, VICENT i GAT I.—*Creuen que l'assunt del temps en les travesses ha d'anar com va hui, perque sense que «n'entren» no es veu jugar a pilota (encara que juguen molt), i l'aficio sap fer-li vore al marchador, en humor o seriament, si s'allarga massa en les parades.*

CHATET II DE CARLET I FLOREAL.—*Son de l'opinio d'acondicionar degudament els trinquets, per atraure la gent jove, i eixamplar l'aficio a les dones. Una possibilitat per a llevar eixa por a les pilotades seria protegint una de les galeries, a fi que no pujaren les pilotes.*

Un atre assunt que volgueren deixar escrit la majoria d'ells, fon la poca rendabilitat dels mini-trinquets, a comparança del seu cost; tots els chiquets, en quant deprenen a pegar-li a la pilota en un poc de llaugeria, volen jugar en els trinquets dels homens.

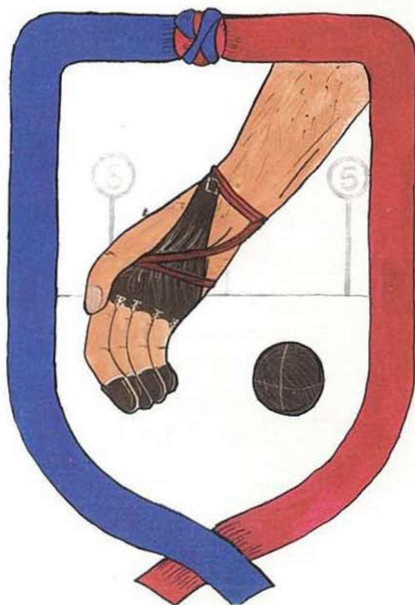
RAONANT EN... el president de la Federacio, N'Enric Menendez, i en el secretari de la mateixa, N'Enric Segarra

Son cor i anima de l'actual Federacio Valenciana, traballant i esforçant-se per engrandir el nostre deport, encara que tambe atenen unes atres modalitats deportives.

—¿Com va el projecte de la nova Federacio?

—*Creem que la nova Federacio de Pilota Valenciana sera una realitat en poquet de temps. Dependra del Consell, i concretament de la Conselleria de Cultura, Educacio i Ciencia.*

N'Enric Menendez, President de la Federacio de Pilota Valenciana, oferint-li un trofeu al trinqueter d'Oliva 18-9-82

Joan Sanchis Llopis, de Genoves,
li oferix este dibuix a la
Federacio de Pilota Valenciana,
com a idea d'un nou escut

—La Federacio ha tractat d'arreglar de la millor manera possible el corregir eixe temps mort que s'hi dona en les partides, mentres entren les travesses; yo he pogut escoltar el mateix desig de millora a molts jugadors professionals... ¿N'hi ha solucions? ¿Que pensen els trinqueters?

—Tu saps que la Federacio ya ha tractat de buscar-li remeis a eixe problema, pero encara que no es un assunt gens facil, seguirém raonant en trinqueters i jugadors, per a tractar d'acurtar eixe temps, d'una banda necessari per a la seua economia, i d'atra prou molest per a l'aficionat, qui acostumat com està a vore-ho i patir-ho, ya fa molts anys que nos demana solucions.

—¿Com veeu l'actual moment de les escoles de pilota?

—Les escoles de pilota, poden i deuen ser l'autentic pervindre del nostre deport; per a conseguir-ho, es molt necessari que els Ajuntaments, assessorats per la Federacio, ajuden els Clups de Pilota, oferint-los llocs on jugar i ensenyar chiquets; i on no puga fer-se aixina, ajudant en els materials necessaris als aficionats que vullguen fer de mestres.

—En el meu llibre s'apunta l'idea que la Federacio els fera coneixer als aficionats valencians totes les modalitats de pilota... (Fer partides de raspall en Pelayo, Massamagrell o Borriana...; organisar-ne una de llargues o de percha on no coneguen eixes modalitats, etc.) ¿Que penseu d'açò?

—Pot ser molt interessant, i la Federacio li escriura als pobles on juguen eixes modalitats, per vore d'arreglar algunes partides que li facen coneixer a l'aficio la riquea i varietat de la pilota valenciana.

—Per al passat Campeonat Provincial de Galocha, varem tindre l'ajuda economica d'El Corte Ingles... ¿Seguirem tenint-la per al d'enguany?

—Eixa firma «patrocina» l'actual campeonat de llargues; a hores d'ara, encara no sabem si la galocha entrarà dins els seus presuposts d'enguany, pero creem que sempre ajudaran, perque hi ha bona voluntat i desijos de promoure les tradicions valencianes.

D'atra banda, la Direccio de Deports de la Conselleria ya comença a moure's, i podem pensar que les coses van a millorar.

—¿Vos agradaria afegir alguna cosa mes?

—Si, encara n'hi ha moltissim per fer, pero ens trobem satisfets pel bon moment actual de la pilota. Treballant molt i en l'ajuda de la Generalitat Valenciana, tenim la seguritat de poder atraure's cap el nostre deport —en pocs anys—, una bona part de la joventut valenciana.

Tambe cal dir-ho, puix es molt important, que tots els Clups de Pilota deuen estar dins la Federacio (com ho estan la gran major part), per anar formant les directives de cada modalitat, colaborant en ganes i fent-ho tot entre tots.

RAONANT EN... don Manuel del Hierro

Anem a parlar en est home, gran valencià i millor aficionat a la pilota, de quines mans eixiran (molt possiblement) els nous Reglaments per a cada modalitat de pilota valenciana.

—Senyor del Hierro, del seu articul («Levante», 27-12-83), que molts assumim plenament, cap deduir que l'idea d'una nova Federacio de Pilota Valenciana, ans de tot «nostra» i que nomes se n'ocuparia de totes les modalitats del nostre deport, ya es gojosa realitat. ¿Creu voste que des d'una organisacio entesa i «de casa» es podra fer-li coneixer i practicar la pilota a la nova joventut?

—Si, perque la pilota s'ha mantengut gracies a la tradicio del poble pla, i si volem fer-la viure i creixer, haurem d'aprofitar l'actual riquea de jugadors i aficionats, per a moure eixa joventut (eixamplant i millorant les escoles de pilota).

—Tornant-nos-en a l'articul nomenat, voste deixa molt clara la singularitat del nostre deport, com a propi i autocton del poble valencià, arrelat als costums que ens fan ser-ho i com a bellissima prova (on tantes n'hi ha) de la nostra personalitat diferenciada. ¿Creu que l'esforç del Consell Valencià per ajudar a promoure i mantindre la pilota donarà els resultats que tots desijariem?

—Aixina ho pense, perque qualsevol politic de la nostra terra que no vullga treballar per a promoure i fer creixer el nostre deport, ni es un bon politic en sentiments valencians, ni es mereix tindre carrecs dins la Comunitat Valenciana.

—Com a conseqüencia de la nova Federacio de Pilota Valenciana, ¿podria crear-se des del Consell alguna entitat o Mutualitat d'assistencia als jugadors: meges deportius, de malalties, alguna ajuda economica mentres estiguen lesionats, pensions per a la vellea, etc.?

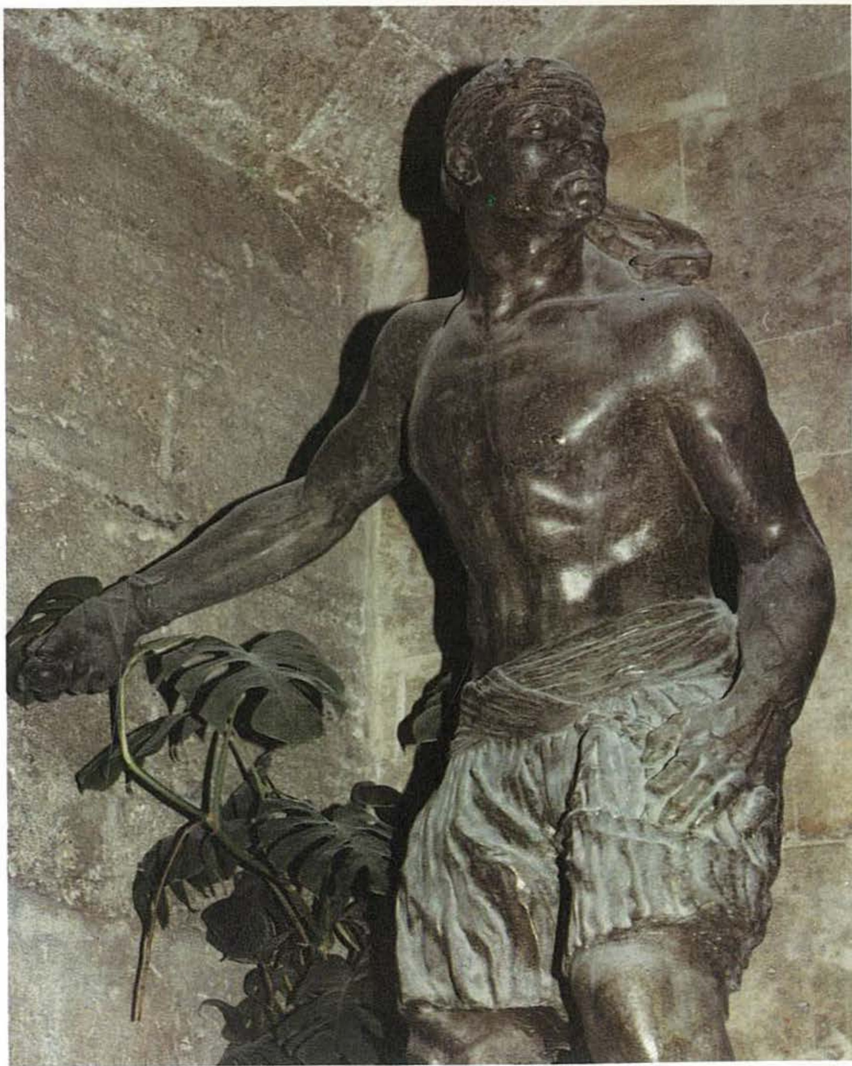
—S'hauria de crear una Mutualitat que cobrira els accidents o lesions del joc, a l'estil de la Mutualitat General Deportiva d'Espanya, o pertanyer a ella. Abanda d'aço, hauria de vore's —estudiant-ho be— la possibilitat de conseguir la Seguritat Social per a tots els jugadors professionals; haurien de cotisar tots els mesos, pero tindrien cobert qualsevol accident que els deixara sense poder jugar, i encara un «retiro» quan l'edat ho mane.

—L'exit de participacio en el primer curset de Monitors, pot entendre's com a bon fonament per a l'aprenentage dels chiquets valencians. ¿Hi haura prou mijos economics per a que les escoles de pilota (actuals i noves) vagen avant en la necessaria dignitat?

—Vullc dir, en primer lloc, que bona part d'eix exit es deu al treball de Julián de la Fuente. D'atra banda, i degut a l'esforç desinteressat de molts aficionats que nomes volen engrandir la pilota, els mijos economics (que son prou humils) per a fer «anar» les escoles de pilota, haurien d'eixir dels Ajuntaments, el quals, a l'hora, farien autentica cultura valenciana, a un cost molt reduit.

—Es un fet tristament conegut que alguns jugadors i trinqueters de Castello i Alacant s'hi troben massa «llunt» de la Federacio Valenciana. ¿S'ha pensat en acostar-los i fer-los viure la nova Federacio?

—La nova Federacio de Pilota Valenciana deu d'integrar Alacant i Castello, en la seua riquea i varietat de modalitats i en tracte d'iguals, perque nomes fent-ho tots junts conseguirem la renaixença i l'exit del nostre deport, dins la Comunitat Valenciana.

El Saque (1914)
Obra de l'escultor Ignacio Pinazo Martinez, fill d'un mestre de la pintura valenciana, Ignacio Pinazo Camarlench, qui tambe feu un apunt, l'any 1900, nomenant-lo: Godella, Juego de Pelota

11. GENOVES..., POBLE BRESSOL DE LA PILOTA VALENCIANA

En un llibre molt documentat i escrit per Rafael A. Garcia, titulat «Geografía e Historia de Genoves», he pogut trobar molts apunts d'interes, els quals i extractadament, vos donare per al millor coneiximent d'eixe poble, tan fonamental per a l'actual reviscolar de la pilota valenciana.

L'historiador Diago, en els seus «Apuntamientos», ens diu: «Baldovino de Baldovino, médico, era Señor del Lugar del Xiu, que agora se dice Genoves, y lo era en las Kalendas de Febrero de 1268; en el cual dia dio sentencia el Rey Don Jayme que el Lugar del Xiu no tuviese sino el término que tenía en tiempo de los moros.»

Del primer senyor territorial —el mege Balduïno—, Genoves passà a les mans dels Sanç i Fenollet. L'escut de Genoves porta el nom de Fenollet i d'entre els moltissims personages d'este llinage, l'historiador Martí de Viciana en fa sobreixir u, don Lluïs de Fenollet, primer Alcalde (baile) de Xativa per nomenament Real, l'any 1488.

Don Lluïs de Fenollet fon un gran home de lletres, qui ens deixà un gran document per a tots els valencians. Feu la traduccio de l'obra llatina, que sobre Alejandro Magno escriguera en castellà

Pedro Cándido, l'any 1430 (completant els dos llibres que li mancaven, en les noticies que sobre Alexandre donà Plutarco). L'obra de Fenollet s'anomenà «La Historia de Alexandre, escrita por Quinto Curcio Rufo. «Per Luis de Fenollet, en la present lengua valenciana transferida.»

Fon impresa en Barcelona, a 16 de juliol de 1481; un eixemplar d'ella, que li va pertanyer al «Conde de Atares», es guarda en la Biblioteca Universitaria de Valencia, en la signatura 92-5-31. N'es un volum en foli, de 199 fulles, sense numerar, lletra gotica.

Cap a l'any 1820, Genoves apareix com a poble independent, encara que hi hague pleits pel seu terme municipal, en Xativa, Barcheta, Beniganim, Bellus, etc.

En l'actualitat, Genoves conta en 2.033 habitants, i els seus mijos de vida es distribuixen en sa riquea agricola (horta, secà i arrossars), els almagasens de fruites, la fabrica d'envasos de fusta Ordinyana i el treball dels algepsers (yesaires), els quals i en ampla colla, se n'ixen del poble molt sovint, cap a uns atres vora d'alli i encara de prou lluntans, arreplegant-ne en la seua suor uns diners que, junt els atres, fan viure a Genoves.

El patro del poble es Sant Pasqual, a qui li fan festa, i les festes majors es dediquen al Santissim Crist i a la patrona, la Mare de Deu dels Dolors.

Genoves, com tants pobles menudets, n'es u d'eixos llocs on encara es pot viure i treballar en pau, alenant aire pur i raonant sense pressa en el veïnat, eixint a sopar en l'estiu a «la fresca» del carrer, jugant al truc, a manilla o al subastat, fent partides de pilota al trinquet o en lo carrer i comentant-les en acabant, mentres s'almorsa o berena de bona gana.

En vore eixa classe de vida, u, que viu en un poble que ya s'ha fet massa gran i vora el cap i casal, ple de fums, d'asfalt i contaminacio, es pensa si no tindran molta rao per a no voler canviarse mai.

GENOVES I L'EIXEMPLE VIU DELS SEUS JUGADORS

Gracies a l'extraordinaria colaboracio de Josep-Rocio Marti i l'alcalde Candido Jordà, he pogut recollir una menuda historia de

les modalitats, carrers i jugadors d'este poble. La pilota valenciana ha segut, des d'antic, el deport fonamental de Genoves; d'ahi que n'hi haja tantissims jugadors i se'n puga oblidar algun. Si fora aixi, el nostre desig era d'homenajar-los tots, afegint l'admiracio per eixa gran colla d'aficionats sense renom, quin amor per la pilota ha fet possible el naiximent de tantes «figures» en un poble tan chicotet.

Començare pels temps dels jugadors naixcuts a les darreries del segle passat i primeries d'este: Pasqual «el Pesaor», Pepet «Seguirilles», Emilio «Floriana», Toni-Vicent «tio Gallonet», Soler, El Roget, Pepe «Barrina», Josep Maria Chirivia, Juanito, El Chato, Pepe «l'Abogat», etc.

Dels temps del Tio TONET encara n'hi ha jugadors que s'enrecorden de les grans partides jugades contra els d'Anna, poble on hi havia molta aficio i grans jugadors; tambe em parlen d'atres figures i partides d'aquella epoca: el millor de tots, Emilio «Llanera», Joaquim «Gallinero d'Ayelo», Placido d'Anna; Ricardo de Guadassuar; Engracio d'Ayacor; Tersi de Beneixida; Gasparet de La Llosa; Arturo de Gavarda, etc.

Per si hi haguera algun dubte, Genoves ha practicat la major part de modalitats a pilota valenciana: percha, galocha, raspall en carrers i trinquet, a rebot (al raconet), a l'alt o per dalt corda...

El carrers on es jugava a pilota, posant-los per l'importancia i quantitat de partides jugades, foren: Carrer de Sant Pasqual, carrer La Font (si es ficava a ploure, carrer del Choro), carrer Sant Diego, carrer del Rosari i carrer del Calvari.

Bo, una volta acabat el passeget per l'antigor, on hem parlat d'alguns jugadors desapareguts i d'atres que encara viuen, vaig a fer una relacio (en un poc d'historia) dels jugadors mes renomenats de Genoves. Ans d'escomençar pels que n'hi ha en actiu, parlare d'alguns homens que «se'n deixaren fa poc» i tenien prou coses que dir-me.

Eduardo «el Sariero» (1896) i el tio Tonet (1897)

Han segut dos grans figures del joc de pilota en lo carrer, en temps on no hi havia professionalisme i es jugava per l'orgull de

defendre el poble. En son temps, foren coneguts i respectats per tots els jugadors dels pobles veïns, fent-los «puntes» en calitat, els de Senyera, Anna i La Llosa de Ranes.

Raonar en ells es un goig que fa compendre l'amor i l'aficio d'estos homens pel nostre deport. Com a eixemple de la seua entrega total a la pilota, vos dire que quan anaven a jugar a Picacent (per festes del poble), nomes els convidaven a dinar, havent d'agarrar el trenet fins a Silla, arribant a peu a Picacent; jugar, guanyant casi sempre, i atra volta «la mateixa» per a tornar-se'n a casa.

Jugant en el seu poble (carrer Sant Pasqual) no hi havia qui els guanyara; de vegades, feen vindre «desafiant-los» als quatre millors d'Alacant o de la provincia, contra quatre de Genoves. S'enrecorden d'una partida contra «el Gallinero d'Ayelo», «Peña de la Marina» i dos de La Llosa contra els de Genoves, guanyant-los-la els de «casa». De son temps, recorden com a millor jugador a «Llanera», qui fon u dels poquets que consegui guanyar-los.

El raspall va estar prohibit per aquella epoca, encara que demanant-li permis a l'Ajuntament, els deixaven jugar.

Pensen que Paco «Genoves» es el millor de tots els temps, i que Rovell ha segut el jugador mes elegant.

Antigament li tiraven des del primer quinze, i quan no guanyaven era perque no podien fer-ho; hui manen les travesses, i el bon aficionat s'avorrix quan comença la partida, mentres «entren» els duros.

Quan «Genoves» era molt jovenet, el TIO TONET l'apadrinà en una partida contra u dels mes celebres aficionats del poble, «Maxim», donant-li, en acabar-la, els cinc duros que s'havia jugat; «Genoves» sempre nomena al tio Tonet com «el meu professor».

Cavallers..., ¿s'hau parat a pensar els duros que guanyarien estos homens, si encara pogueren jugar a pilota?

Sarasol (pare)

Enric Sarasol Llopis va naixer el 2-9-32; jugador de raspall en lo carrer, ho fea de barrero o resto, sobreixint la seua «treta de bragueta».

Començà als 17 anys, sense haver-la tocat de chicotet, i em comenta que guanyà un desafiu nomes en el saque, sense eixir del

rastell de l'acera. Jugador de «molts poders», en Pobla del Duc encertà una volea que encara es recorda com la major «canonà» de tots els temps.

Iniciador del seu nom dins la pilota, es pare d'una jove figura actual, i te un atre fill en l'escola de pilota de Genoves, el qual tambe «apunta maneres».

Tonet

Antonio Ordiñana Llopis naixque el 19-2-33 i es fill del famos tio Tonet; son fill i net ya comença a jugar en professionals.

Jugava al carrer (raspall, percha i galocha), i als 17 anys es feu professional del raspall, jugant de barrero o resto, i algunes voltes de miger. Tenia molt bona volea i un fort bot de braç, encara que cridava l'interes el seu «saque», realisat a bot i bon braç en l'esquerra.

Mentres jugà de professional, barrejava el treball de l'horta en les partides de pilota. El trinquet on millor ha jugat es el d'Olleria. Creu que n'hi havia mes competitivitat quan es jugava, en molt d'orgull, poble contra poble; hui el joc està mes professionalisat, encara que s'ha guanyat en calitat. Em diu que hi hague un temps on l'aficio s'havia gelat molt, per la falta de serietat d'alguns jugadors. Ara, i des de l'aparicio de Genoves, la pilota valenciana torna a viure's molt fondament.

Tonet pensa que totes les partides guanyarien emocio i interes si s'arreglaren d'eixida en diners a la corda, puix els jugadors li tirarien al primer quinze.

Soler

Naixcut el 22-4-33, Josep Maria Soler Ordiñana heretà eixe nom professional de son pare, qui fon u dels millors punters a raspall.

Començà a jugar als 13 anys, combinant la seua aficio en el treball de l'horta; nomes en 15 anys s'inicià com a professional, jugant en carrers i trinquets. Els trinquets on mes lluïa el seu joc foren: Vilanova de Castello, Carcaixent i l'Olleria.

Jugant a raspall, la seua pilota millor n'era quan li arribava molt forta del contrari, i raspant-la en molt de geni, la tirava a les gale-

ries en prou facilitat. Al carrer, fea «el bot» en molt de coneiximent; com a punter n'ha segut u dels millors, enfrontant-se als equips mes nomenats de La Marina.

Ha jugat de companyer o contrari en Malonda, Miramar, Comba, Antoniet (de Xeresa), Godofredo, El Roig del Grau, Sarapio, El Bolo, Fernando, Cristobal, Carmelo, Simatero (de Llauri), Jose Maria Chirivia, Tonet, Sarasol, Relleta (de Muro), Tarraso (de La Pobla del Duc), El Curro (de Lluchent), Mundet (de Benicolet), Paquito (de Rótova), Manitas de Plata (d'Alfahuir), Petra (de Navarres), Manolete (de Chella), Miguelon (de Llanera), Monzó (de la Font d'En Carros) i molts atres.

D'entre les partides mes dures i emocionants, em parla, feliç, d'aquella que jugaren en La Pobla del Duc... Miguelon i Sellent contra Sarasol i SOLER; dos dies despres d'escomençar-la, agotats i sense alé, mentres l'aficio gojava plenament entregada, l'acabaren «pagats» (0 a 0).

Jose Maria

Josep Maria Llopis Ubeda va naixer el 10-1-34 i ha segut un barrero de molts poders, a la modalitat de raspall.

Als 8 anys ya jugava en lo carrer, fent-se professional als 22; la seua jugada mes bona era la «raspà», i la pilota que millor li anava, la de Carcaixent.

Jose Maria havia de barrejar el joc de pilota en el treball diari, i la partida on millor joc va fer fon: JOSE MARIA i Soler (a qui creu el millor punter de carrer de tots els temps) contra Carmelo i Miguelon, guanyant-los-la de seguit.

Els trinquets on mes i millor jugava son els de Carcaixent, Ayelo de Malferit i La Vall de Tavernes. Tambe troba necessari (per a que ixquen bons pilotaris) que no hi haja tanta «discoteca i marcha» de nit, perque on no la hi ha, per ser pobles chicotets, n'ixen mes a sovint.

Pepito

Naixque el 7-2-35, jugador de raspall, Josep Sanchis Llopis s'ha ficat de barrero-resto o de punter, segons s'arreglara la partida.

Començà jugant al carrer en 9 anys, i als 19 ho feu de professional en el trinquet de Carcaixent.

En sa primera joventut de pilotari aficionat, li va ocorrer una «feta», de quin succeit s'enrecorda molt be: estava jugant-se una bona partida: Sarasol i Tonet contra Mundet i Soler, i la guanyaren els primers; Soler no estigue d'acort en eixe resultat i Tonet el desafià: ¡Ya pots agarrar-te a qui vullgues!... Soler agarrà a PEPITO, i els la feren «Sabatera».

Com a pilota li agrada la de Casinos, encertant-la molt i fent-la anar a volea. Creu que l'aficio al nostre deport es entesa i selecta, pero no de massa gent, i que es manté, pujant i baixant.

Tambe pensa que a la pilota li cal una reglamentacio mes forta, molt especialment per a decidir i fer respectar el pes de les pilotes; abans es feen de 36-37 grams, i hui n'hi ha que apleguen als 48-50; en eixe pes, mes que jugar a pilota, es pot «matar» qualsevol enemic.

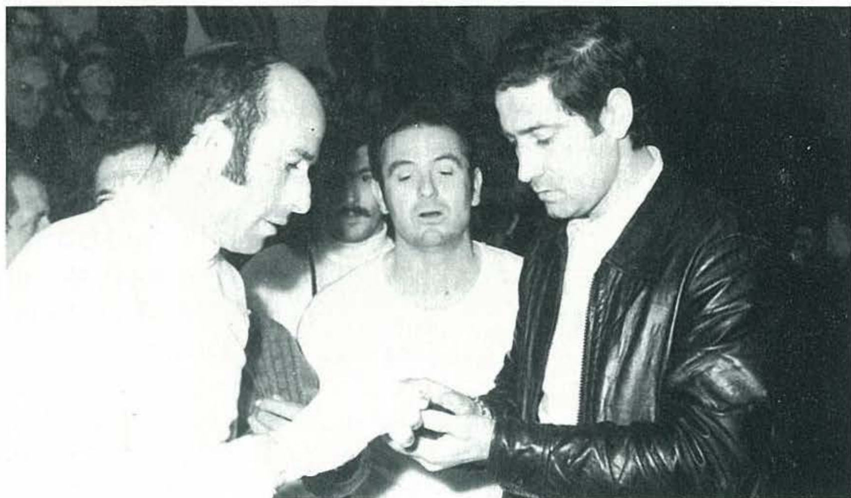
Acabat l'historial d'estos pilotaris (on n'hi ha d'ells que encara n'arreglen alguna per aficio), passem-nos-en a fer-lo dels jugadors de Genoves en actiu; començare pels de major edat cap els mes jovenets, i en primer lloc ens trobem a:

Pigat

Nom professional de Pasqual Sanchis Navarro, naixcut el 5-10-36. Ya jugava al carrer en 10 anys; fins el 17 no començà en el trinquet, i als 18 se n'entrà en el joc professional. Conegut i popular «punter» a raspall, cami dels 48 encara juga 2 i 3 partides per semana, com a prova d'una excelent preparacio fisica, en millors merits quan parlem d'una modalitat tan esforçada com el raspall.

Com millor acaba el quinze es «raspant» i fent pujar la pilota cap a les galeries. El trinquet on millor i mes voltes ha jugat, el del Surdo de Gandia.

Encara havent-lo perdut, recorda emocionat el «desafio» que jugaren en eixe trinquet Antoniet i PIGAT contra Malonda. La partida on mes diners ha guanyat en sa llarga vida deportiva fon la jugada en Tavernes: Burguera i Sanchis contra Batiste i PIGAT.

Batiste i Pigat

Pilotes de vaqueta... l'art

Pigat fon monitor de l'escola de pilota de Genoves, curs 82/83, i ha segut professor del curset de Monitors realisat en Valencia, en la seua especialitat de raspall.

Est home, qui com tant atres jugadors de pilota valenciana, tambe treballa l'horta i el secà, li desija el millor pervindre al nostre deport, promovent-lo com cal i sabent «complir» tots en cada partida. Nomes donant espectacul i serietat, podra engrandir-se el joc i l'aficio.

Cabrera

Josep Sanchis Tomas naixque el 5-10-38 i ha jugat al raspall «tota sa vida». Cap els 20 anys jugava pels trinquets, havent segut sempre, i encara hui, home de pilota curta, pero molt segur i passador. Sempre ha sabut «treballar-li el quinze al companyer» i es prou dificil fer-li'ls a ell.

Cabrera ha segut monitor l'any 82/83 en l'escola de Genoves (mod. raspall), i sempre li han agradat les pilotes fortes de Carcaixent i Valencia.

Simatero

Josep Llopis Vila naixque per l'any 40; jugador de raspall «en molt poders», ha jugat «en iguals» contra Malonda II, Pellicer i molts altres.

Parent de Batiste, mai no han jugat de contraris. El trinquet de Canals es on mes a gust juga, per mides i condicions.

D'ofici algepser o «yesaire», te quatre fills, i els chiquets son molt bons alumnes de l'escola de pilota.

Ricardet

Va naixer el 30-3-40 i son nom sancer es Ricart Llopis Soriano. Juga de punter, al raspall, i fa molt be «la raspà». Com a pilota, triaria la de Carcaixent.

Li pega a la pilota des de chiquet, i es feu professional als 20 anys; la partida que mes satisfaccions li ha donat fon la jugada en Pellicer contra Antonio, Sanchis i Crespo, guanyant la parella.

Simatero i el seu fill

Junt el seu germa Batiste, guanyaren els campeonats de raspall (anys 68-69) en Villalonga.

Sempre li ha anat molt el trinquet de Pedreguer, i pensa que la pilota es un joc car per a molts travessadors, que se'ls juguen molt a sovint, allargant mes el braç que la manega.

Juanito

Naixcut el 31-10-40, Joan Navarro Llopis es jugador «punter» de raspall. Començà als 10 anys, fent-se professional cap els 20 i tenint en «la raspà» la seua pilota mes dura.

Sempre s'ha defes molt be en el trinquet de l'Olleria, i com a pilota li agrada la de Carcaixent.

L'any 74 jugà la final del Campeonat Festes del Crist, de Genoves, acompanyat pel Simatero, i perdent-la contra Antonio de la Granja i Chimo.

Juanito creu que la pilota tambe patix la crisis economica, puix no deixa de vore's, a poc a poc, en les apostes.

Pepico

Josep Sanchis Giner naixque el 29-7-44 i, com la majoria dels chiquets de Genoves, començà jugant al raspall pels carrers.

Es feu professional als 18 anys, alternant son treball d'algepser en el joc de pilota.

Feu en Paterna el servici militar, aprofitant els caps de semana per a jugar partides. Juga de miger i sap raspar-la en potencia, buscant «les altures».

A l'hora de triar trinquet, troba que es defen millor en Canals.

Casat i en 5 filles, en l'actualitat no pot jugar a pilota per tindre lesionat el muscle esquerre.

Terrilla

Josep Cabanes Pinolon, naixcut el 7-9-44, juga de barrero o resto a la modalitat de raspall.

Començà a jugar als 10 anys en el carrer, i ha segut subcampeo en diferents pobles: l'any 79, d'Albaida; l'any 80, d'Enova; l'any 81, d'Adzeneta, i l'any 82, de Xativa.

Simatero, Terrilla, Batiste i Pepico

Juanito, Pigat, Granja i Simatero

El del poble fon el trinquet que millor li anava al seu joc, encara que on mes partides ha jugat siga en Pedreguer. Com a pilota, i sempre que pot escollir-ne, tria la llaugereta de Casinos.

La partida on mes jugà, memorisant-la en carinyo, fon: TERRILLA i Jaume contra Miramar i Crespo, guanyant-la 25-5 en el trinquet de Canals.

Creu molt necessari per a millorar la pilota com a deport-espectacul l'acurtar i canviar el temps i sistema de les travesses o apostes.

Pepe

Josep Cabanes Pastor va naixer el 17-2-45, germa major de Genoves, hague de treballar molt jovenet, puix a la mort de son pare sa casa necessitava algun jornal per anar avant.

Mentres treballava d'obrer de vila (lluint), ya jugava a raspall quan podia fer-ho. El joc per dalt corda, despres de casar-se, el va practicar en els trinquets de Carcaixent i Vilanova de Castello.

Pepe sap que juga moltes partides per haver-se fet al joc de son germa, puix per a parar-li algunes pilotes, possiblement un atre jugador de mes renom li donaria el mateix resultat.

Seguix entrenant-se ple d'ilusio i amor propi, i hui ya va jugant-se de dificils, i encara creuant-ne algunes per a buscar el quinze.

De fills ne te dos, bons alumnes de l'escola de pilota.

Chimo

Naixcut el 12-3-45, Joaquim Llopis Oltra es jugador de raspall, «punter».

De molt chicotet juga a pilota en el carrer, en amics i com aficionat, per a passar-se'n cap els 18 anys al camp professional.

L'any 68 va guanyar el primer trofeu Festes del Crist, de Genoves, i la partida que millors recorts li du fon la jugada per Antonio de la Granja i CHIMO contra Batiste i Pigat, guanyant-la per 30-20.

Sempre li ha agradat el trinquet de Genoves, i com a pilota, la de Carcaixent.

Nebot de dos grans jugadors de carrer (Emilio Floriana i El Roget), Chimo creu que s'ha de fer creixer l'aficio —en jugadors i

Dalt, en sombrero, Arturo Bataller, constructor del trinquet de Genoves, a esquerra i dreta Vinyes i Pepe. Baix, els dos chiquets guanyadors del Campeonat de Sant Pasqual, i entre ells el Tio Tonet, antiga figura del carrer; Genoves, Candido (Alcalde de Genoves i promotor de l'escola de pilota) i Sarasol

public—, perque actualment n'hi ha massa «pressio» dels travessadors sobre el jugador.

Batiste

Naixcut el 13-3-45, Batiste Llopis Soriano treballà, molt jovenet, en l'estucat i d'algepser o «yesaire».

Entre els 18 i 19 anys ya sobreixia com a bon jugador de raspall, sent cridat pels trinqueters de Gata, L'Olleria i Ayelo.

Fent el servici en Paterna, començaren a buscar-lo per a jugar en Gandia i Tavernes.

S'ha enfrontat als millors jugadors de la seua modalitat, com Malonda I, Piçarro, Roget del Grau, Malonda II, Sanchis, Pellicer, Antonio el de la Granja, Burguera i atres.

Els seus germans tambe juguen a raspall, especialment RICARDO, qui fon jugador de mes poders que Batiste (encara que menys tecnic), i hui se n'ha deixat per una operacio de genoll.

Batiste encara juga 2 o 3 partides per semana, agradant-li molt el trinquet de Tavernes i la pilota de Valencia.

Casat i en tres fills, els dos majorets tenen molta aficio i «complixen» com a homens en l'escola de pilota.

Enrique

Va naixer el 10-10-45, i son nom sancer es Enric Cabanes Sanchis.

Com tants chiquets del seu poble, als 9 anys ya jugava a raspall en el carrer.

Despres fon jugador professional en carrer i trinquet, fent-ho de barrero o resto; la seua jugada mes potent, el bot de braç; com a pilotes li agraden totes les «pesadetes», de Carcaixent i Valencia; els trinquets on millor juga, Gandia i La Vall de Tavernes.

Enrique creu que a la pilota li fa falta una bona promocio, publicitant-la i donant-la a coneixer en tots els mijos de comunicacio, per anar eixamplant-li l'aficio i vore ben plens tots els trinquets.

Pasqualito

Naixcut el 20-10-52, Pasqual Soler Chafer ha segut, des de molt menudet, un gran aficionat a la modalitat de raspall.

En acabant la «mili» començà a jugar com a professional, fent-ho de punter quan el seu equip juga en «trio».

Actua de seguit en tots els trinquets on n'hi ha partides de raspall, i com a jugada de mes potencia te «la raspà» per a rematar el quinze. Li agrada la pilota de Carcaixent, i com a trinquet, Gandia.

Casat i en dos chiquets, tambe treballa el camp.

Francesc Cabanes Pastor, «Genoves»

En primer lloc, vos donare un historial prou complet d'este gran jugador de pilota, per a fer-vos coneixer, de seguit, les seues opinions sobre el mon de la pilota valenciana, on vorem com s'hi troba dins d'ell i si creu que podrien canviar o millorar-se alguns aspectes del nostre deport.

Francesc Cabanes Pastor naixque el 20 de decembre de 1954, en Genoves, bellissim poblet de la costera, d'uns dos mil habitants i a quatre Km. de Xativa; del seu poble prengue el nom professional com a jugador de pilota; hui, i des de fa un grapat d'anys, es primera figura en solitari, i al dir dels vells aficionats que mes saben de pilota, mai s'havia conegut un cas on es donen totes les qualitats juntes per a jugar a pilota, i a qualsevol modalitat d'ella; Genoves es el millor per dalt, per davant, en l'esquerra, a rebot, fent el dau, entrant-li a l'aire, i de totes les maneres que es puga jugar la pilota. Encara, i per si aço fora poc, es qui mes forta la du en l'estil que siga, i hi aplega a pilotes impossibles, perque a la seua força fora mida afig una elasticitat de cos i cames que tambe es d'excepcio.

Jugadors molt bons n'ha hagut sempre, i des del Nel de Murla a Quart, Lliria, Juliet (d'Alginet), Rovellet, Eusebio (que encara juga, i molt), tots han segut figures en els seus millors anys, donant-li a l'equip contrari un «tercer», o millorant-li el miger; pero a cap d'ells se'ls ha privat tant com a Genoves, fent-lo jugar-les totes per baix i ajudat pel seu germa Pepe, que hui va encertant-ne

Homenage del poble de Genoves a Francesc Cabanes Pastor «Genoves» 5-4-81

algunes, i que anys en arrere nomes li aprofitava per a deixar-li-les bones a l'equip contrari, o tirar-li per terra les poques que tocava.

Sense voler passar-me'n gens, em cal dir que a totes les qualitats nomenades, n'afig la de ser educat i callat en el joc; mai li diu res, quan l'erra, a qui juga en ell, siga el germa, un atre punter o el feridor..., tenint-ne a sovint motius sobrats per a fer-ho. Qui a pogut coneixer'l be com a persona, vos dira sempre que com a homens de be n'hi haura semblants, pero mai de millors.

Anant al colege, ya sobreixia en ell la facilitat i capacitat per als deports; jugava be futbol i fronto a ma, i en el pati de l'escola practicava la pilota en son mestre, Josep Rocio Marti Cuerpo (gran coneixedor i bon jugador de pilota, de quines mans han eixit tantes figures actuals de Genoves). Als catorze anys se n'ixque de l'escola en el Certificat d'Estudis Primaris.

«Paco» ha tengut bons jugadors de pilota en sa familia: els seus agüelos, especialment «El Teuler», tingueren renom en son temps. Fon un bon amic seu, Antonio Miralles «Canana», qui mes l'ajudà quan començava; treballant d'algepser o «yesaire» per a ell, «Canana» el deixava anar-se'n ans d'acabar, per a que poguera jugar a pilota; Miralles, que actualment du el trinquet de Canals, sempre ha segut un enamorat de la pilota valenciana.

Sent encara molt chiquet, hague de treballar fent cistelles i d'aprenent d'obrer de vila, quan s'acabava l'obra anava a collir raïm o qualsevol atre treball del camp. «Paco seguia jugant a pilota (raspall en lo carrer), i anava al trinquet de volta en quan; un dia, en vore'l jugar «Enriquito» d'Alzira, i endevinant d'una ullada que en aquell jove hi havia «classe», li oferi jugar el Campeonat de Jovenils de l'any 1972, representant el trinquet de Benissa (tenia desset anys). A la gent li agradà aquell chicon, que tenia maneres i força, començant a donar-li partides de tots els trinquets. L'any següent, 1973, se n'entrà de ple en el mon de la pilota, fent-se professional.

«Genoves» va jugar «anunciat» per primera volta en Carcaixent, el mes de juliol de 1972; l'ajudava el Roget de Riola, i perderen contra Ribera i Micó. La primera vegada que jugà «la partida del dissabte» en la catedral (Pelayo), fon el 13 d'octubre de l'any 73, tenia davant a Gómez, i tambe perderen 60-50 contra Suret i Gat I. Abans de jugar la partida gran de Pelayo, la seua presentacio en

este trinquet fon el 20 d'abril de 1973; duya de punter a Micó, i varen perdre contra Soro II i Ribes.

Al meu entendre, aci queda, en extracte, l'extraordinaria personalitat d'un cavaller de la pilota valenciana, qui l'ha enaltida, popularisant-la encara mes, i creant en molts jovens el desig de posar-se els guants per vore d'igualar l'estil, la força i l'eixemplar comportament deportiu del jagant de la pilota: GENOVES.

Casat en Maria Lluïsa Corcuera Canto, viuen en una preciosa casa-chalet, acompanyats de son fill, Josep, qui encara no ha complit els dos anyets.

Passem-nos-en ara a l'apartat de les preguntes, i sapiam com pensa i el desijos que li queden per complir a Genoves.

—L'aficio, o una part d'ella, es queixa de les llargues parades que solen fer-se en les partides, mentres entren les travesses; la F. P. V. ha tractat de retallar este temps a un parell de vegades que no passen de 10 minuts cadascuna, pero, que yo veja, tot seguix com abans. ¿Quina creus que seria la solucio per a no seguir perdent a una part del public que ve als trinquets per a vore-vos jugar, i a voltes se'n va (o no torna), fart d'aguardar-se a que li tireu quan la partida fa tres quarts d'hora, o mes, que s'escomençà?

—*Crec que hauria de trobar-se una solucio, per vore d'acurtar eixe temps que a voltes (no sempre) s'allarga massa, i que es tan necessari per a les postures.*

—Per motius benefics (la riuà o pantanà de Tous), anares a jugar al nort d'Espanya, on donares una exhibició de pilota valenciana. ¿Quina opinio te mereix l'aficio d'aquella terra? ¿Com vos tractaren als valencians i que digueren de la pilota de vaqueta, tan menudeta al costat de la seua?

—*En primer lloc, deus dir que anarem al nort: Fredi, Vinyes, Peris, el meu germa i yo; crec de tot cor que ningu de nosatres podra oblidar les atencions i el tracte immillorable d'aquella gent. Per a la nostra actuacio, l'aficio maravellosa que n'hi ha per alla dalt, va omplir totalment «la cancha», i puc assegurar-te que els va agradar la pilota valenciana, tant com a modalitat de joc com per l'artesana perfeccio d'ella.*

—En els anys que portes de primera figura de la pilota t'han fet jugar de quaranta maneres, privant-te aço o allo i fins posar-te de miger; has jugat campeonats d'Espanya i «desafios» de totes classes. ¿Encara n'hi ha alguna partida que voldries jugar i no has pogut fer-ho? ¿A quina modalitat i contra quins t'agradaria fer-la?

—M'agradaria jugar en els «vascos», al seu estil i en la seua pilota, per viure l'emocio d'una cosa nova, i vore si, en contra seua, podria fer un paper digne.

—Moltissims aficionats estan convençuts que encara jugant per baix i en ton germa contra els millors trios, pots guanyar-los a tots si ho desiges o n'hi ha molt d'interes en la partida (Campeonat, Trofeu Falles, Desafius...), sempre que estigues be fisicament i en les mans bones. Ya vas cami dels trenta i la joventut ve espentejant. ¿Tu creus que aixo encara es aixina?

—¡Home!, en l'actualitat, i si es donen totes les circumstancies que has apuntat, encara crec que podria fer-ho, pero el temps corre per a tots, i les coses podrien canviar mes avant.

—Paco, yo que soc un aficionat que es lliga els guants una volta per semana, m'admire de la teua fortalea per a jugar quasi a diari, sempre en partides dificils i arreplegant unes «suaes» de cavall; els equips a qui t'enfronten (trios) solen ser els millors possibles, i juguen tots, cadascu les seues; pero tu has de restar el norantahuit per cent de les pilotes, sense temps ni per alenar. ¿Com pots aguantar este ritme?

—Tracte de mantindre'm per mig d'una bona preparacio fisica, i quan trobe un buit (que me'n deixen pocs), me'n vaig cap a la montanya, en l'escopeta i els gossos, i marchant entre pins mentres alene aire pur, em trobe el mes feliç dels homens.

—¿Com veus l'actual moment de la pilota al carrer?

—Molt bo i pujant; a mi m'ha agradat sempre, perque alli comenci a jugar, i m'ompli molt vore els carrers plens per a vore les partides. (Genoves ha jugat en alguns carrers, fent-la barbaritats i passant-la per damunt la gent que s'assenta als caps, entre l'admi-

racio i el carinyo d'eixa aficio que li diu «el Chiquet», en un barrejat de tendrea i orgull, per saber-lo nostre i unic.)

A Paco li han obert la ma dreta (fa poc) i pareix que ya torna a trobar son punt, pero qui, com yo, l'admire i vullga que encara jugue molts anys, ha d'aconsellar-li que deprenga a dir NO, perque al ritme que estan fent-lo jugar, i sempre partides durissimes, on te que «alçar-les» totes, les seues mans acabaran per no poder tocar-la (encara que el seu fisic resistixca lo que li tiren), i l'aficio pedra a u dels mes gran jugadors de pilota valenciana de tots els temps.

Estes preguntes li les vaig fer a Genoves, el 19 d'agost de 1983, mentres s'arreglava les mans per a jugar, dins la Fira de Betera, contra Eusebio, Peris i Viçantico. Els Majorals (festers de Betera) li oferien al guanyador un trofeu, i Genoves s'alvançà dos jocs nomes començar, donaren fins de vint, i la partida es ficà interessantissima quan feren 55 per 35 i Eusebio passava a fer el dau (que era on mes jocs havia guanyat). Encara que s'havien jugat algun duro en partida o prenent de deu, la postura forta anava de vint i Eusebio volia guanyar-la; Genoves restà com ell sap fer-ho, i entrant-li a l'aire en dreta o esquerra, o girant el cos en els rebots dificils que li arribaven, ho guanyà tot entre l'emocio i l'entrega total d'un public que estava feliç d'haver vixcut una gran vesprada de pilota.

Vinyes

Pasqual Vinyes Oltra naixque el 8-3-55, en el carrer del Calvari, de pares llauradors, i el chicotet de tres germans. De molt menudet ya li agradava quedar-se a vore les partides de carrer.

L'any 61 començà el seu temps escolar, i encara s'enrecorda de les partides de pilota i al futbol, jugades en qui fon son mestre al llarc de sis cursos, En Josep Rocio Marti Cuerpo. L'any 69 se n'ixque del colege, havent obtengut el Certificat d'Estudis Primaris.

En 14 anys va treballar-ne u de peo d'obrer. Despres, i fins els 19 anys, treballà en la fabrica d'envasos de fusta «Ordiñana», on realisà faenes de torn, contrachapat, etc.

Començà jugant a raspall, i prou jovenet ya s'enfrontava en bons aficionats i encara en professionals.

Les primeres partides «per dalt corda» les juga contra el seu mestre d'escola, agradant-li moltissim el joc «a l'alt», potser un poc espentat per l'ilusio que feen naixer en molts jovens els primers exits de Genoves.

Tenint de companyer i resto a Paquito, Vinyes prengue part en un campeonat jovenil. El servici militar l'envià a l'Academia Militar de Toledo, on jugà a fronto en pilota vasca. En acabant va seguir entrenant-se al trinquet de Genoves, on ya podia donar-li alguna millora al seu mestre d'abans.

Varen cridar-lo dels trinquets d'Alzira i Carcaixent, pero sempre per a partides «fluixetes»: «Aplegui a voler deixar-me'n per no vore futur, pero fon raonant en "Cirilo" Bernardo Solis, quant vaig dedicar-me totalment a la pilota, com a una ultima prova. Uns mesos mes avant, passi a jugar partides en els millors professionals, com Rovell, Llopis, Eusebio, Suret, Genoves, etc. Vaig anar guanyant-me algun duret, perque m'oferien partides en tots els trinquets, i he jugat tots els Campeonats de Pilota Valenciana organisats per la Federacio.

El meu joc es la volea, i la pilota que mes m'agrada, la de Carcaixent.»

Casat i en un fill, sa casa va omplint-se de trofeus guanyats en diferents campeonats. En l'actualitat, sa vida està plena de pau, puix nomes es dedica al deport i a raonar junt els companyers de pilota en el bar Trinquet.

Vinyes ha jugat per dalt corda, a raspall, i en moltes festes de pobles, a llargues i galocha.

Una modalitat que va coneixer en un viage que feu a Monover, acompanyat de Genoves, Julián de la Fuente, Bernardo Solis i Josep Rocio Marti, fon «la galocha de Monover», que li agradà moltissim.

Com a consell per a la joventut: practicar molt a sovint, millor quan mes jovenets, i tindre molt clar que la pilota valenciana exigix tant d'esforç com d'autentica aficio.

Sevi

Naixcut el 16-2-56, Ismael Oltra Sanchis es germa de «Oltra». Sent molt chiquet ya jugava en el carrer La Font, junt els amiguets de la seua edat.

En la seua primera joventut, i jugant «per dalt corda», guanyà dos campeonats jovenils d'Espanya i un atre de Sub-23. El recort mes dolç que te de la pilota li'l du la partida on quedà campeo d'Espanya per primera vegada: SEVI i Saleta contra l'equip de Vilamarchant.

En l'actualitat es professional de raspall, jugant normalment de barrero o resto. La seua pilota mes dura es la jugada «de bragueta», i els trinquets que millor domina: L'Olleria i Genoves.

La partida que mes diners li ha donat ne fon una, jugada en Canals contra Simatero, Julio i Jaume, acompanyat per Parra i Guerra (guanyaren 30-15).

SEVI tambe treballa de llaurador, combinant-ho en la pilota, i es queixa de les poques partides que tots tenen a l'hivern.

Casat i en un fill (a qui ya veu pilotari segur), creu que la pilota milloraria molt si les partides es feren tipo «desafiu», per a favorir l'espectacul.

Paquito

Francesc Sanchis Sarasol va naixer el 27-8-56 i es el segon de tres germans. Als 6 anys entrà en l'escola, d'on va eixir-se'n als 14 en el Certificat d'Estudis Primaris.

Els deports que mes li agradaven en eixe temps foren el futbol i la pilota, i sol memorisar les bones partides que jugaven ell i Vinyes contra el seu mestre, i aximateix l'ilusio que sentien quan, ya majorets, podien jugar-li «en iguals» a En Josep Rocio Marti.

Ya fora del colege, el seu treball era fer jornals en el camp, i a l'hivern anar a collir taronges.

Quan començà a jugar a pilota (en 2.ª categoria), en sa casa no volien que ho fera, perque guanyava molt poquet i calia el jornalet segur.

Feu «la mili» en Irun (Batallo Colon 24), on jugà algunes partides a fronto, en pilotes vasques i valencianes.

Paquito de Genoves i Pigat II

Quan tornà del servici, i sense deixar-se l'horta, novament el buscaren dels trinquets, encara que son nom no era massa conegut. Un any despres va començar a «pujar», i hui està jugant 4 i 5 partides semanals contra tots els mes nomenats.

Troba poques diferencies entre trinquets, pero triaria els de Borriana i Gandia. Com a pilota, li agrada la de Valencia; es bon reboter i li dona «pena» el jugar-les de volea o bot de braç.

En l'actualitat, Paquito de Genoves viu de la pilota, i quan li queda un lloquet lliure se'l passa en el bar Trinquet, berenant, jugant al truc o raonant de pilota en els companyers de joc i uns atres amics.

Cal dir que als 18 anys, i jugant en Sevi, foren campeons juvenils i que es sent feliç quan raona en els alumnes de l'escola de pilota, on creu vore chiquets en molt bones «maneres».

Sanchis II

L'any 1969, i el dia del seu sant, naixque Josep Sanchis Soler, net del gran pilotari SOLER.

Comença jugant a raspall cap els 15 anys, i als 18 passa a professional d'eixa modalitat.

Despres canvia pel joc a l'alt, i hui es un bon miger. Tambe treballa el camp, quan pot fer-ho, i entre els millors trinquets per al seu joc troba el de Gandia. Com a entesos de pilota, creu que sense deixar-ne mal a cap, estan Pelayo i Gandia.

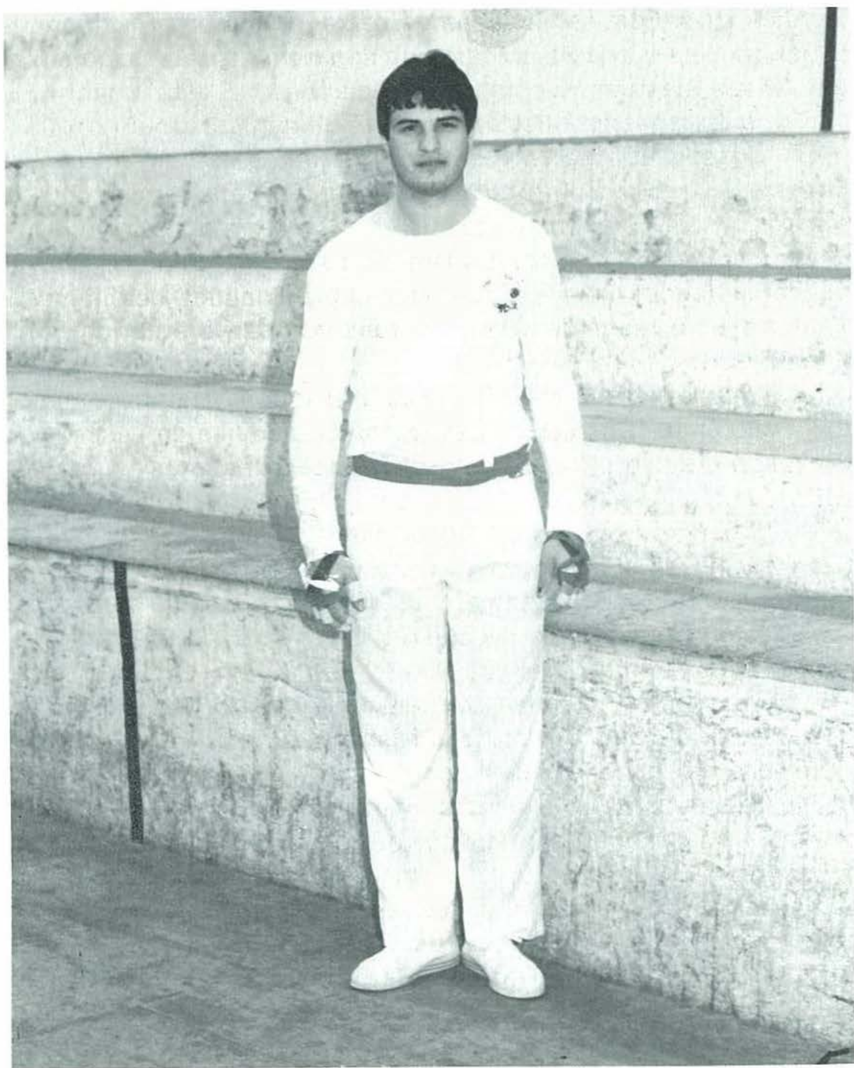
La pilota que millor juga i la que mes «fa», de bot i bon braç cara a la galeria.

Desijant trobar-li remei a l'actual problematica de les travesses, Sanchis II creu que les partides haurien d'arreglar-se pagant-los millor jornal o primant-los, als jugadors que «guanyaren». D'eixa manera el joc guanyaria en bellea i espectacularitat.

Hui, l'obligacio de les postures (millor o pijor joc si n'entren o no) i les «parades» que n'hi ha per a buscar-les avorrixen l'aficionat al joc, i encara mes a qui se n'entra al trinquet per primera vegada.

Oltra

Joaquim Oltra Sanchis va naixer el 10-11-60 i es germa de Sevi (jugador de raspall).

Oltra, jove resto «en molts poders»

Als 6 anys entrà en el colege «Verge dels Desamparats», on ya començà la seua aficio a la pilota, jugant-ne moltes partides en son mestre i companyers.

En acabar el temps d'escola (en el Certificat d'Escolaritat), son primer treball el realisà en «Envasos Ordiñana». Nomes en 15 anys varen cridar-lo d'alguns trinquets per a jugar a raspall, i entre els 17 i 18 anys s'enfrontà «en iguals» als millors professionals, com Malonda, Pellicer, Sanchis, Batiste, Simatero, Antonio, Pigat, etc.

El servici militar va fer-lo en Manuel (Campament les Salines), podent menjar i gitar-se en casa, i jugant partides en normalitat.

En eixe temps ya començava a agradar-li el joc a l'alt, i acompanyant d'un atre chicon de Genoves, CARPIO, jugaren el campeonat jovenil d'eixa modalitat, sent campeons.

Despres d'eixe campeonat tornà a jugar a raspall, pero nomes acabar «la mili» se'l deixà del tot, per a dedicar-se al joc per dalt corda. De primeries hague de jugar partides de 2.ª categoria, i el canvi li foradà la buchaca; pero Oltra volia jugar per dalt corda, i a poc a poc va anar pujant fins arribar a ser-ne u dels primers.

En l'actualitat juga de 3 a 5 partides per semana, i com mes a gust «li entra» es «de bragueta». Li agraden les pilotes de Valencia i Belcaire, i com a trinquets (encara que s'aclarix en tots) li van millor els de Pelayo, Guadassuar i Borriana.

Tambe li agradaria que s'allaugerara el temps de les travesses, i quan la pilota li deixa algun dia lliure sol ajudar-li en els treballs de l'horta a son pare. Com tants atres jugadors de pilota, sol anar al bar trinquet, on raona en els companyers del seu mon deportiu, i encara juga i s'entrena en els jovens aficionats, espentant-los a seguir avant.

Josep Maria Llopis Pinolon

Naixcut el 28-7-62, dins d'una familia de pilotaris; son pare jugà al raspall «anunciat», i s'agüelo, «el tio Colas», s'enfrontà en tots els bons aficionats del seu temps.

Ben jovenet, i en partides «arreglades» per s'agüelo, jugà en molts trinquets acompanyat per Pigat II, Joaquim, Sarasol, Adrià..., agradant-li fer «el saque» i jugar de barrero o resto.

Als 17 anys, i ya per dalt corda, ell i CARPIO jugaren el campeonat de jovenils, representant el trinquet de La Pobla de Vallbona.

Mes avant, i jugant de punter, fon campeo del Sub-23, tenint de companyer a Sarasol.

Es lliurà del servici militar per la pobrea de rec circulatori en les mans; eixe problema tambe l'ha fet deixar-se el joc moltes vegades, i encara mes a l'hivern.

Hui s'hi troba prou millorat, prenent part en prou partides i en jugadors renomenats.

N'es el major de 4 germans, i el tercer d'ells, Miquel Angel, comença a deixar vore «bones maneres» com alumne de l'escola de pilota.

Pigat II

Pasqual Sanchis Moscardo va naixer el 20-2-63, i es fill del conegut jugador de raspall Pigat, encara en actiu.

Sent molt menudet, acompanyava a son pare, i ben pronte jugà partides en alguns trinquets, «arreglades» pel tio Colas, i formant equip en els seus amics: Jose Maria, Maxim, Joaquim, Sarasol, etcetera.

Pel trinquet de Castalla, i junt el seu cosí Joaquim, jugaren son primer campeonat de jovenils, sent campeons.

Pigat II ha jugat a raspall i per dalt corda, i on mes voltes li han eixit partides ha segut en Guadassuar.

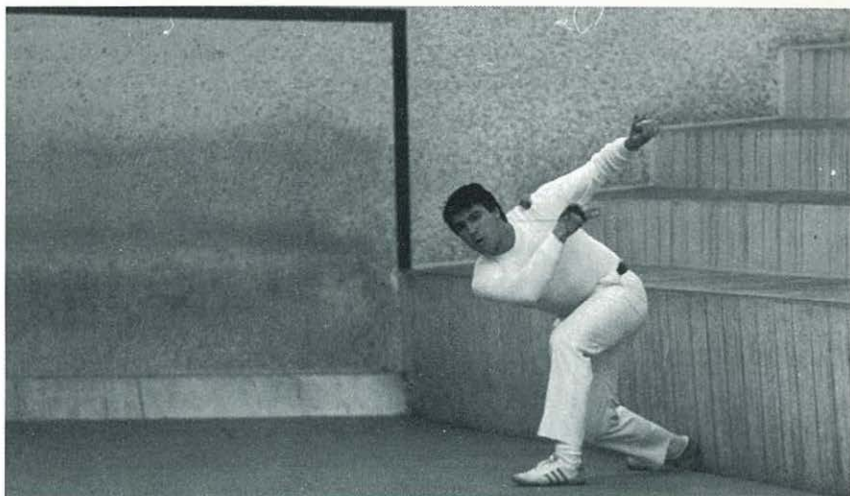
Com a pilota, i en primer lloc, li agrada la de Valencia; la feta de dau es sa millor jugada.

Actualment fa la mili en Valladolid, on s'entrena jugant a fronto, per a no perdre-li el fil al deport de la pilota.

Son pare va ensenyant-li «les passeres» dels trinquets, i ell li dona bons consells al seu germa, bon alumne de pervindre en l'escola de Genoves.

Sarasol

Enric Sarasol Soler va naixer el 10-5-64; de ben chicotet ya s'aficionà a la pilota, en tindre l'eixemple de son pare, bon «saque» en lo carrer.

Sarasol, una jove realitat de la pilota

Vinyes, buscant-la en esforç

S'educà en el colege Verge dels Desamparats, de Genoves, sense deixar-se el joc de pilota; de vesprada se n'anava al trinquet i practicava el Raspall en pilota de badana.

Als 14 anys, i nomes eixir-se'n del colege, ya jugava partides en molts pobles, acompanyat per Pigat II, Jose Maria, Joaquim..., i arreglades pel tio Colas.

L'any 79, i per una lesio de Fenollosa, jugà en son lloc el primer campeonat jovenil per dalt corda, ajudat per Oñate II, i quedant subcampeons. De seguit jugà el campeonat sub-23, acompanyat per Jose Maria, i foren campeons. El seu nom començà a escoltar-se en molts trinquets, eixint-li partides molt a sovint.

Hui, i com a voluntari, està fent «la mili» en Manuel (Campament de les Salines), i juga de 4 a 5 partides semanals.

Com a pilotes, li agraden moltissim les de Valencia i Carcaixent, i els trinquets on mes «solt» juga, per coneixer-los millor, son: Guadassuar, Tavernes, Borriana, Pedreguer i Benissa.

«Troba» el rebot en molta facilitat, i li entra a bot de braç en força i estil. La pilota que mes «pena» li dona: quan ve jugada pel miger, buscant la careta, i deu d'alçar-la per davant.

Sarasol sempre ha tengut l'ajuda ilusionada de son pare, i tambe sol freqüentar el bar Trinquet, on raona i s'ho passa be en tots els amics.

En opinio meua, este chicot, que no mes te 19 anys, li fara «puntes» enjorn (i ara mateixa) a qualsevol figura de la pilota.

Quan ya he donat la relacio sencera dels jugadors professionals, encara vullc parlar-vos d'un home: PASQUAL ADRIA CABANES, l'actual trinqueter de Genoves.

De jove, Pasqual tambe fon un bon aficionat al raspall, i es pot dir que sempre ha vixcut dins el mon de la pilota; ha segut marchador i ajudant en les apostes o travesses dels trinquets de Genoves, Vilanova de Castello i Canals, compartint eixa faena en el treball de la seua botiga.

Pero yo volia contar-vos un atre aspecte de l'aficio i l'amor d'est home per la pilota: en el seu trinquet sempre podreu vore chiquets practicant i entrenant-se; uns chiquets que li donen alguns maldecaps, que no beneficis. Vullc pensar, perque ho crec aixina, que mentres n'hi haja homens com Pasqual o Josep Rocio, i tantissims

que no en coneixerem mai, les noves generacions de valencians, o una part d'elles, sempre en trobaran d'aficionats-enamorats de la pilota, que els espenten i ensenyen a practicar-la, i llocs on fer-ho.

De bona veritat es de vore's i admirar-se la realitat d'un poblet com Genoves, on nomes en 2.000 habitants n'hi ha eixa colla d'extraordinaris jugadors, els quals, junt l'enorme quantitat d'aficionats sense renom i eixa gojosa jovenalla que va quallant en bones «promesses», com: Tonet, El Planto, Rocio, Pasqual, Vilare, Pigat III, Sarasol II, Miquel Angel, Lluïsmi, Joan, Guillermo, Vinyes II, Xavier (Simatero II), etc., s'han guanyat l'honor i l'orgull de tindre a la maxima figura de la pilota, GENOVES, qui passeja i popularisa el nom del seu poble, el qual poble ya es hui, per a moltissims aficionats, bressol i eixemple de la PILOTA VALENCIANA.

GENOVES, LA PRIMERA ESCOLA DE PILOTA

Escorcollant la creacio d'eixa escola de pilota, i en escoltar l'opinio general (tant de jugadors professionals com d'aficionats del poble), tinc molt clar que dec raonar en Josep Rocio Marti Cuerpo, professor d'E. G. B. en Genoves. Est home fon creador i ànima d'eixa escola, i seguix sent hui una de les persones mes capacitades per a l'ensenyança del nostre deport; l'amor que sent per ell, junt el fet d'haver-lo practicat en moltes modalitats, l'han enriquit d'uns coneiximents teoric-practics, ben dificils de trobar en atres llocs i persones.

En primer lloc li demane que em faça la seua «ficha» personal, i puc saber que va naixer a primeries de 1937 en Fernan Caballero (C. Real), diguent-me que no va coneixer son poble fins despres de casar-se. Sos pares se l'endugueren molt menudet a Monover (Alacant), on varen enviar-los per a eixercir de mestres d'escola. Recorda en gran carinyo eixe bellissim Monover, on va fer-se chiquet i despres jove, i a on encara torna quan pot, per mantindre l'amistat en tants amics d'aquell temps.

—¿Quant i com començà la teua vocacio pel joc de pilota?

—Mira, m'enrecorde com si ho estiguera veent, d'una dona de dol, «la tia Maria», cosint pilotes de tamany mijà —casi dobles que la de vaqueta— en les nomenades «Galoches de Pina», on tots els dies me n'anava a vore les partides dels bons aficionats. Encara sent molt chiquet, comenci a jugar en ells, i allo que no podia fer pel meu fisic, deprengui a compensar-ho en tecnica i colocacio de la pilota; encara hui, i despres de tants anys, s'enrecorden de la meua manèra de jugar i de l'aficio que m'omplia, fins fer-me jugar mentres berenava, canviant-me l'entrepà, segons li haguera de pegar a la pilota en dreta o esquerra.

Ara, i sempre que torne a Monover, jugue contra els actuals aficionats, fent un paper prou digne.

Voldria nomenar-te alguns jugadors, amics de ma primera joventut, com: Juanito «El Lloberet», Luis Belando, Paquito «el Practicant», «Turrana», Enrique Pérez, «Gorreta» i el meu «delanter» preferit, J. Juan Sabater «Pipo»

Mes avant, mos pares hagueren de traslladar-se a Pobla Llarga (Valencia), i alli vaig practicar la modalitat de fronto a ma, en pilota blanca valenciana, menudeta i molt botadora.

L'any 61 prengui possessio de la plaça de mestre en Genoves, on he desenrollat la meua activitat dins l'ensenyança, sense desijar cap de canvi per al meu treball.

—¿Com trobares l'aficio a la pilota en Genoves?

—Molt bona i vivissima al raspall; els chiquets jugaven en els carrers «per terra», i els homens ho feen, moltes vesprades, en el carrer de La Font (Verge dels Dolors), assistint-ne un bon grapat d'aficionats.

L'any 63 es va construir el primer trinquet, per l'empresari Arturo Bataller, qui tambe l'aprofitava com a cine les nits de l'estiu. Era un poc curt de llargaria i mes ample que els corrents, i la joventut del poble l'utilisava nomes per a jugar al raspall.

Per aquell temps, yo passava els caps de semana en Algemesi, on anava en la meua dona; alli vaig començar a jugar per dalt corda, i no em costà gens fer-me a la nova modalitat. En el trinquet de Genoves yo havia conseguit enfrontar-me, a raspall, en jugadors com Simatero i Batiste (en qui encara ne jugue alguna), pero

a poc a poc vaig fer que tambe se jugara per dalt corda, adaptant-se els jugadors en molta facilitat i fent-ne vindre de fora: Angel de Simat; Tonino de Llosa de Ranes, etc.

Mes avant, l'horari de treball em va permetre, prou anys, jugar en partides professionals (2.ª categoria) pels trinquets de Carcaixent, Alzira, Vilanova de Castello, Gandia, Ondara, Benissa, Carlet, etcetera.

El meu lloc era de miger, i m'enrecorde d'haver jugat en Ortega, Chato de Guadassuar, Manolo, Ribera, Masianet, Paquito de Genoves i atres; quan baixava el nivell dels jugadors, tambe jugui de barrero o resto, fent-ho prou be dins de les meues possibilitats.

—¿Quina creus que ha segut sempre la teua millor qualitat per al joc, i d'a on fluixejaves?

—Si alguna qualitat tinc, sincerament la veig en la meua resistencia fisica i en l'estil de pegar-li a la pilota. En moltissimes partides m'he llevat el guant, jugant-les a ma nueta, sense patir mai d'elles ni aplegar a tindre unflats els nucs de les mans. D'atra banda, soc jugador de pilota curta pero la passe moltes vegades, i sempre he sabut trobar-li l'erro al contrari per acabar el quinze.

Tambe he depres ha tindre un comportament correcte en el joc i a saber pedre com cal.

—Tu has segut mestre d'escola de totes les actuals figures de Genoves. ¿Com es portaven sent alumnes?

—Certament, pero no vullc parlar de les caracteristiques que cada u tenia; generalment tots compliren les obligacions escolars. Caldria nomenar a Pasqual Vinyes com a treballador i interessat en l'estudi; d'haver-se pogut dedicar a ell, crec que podria haver fet un llarc cami.

Dec aclarir que encara hui, quan raonem d'aquell temps, ho fem plens de bons recorts i sense critiques ni amargors. En molt bon humor, solc preguntar-li a Joaquim Oltra per nacions i capitals del mon, i s'enrecorda com si les haguera estudiades despusahir.

Una de les millors coses que m'han succeit en ma vida ho es la d'haver segut el mestre de tants jugadors de pilota, i treballare pel desig d'afegir-li mes noms a eixa llista, orientant-los com millor sapia, tant en l'aspecte cultural com deportiu.

Alumnes de l'escola de pilota de Genoves; d'esquerra a dreta Pigat III, Guillermo, Juanito i Rocio

—L'escola de pilota valenciana de Genoves, segons he pogut escoltar en aficionats i jugadors, ha naixcut pel teu esforç i dedicacio, ¿Per que no parlem d'ella?

—Sense voler entrar en polemiques respecte d'atres escoles de pilota, vullc deixar molt clar que Genoves, dins l'historia de la pilota valenciana, deu tindre el lloc que li pertoca.

L'aficio d'este poble, abans i ara, ha segut extraordinaria, i de bona veritat puc dir que la «materia prima» (els chiquets) me'ls trobava a grapats; nomes estaven demanant —sense dir-ho— ser organisats i tindre un bon aprenentage.

Candido Jorda, alcalde de Genoves, ajudat per alguns concejals i adonats d'eixa necessitat de la joventut, trobà molt interessant la realisacio d'una escola de pilota valenciana, i a primeries de l'any 79 —despres d'estudiar fondament l'assunt— quallà en realitat l'escola de pilota de Genoves. Yo em fiu carrec de posar-la en marcha com a director i monitor, i els diners per a materials i pilotes foren municipals; del poble.

En poc de temps, el necessari per a realisar una programacio seria i ampla per a la millor preparacio dels alumnes, vaig preparar un reglament-programa per als cursos de pilota.

(Vullc deixar escrit en el llibre este programa, perque li veig molt d'interes per a l'aficio, i per a que vejau el treball d'est home.)

PROGRAMA DEL CURS DE PILOTA VALENCIANA

Autor-monitor: *Josep Rocio Marti Cuerpo*

Genoves, setembre 1979

TEMA 1

Necessitat de la preparacio fisica.
¿Que es la preparacio fisica?
Efectes generals de la preparacio fisica.
Els pulmons. La respiracio.
Importancia de la respiracio en tota classe de deports.
Maneres de respirar (controlar perimetro toracic dels alumnes).
Observar la capacitat pulmonar.

Practiques de joc

Diferents maneres de pegar-li a la pilota.
Els protectors de les mans i els dits.
Coneiximents sobre els «efectes» de la pilota.
Partides d'entrenament i correccio de defectes.

TAULA DE GIMNASIA EDUCATIVA.

TEMA 2

Relacio entre la respiracio i la circulacio de la sanc.
El cansament: els seus motius i les maneres de combatre'l.
Controlar les pulsacions despres d'esforços i, aiximateix, quan l'alumne estiga reposant. Es molt important l'observar el temps de recuperacio
Comportament dels jugadors dins el lloc de joc.
El companyerisme en el deport.

Practiques de joc

El «ferir» i la «feta de dau», posicions correctes.
Practiques dels alumnes.
Correccions oportunes.

TAULA DE GIMNASIA EDUCATIVA.

TEMA 3

Estudi del sistema nervios, sa relacio en els sistemes circulatori i respiratori.
Per a estalviar-se lesions: importancia dels eixercicis de precalentament; saber tranquilisar-se.
Estudiar i coneixer be les condicions del lloc on s'haja de jugar: pis, parets, galeries, l'escala, etc.

Practiques de joc

Els rebots de dreta i esquerra; efectes de la pilota en eixes jugades.
Practiques en el lloc de joc.
Correccio de vicis o defectes.

TAULA DE GIMNASIA EDUCATIVA.

TEMA 4

Coneiximents sobre l'aparat locomotor.
Coneiximents sobre el treball de les articulacions.
El massage i els seus efectes.
Estudi i coneiximent dels jugadors contraris.
¿Com plantejar la partida? Importancia de saber triar la pilota.
Dependre a guanyar i pedre.
Normes generals de respecte a l'aficio.

Practiques de joc

Practicar maneres de pegar-li a la pilota.
«La palma», «el manro» i «la bragueta».
Eixercicis en el lloc de joc.
Correccio de defectes.

TAULA DE GIMNASIA EDUCATIVA.

TEMA 5

¿Que son qualitats motrius?
¿Com es desenrollen eixes qualitats?
Tabac i begudes, danyins per al deport.
Estudi de les causes de moltes lesions.
¿Quan comença la jugada?
Maneres d'ajudar-se els companyers.
Dependre a no ser malparlats.

Practiques de joc

«El bot de braç» i «la volea».
Observar el moviment giratori de la pilota.
Correccio de defectes en el lloc de joc.

TAULA DE GIMNASIA EDUCATIVA.

TEMA 6

Estudi dels efectes generals d'una bona preparacio fisica.
La necessitat d'un reconeiximent mege adequat per a practicar el deport.

¿Que es l'habilitat deportiva?
El respecte als juges en la partida.
L'equip deportiu del jugador.
Importancia de «la colocacio» del jugador per a estalviar-se esforços superfols.

Practiques de joc

Partides sanceres d'entrenament, on s'obligue a l'utilisacio de la ma esquerra.
Correccio de defectes.

TAULA DE GIMNASIA EDUCATIVA.

TEMA 7

L'importancia de dependre a coneixer's.
Numero de partides a realisar.
Saber buscar, dins la jugada, el defecte del contrari.
L'agotament, saber esforçar-se quan cal.
Els perills de beure mentres juguem.

Practiques de joc

Organisar partides d'entrenament, on els alumnes trauran defectes en les jugades i colocacio dels companyers.

TAULA DE GIMNASIA EDUCATIVA.

TEMA 8

Resum dels coneiximents adquirits (fisiologics, morals i sobre el joc).
¿Com descansar i refer-se al llarc de la partida?
El respecte de l'aficio cap al jugador honrat.
Les conseqüencies de jugar massa partides.

Practiques de joc

Realisar partides de competicio entre els alumnes.

EDUCACIO FISICA.

NOTES

L'alumne vorà, acompanyat pel seu monitor, partides de professionals per dalt corda i al raspall.
En fara les critiques que trobe necessaries sobre les jugades, defectes observats, comportament, etc.
Durant el curs visitarà diferents trinquets i carrers, observant les canviants condicions de cada u.
Durant el curs, i de seguit, s'evaularan les millores conseguides.

OBJECTIU I FINALITAT DEL CURS

1. Conseguir per a l'alumne l'adequada formacio per a la practica del joc de pilota valenciana.
2. Tractar de dignificar i pujar el nostre deport, al lloc que li pertoca.

Una volta acabat el programa dels cursos (per a mi molt complet), dec dir-vos que l'escola de pilota de Genoves mai no ha volgut engrandir-se en paraules; el treball s'ha fet calladament, perque este poble te com a propi el deport de la pilota. A sovint els alumnes s'entrenen en jugadors professionals d'aci, que hui son primeres figures; pense que en atres llocs l'emocio dels chiquets per jugar en ells seria extraordinaria.

Encara no fa molts anys, jugadors com Genoves, Vinyes, Paquito, Oltra, Pasqualito, etc., i mes cap aci Jose Maria, Pigat, Sarasol..., tenien com a primera ilusio guanyar-li «en iguals» al seu mestre; tots s'enrecorden dels coneiximents del seu professor sobre l'efecte de la pilota. Aiximateix, han pogut jugar partides en moltes ocasions, perque el mestre anava a demanar-los permis «als jefes» i els deixaven eixir del treball un poc ans d'hora.

He pogut comprovar que En Josep Rocio Marti mai no ha buscat la promocio personal pel seu treball; ell ha sabut «cobrar-se'l» en la gran satisfaccio que li produix vore l'aprenentage i progres dels alumnes, i es troba molt ben «pagat» en la felicitat que sent, quan ensenya i prepara les possibles «figures» del pervindre.

Be, tornem-nos-en a les preguntes, que encara hi ha molt que aclarir.

—¿Quin lloc deu tindre Genoves entre les escoles de pilota?

—¡Home!, m'alegre que em faces eixe preguntat, perque deu saber-se sempre que Genoves fon el primer poble en tindre escola de pilota, i, a mes, en les modalitats de raspall i per dalt corda.

—¿Com planteges un curs sancer de pilota?

—La duracio d'un curs ve a estar entre 25 i 28 semanes, i s'ensenyen les dos modalitats nomenades ades. L'experiencia m'ha demostrat que, a mes de ser millor per als alumnes el dependre a jugar a l'alt i per terra, els fa molt mes complets. La pilota mes dificil de passar en un trinquet, quan ve jugada en força i s'ha d'alçar per davant, no els dona por als meus alumnes, acostumats a entrar-li de cara quan practiquen el raspall.

El joc, des del començament, es realisa en pilota de vaqueta, noble com cap atra i que nomes «s'assenta» quan no es juga com cal; pegant-li en son moment i en posicio correcta, les mans no deuen patir gens ni miqueta.

Quan el nou jugador arriba als 16 anys, es molt lliure de triar la modalitat que mes l'ompliga, i on veja millor pervindre.

—¿Han hagut subvencions per a l'escola de pilota?

—La Federacio Valenciana nos ajudà en algun curs, pero com s'ha multiplicat el numero d'escoles (gracies a l'esforç i treball de D. Julián de la Fuente, director de l'escola de Guadassuar i organisador del curset de monitors en Valencia) no hem pogut tindre mes ajuda economica de la Federacio. En l'actualitat tenim l'Ajuntament, que sempre ha estat al nostre costat en la promocio i manteniment economic de l'escola de pilota.

—¿Quina relacio n'hi ha entre les escoles?

—En acabar el curs, s'organisen campeonats d'alevins, infantils i jovenils entre les diferents escoles. Aço els aprofita molt als chiquets per la convivencia i germanor que li troben al mon de la pilota.

Els monitors tambe raonem dels cursets, i dec reconeixer que en les nostres conversacions soc un poc «l'ovella negra» del grup, no per voler impondre els meus criteris, ans per tindre molt clara

Escola de Pilota de Genoves; a la dreta i en camisa blanca, el seu Director-Monitor En Josep-Rocio Marti Cuerpo

la problematica d'una escola ben duta. El viure, conviure i jugar al maravellos joc de pilota valenciana em fa molt dificil que canvie de pensar respecte del seu funcionament en l'escola.

Com a eixemple d'aço que dic, tenim la realitat que quan s'acaba el curs de pilota en totes les escoles, Genoves seguix jugant —i a voltes encara mes—, perque a l'estiu es quan els chicons tenen mes temps i millors orages.

Si l'objectiu es la millor preparacio dels jovens alumnes, haurem de tindre en conte les seues ilusions i desijos de jugar, i no deixar-ho per a quan als majors ens vinga millor. Els chavals autenticament aficionats a la pilota s'entristixen quan s'acaba el curs i no poden jugar i dependre fins el següent (que a voltes no s'obri quan toca per problemes economics, d'organisacio, monitors, etcetera).

Si de veritat volem alçar el nostre deport, haurem de fer-ho junts; alumnes, monitors, jugadors i aficionats.

Fonamentat en la seguritat que «ningu pot donar allo que no te», al cap de les escoles de pilota, i a mes dels bons jugadors retirats (font d'experiencia i «maneres»), deu d'haver sempre una persona titulada en preparacio fisica, com a complement necessari dels primers.

Les escoles de pilota deuen ser municipals, i com llogicament n'hi haura en elles alumnes de diferents coleges, els trinquets per a l'aprenentage deuen fer-se dins els polideportius; d'atra manera (si es feren en els coleges), uns chiquets podrien tindre'n i uns atres no. A mes, fent-los en els coleges, podria succeir que, segons l'aficio del mestre, en uns cursos es donaren classes correctament, mentres en atres no hi haguera activitat, o poca i mal feta.

—¿Quina opinio te mereixen els minitrinquets?

—Pense que la seua construccio es una inversio massa forta per al temps que poden aprofitar-se en la realitat.

Prenent com a eixemple un chiquet d'uns 10 anys, solem trobar-nos que de cap de manera pot passar la pilota per dalt corda; d'atra banda, n'hi ha chiquets de 12-13 anys que s'han d'obligar a jugar a miges mans, per quedar-lo-se'ls curt el minitrinquet. En

passar-se'n d'eixa edat, la majoria d'alumnes no poden desenrollar les seues possibilitats, pel mateix motiu.

L'escola de Genoves, buscant-li solucions a eixa problematica i desijant que cada alumne tinga per a jugar les mides necessaries (segons l'edat i facultats), n'ha trobat una que ve donant-li excelents resultats i no es gens cara. Hem manat fer unes «parets de fusta», que duen tambori a les dos bandes (per a donar-los peu); quan anem al trinquet per a donar classe, la seua llargaria s'ajustarà a les necessitats dels alumnes, i anira creixent o encollint-se, segons calga.

La millor prova de l'acceptacio i practica del seu us, ens la donen els atres pobles que han seguit l'iniciativa de Genoves.

—¿Podriem parlar dels resultats practics d'esta escola de pilota?

—Ades t'he comentat que quan les atres escoles donen per finalisat el curs, comença la major activitat dins la nostra.

Coneixedor com soc de l'ilusio dels chicons per jugar a sovint, i desijós de promoure'ls i enriquir-los d'experiencia, la nostra escola organisa eixides cap a molts pobles valencians, i hem arribat a jugar com a primera partida, ans de fer-ho les millors figures actuals de la pilota. On hem jugat fins ara, sempre nos criden per a fer-ho de nou; els chìquets, plens d'eixa virtut que per a dependre tenen els pocs anys, van coneguent-ne d'amagatalls en trinquets i carrers, mentres s'acostumen a jugar «com a cosa normal» davant de tanta gent.

Durant l'estiu 83 hem anat als pobles següents:

MES	*DIA*	*POBLE*	*LLOC DE JOC*
Maig	*8*	*Beniganim*	*Carrer*
Maig	*14*	*Genoves*	*Trinquet*
Juny	*17*	*Gandia*	*Trinquet del Surdo*
Juny	*23*	*Simat de Valldigna*	*Trinquet*
Juny	*28*	*Canals*	*Trinquet*
Juny	*30*	*Simat de Valldigna*	*Trinquet*

MES	*DIA*	*POBLE*	*LLOC DE JOC*
Juliol	*12*	*Canals*	*Trinquet*
Agost	*6*	*Castello de Rugat*	*Trinquet*
Agost	*13*	*Alcasser*	*Carrer*
Agost	*18*	*Alcasser*	*Carrer*
Agost	*31*	*Vilanova de Castello*	*Carrer*
Setembre	*5*	*Beniganim*	*Carrer*
Setembre	*18*	*L'Olleria*	*Trinquet*
Setembre	*24*	*Borriana*	*Trinquet*
Octubre ...	*29*	*Canals*	*Trinquet*

Com podras vore, en son prou els pobles que nos busquen.

A mi m'agrada anar-me'n en ells a tots els desplaçaments, i encara que em coste algun duro de la buchaca, ningu pot llevar-me la felicitat de vore'ls anar amunt.

Per a l'estiu 84 ya hem aparaulat partides en nous pobles que volen vore jugar «als chiquets», siga en trinquet o carrer, i a l'alt o per terra.

Per quant he pogut saber d'est home, i del funcionament de l'escola de pilota de Genoves, crec que aci tenim el millor cami per a fer realitat viva eixa ilusio que tots sentim pel pervindre del nostre deport.

Totes les escoles de pilota s'han creat en el mateix desig..., ferli coneixer i practicar a la nova joventut el nostre maravellos deport.

Aixo no obstant, caldria que hi haguera molts enamorats de la pilota, com En Josep Rocio Marti Cuerpo, qui ha sabut i sap traure'ls lo millor a tants jovenets, els quals, potser sens eixe aprenentage tan necessari per a tot dins la vida, no ens podrien fer viure hui eixes bellissimes i apassionants vesprades de pilota valenciana.

Si molts Ajuntaments valencians preneren l'eixemple del de Genoves, ajudant economicament als aficionats que tenen ganes de fer coses per la pilota, en serien molts els pobles que podrien fer-se (com ell se'ls ha fet) adhesius en eixa frase tan curteta com autentica:

GENOVES, escola de pilotaris

Partida de Llargues. fragment d'un quadro de J. Bru pintat l'any 1881

12. LA PILOTA I EL CARRER

L'antiga germanor d'estos dos elements, soca i arrel del nostre deport en tantissims pobles, viles i ciutats valencianes, mereix per lo manco un senzill i sentit homenage a tots els veïnats de tants carrers, que molt sovint han hagut de patir algunes incomoditats per a poder entrar o eixir de sa casa, i aiximateix trobar-se noves goteres, produïdes per alguna teula vella trencada o badada d'algun colp de pilota, o un cristal fet estelles (encara que li'ls canvien de seguit).

Tots els jugadors de pilota al carrer, en qualsevol modalitat i en actiu o ya retirats pels anys que porten a l'esquena, poden dir-vos que sempre n'hi ha, entre eixe veïnat que es distrau en la pilota i desija vore partides, algun vei (siga de casa o foraster) que marmola quan veu als jugadors preparant-se per al joc, sense voler compende que s'haja triat el seu carrer perque tenia les millors condicions, i no un atre que li estalviaria maldecaps; pero tambe es veritat que molts d'ells, a poc a poc, i despres de vore moltes partides i raonar en els jugadors, s'han integrat plenament al deport de la pilota, i hui encara s'entristirien si se n'anaren les partides i el seu ambient a un nou carrer.

Aixo no obstant, el joc de carrer es troba en son millor moment des de fa molts anys, i ompli d'orgull vore a tants chiquets i jove-

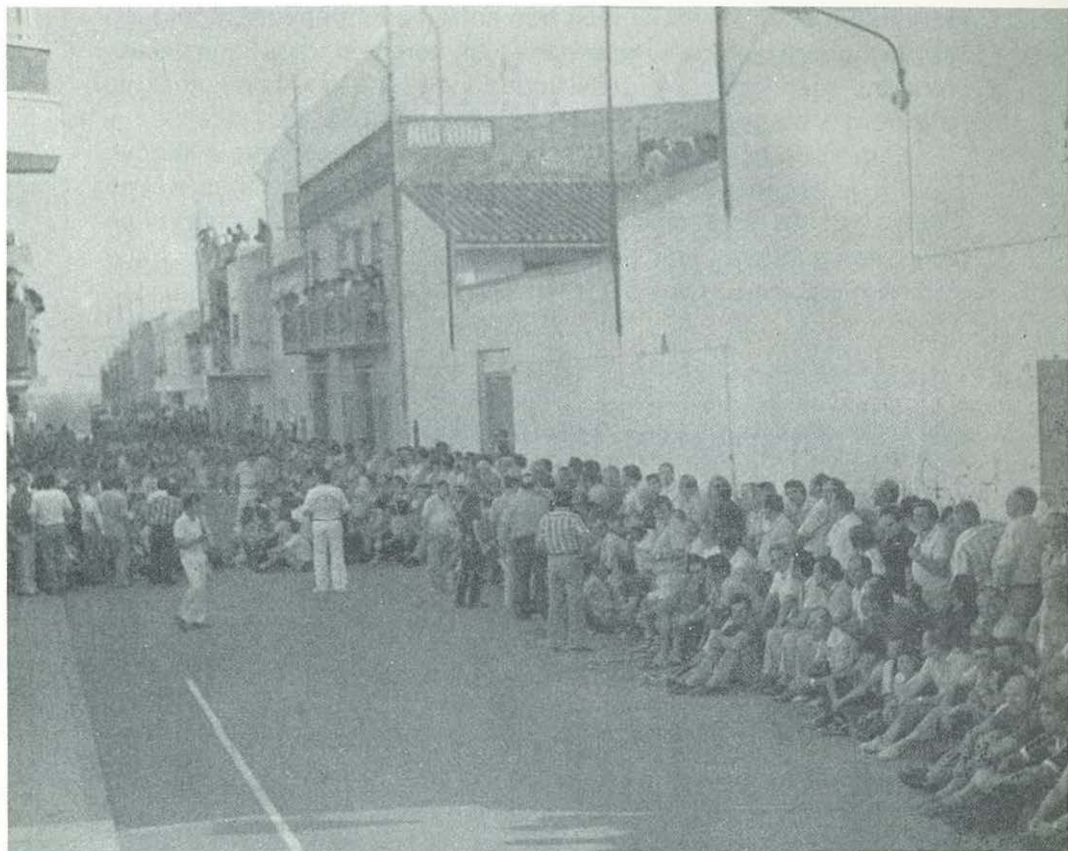
nets formant nous equips per a competicio i desijant que el seu poble siga el guanyador, dins la noblement renyida rivalitat comarcal.

Parlar-vos dels jugadors «en lo carrer», sent-ne, com ne foren i en son, tantissims, es faena «de moros», pero dec dir aci que encara lluiten i s'emocionen per la pilota, veent-la jugar, homens que han treballat en la foscor, sense l'ajuda d'entitats oficials ni dels mijos de comunicacio d'ara; com a eixemple d'ells, ens donà una gran lliço d'amor al nostre deport (en la Gala de la Pilota Valenciana, 30-9-83) qui fon u dels millors en son temps, El Chiquet de Llanera (Emili Revert Martinez), el qual, ple d'un envejable humor i en la nostra llengua valenciana viva, sense afegitons forasters, demostrà que encara te l'esperit i el cor jovens als seus setantatres anys. Donava gust escoltar-li contar aquelles partides i desafius dels anys trenta, que, a voltes, duraven dos dies, jugant en els millors d'aquella epoca, com El Chiquet d'Anahuir; Quiquet «el Allero»; El Chato de Pedreguer; Verruga de Palomar; Blanquet d'Orba; El Carnicer de Vilamarchant; El Gualo; El Mestret de Massalfassar; Palleter de Benissa; Arturet de Gavarda; Rondanet, Viela i Peris, d'Ondara; Joaquim de Villalonga, i molts atres.

Tambe s'homenajà en eix acte emotiu i agermanador de tota la familia de la pilota, a un home que porta moltissims anys treballant i engrandint l'aficio: José Soldado, «Chato» de Godelleta, bon jugador i apassionat per a defendre i promoure les modalitats de carrer; fon el fundador del «Club de Pelota» del seu poble, on ha dut finals de galocha, que han omplit de gom a gom l'extraordinari carrer de joc, que guanyat en l'esforç de la gran aficio de Godelleta, gogen hui. (El fill de Soldado, enamorat com son pare de la pilota, tambe lluita pel seu engrandiment des de les planes d'un diari valencia.)

Dins l'acte de la Gala de la Pilota, la Federacio feu l'entrega dels trofeus que pertocaven a les modalitats de trinquet i carrer (jovenils i majors), en un ambient sanissim i de gent plenament entregada al nostre deport.

Tornant-nos-en a la pilota i el carrer, i encara que molta gent vaja a vore jugar als dos llocs (carrer i trinquet), cal afegir que l'aficio d'un poble sol exigir-los als seus jugadors representants d'eixe poble, que de cap de manera l'han de deixar en mal lloc quan juguen

Any 80, final de Galocha en Alfarp (equips d'Alfarp i Monserrat) D'Alfarp sempre n'ha hagut de bons... «El tio Gabriel», «El tio Delfin», «Micalet el Roig», Conrado... que encara juga, etc.

fora; d'ahi que tots els equips que entren en campeonats tinguen algun jugador mes dels necessaris, i un bon preparador que decidirà quins duen jugar i els canvis que facen falta (dos com a maxim) per tractar de pegar-li la volta a una partida que se'n va.

El carrer li es a la pilota lo que l'aigua al peix o l'aire a l'home; yo tinc la seguritat, des del meu encis per la pilota tota, que si en un temps tots els pobles valencians tingueren trinquet cobert i en llum, i es poguera jugar debades, sempre n'hi hauria jugadors que triarien el carrer, i gent per a vore'ls.

13. ELS POBLES MES EIXEMPLARS

Ades comentava que la pilota en l'antigor tingue sa major re
presentativitat i practica en el «cap i casal»; hui, i com possible
ment ya ho fora en temps antic (perque llavores totes les noticies
eren de i per a la noblea, i mai no del poble pla), la pilota valenciana
troba en els pobles son millor cultiu, jugant-la i ensenyant a fer-ho
des d'homens de prop de xixanta anys fins chiquets que encara no
saben llegir i escriure correctament.

N'es un fet que pot comprovar qui ho desige que quan mes me
nut i llaurador es un poble valencià, que per viure de l'horta no s'ha
engrandit massa ni ha patit contaminacio de costums, mes aficio
li te a la pilota valenciana, i jugarà en lo carrer o dins el trinquet
(si el hi ha), sempre ple de gent per a vore el joc, i de chiquets que
van deprenent a jugar, fent-ho ans dels majors, i practicant ilusio-
nats quan s'acaba la partida gran, si encara n'hi ha prou claror.
Eixemples d'aço que dic els hi ha a grapats, i ne nomenare uns
quants de pobles que aprofiten com a representacio dels molti-
ssims que juguen a pilota, sembrant eixa llavor que va quallant en
noves figures que, a l'hora, promouen l'ilusio en els jovens que els
prenen d'eixemple.

De la banda de Castello nomenarem a Borriana, Vilarreal, Al-
massora, Artana, Bechí, Onda, Almenara i alguns pobles del Maes-
trat i de la Conca del Millars.

D'Alacant, on sempre ha hagut grans figures, parlarem de Gata, Benissa, Ondara, Pedreguer, Castalla, Murla, Altea, Orba, Sanet i Negrals, Muro d'Alcoy i tants pobles de la Serrania...

De Valencia, i començant pels seus voltants: Campanar, Chirivella, Paterna, Borbotó, Albuixech, Alfara del Patriarca, Museros, Massamagrell, Foyos, Massalfassar, Naquera, Monserrat, Godelleta, Benavites, Faura, Quartell, Quart de les Valls, Benifairo de les Valls, Segart, Alfarp, Llombay, L'Eliana, Beniparrell, Sollana, Sueca, Riola, Alzira, Gandia, i tots els pobles de La Safor: Canals, Genoves i tantissims mes de qualsevol raco valencià.

D'entre tots els pobles que conec, cal fer-ne surar u, Campanar, que, trencat pel mig i quasi engolit pel creiximent de Valencia, mante el joc de pilota en bons equips de galocha i de llargues, i encara dona jugadors de prou classe per al trinquet.

Tambe sobreix Godelleta, de gran tradicio i entesa aficio a la pilota, i de parla castellana.

En Muro d'Alcoy, i demostrant una volta mes que l'imaginacio creativa (el pensat i fet) li es d'us comu al nostre poble, han aprofitat el carrer que formaven dos paretons o murs de fabriques per a obrar-li una escala a u d'ells i tindre un bon carre de pilota, on es juguen diferents modalitats, davant una aficio que s'assenta satisfeta i feliç per tindre eixa amplaria i comoditat per a vore les partides.

Com a poble que millors instalacions ha realisat per a la practica de la pilota valenciana, nomenare a L'Eliana, que s'ha construit en el seu polideportiu un bon trinquet cobert, i a mes, aprofitant-ne u dels murs d'eixe trinquet, ha fet per primera volta (que yo sapia) una reproduccio molt artistica d'un carrer, en portalades, reixes, finestres, teulades, balcons..., tancant-lo al resto en un rebot que encara fa mes interessants les partides de galocha, llargues, raspall... que alli se juguen; trobe necessari que els bons aficionats vagen a vore-ho quan puguen, fent-se acompanyar per alguna persona (concejal de deports, alcalde...) que tinga ganes i possibilitats d'engrandir el nostre deport.

Seria molt profitos per a jugadors i aficionats que la pilota poguera jugar-se en llocs fets per a ella, sense donar tant de quefer a molts veïns de tants carrers, que marmolen, mes o manco, quan

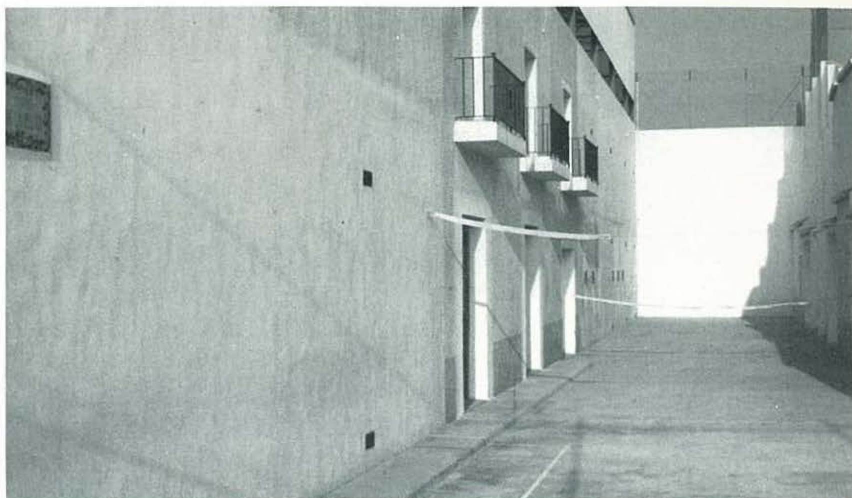

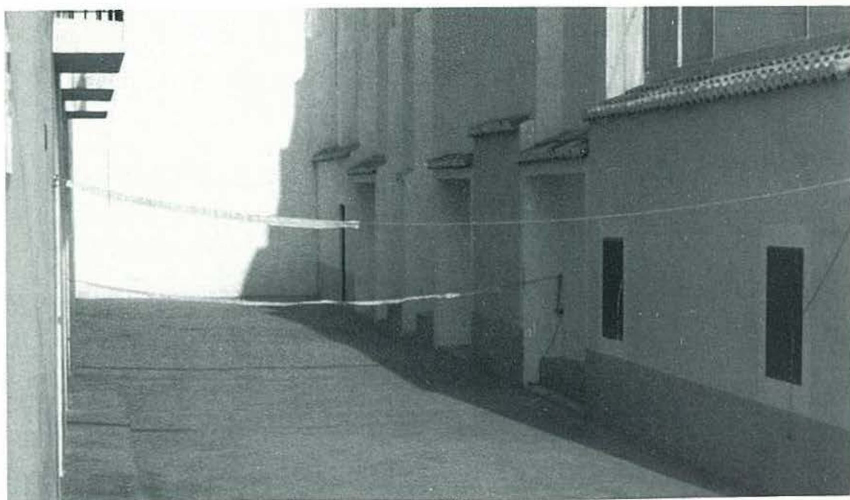
Carrer de Godelleta, u dels pobles en millor aficio

han de tirar la pilota perque s'encala moltes vegades dalt el seu balco o terrat; tambe s'ha de dir que una majoria del veïnat estima el fet de tindre en son carrer les partides de pilota, i yo he pogut vore a moltes d'estes persones donant-li des del seu balco «la voluntat» al cabasset dels jugadors (en els pobles on n'hi ha eixa costum). Aço no li fa per a que tots vejam d'anar fent nous carrers per al joc, encara enmig d'un nou parc o gran jardi public, si l'obra es tan lluidora i ben acabada com la de L'Eliana.

Tambe li donen relleu al nostre deport els pobles que organisen «fires» de pilota; estes fires solen fer-se en temps de festes majors, i n'hi ha de molt conegudes i que gogen de just renom: La Fira d'Ondara, la de Betera, la de La Pobla de Vallbona, la de Vilamarchant, la de Gandia, la de Tavernes, Benissa, Vilarreal, Alginet, Carcaixent i d'atres.

Aiximateix, molts pobles que nomes juguen al carrer, n'organisen «partides grans» per a les festes, convidant a renomenats jugadors professionals, els quals jugadors, barrejats en l'equip de casa, o en contra seua, atrauen l'aficio dels pobles voltants, omplint-se els carrers fins «la bandereta» per vore'ls jugar en un lloc desacostumat per ad ells i mes ple d'entropessons, on cal esforçar-se mes per a lluir-se i deixar satisfet al public.

L'Eliana, nou carrer fet aposta per al joc de pilota

14. DES DEL POBLE I PER AL POBLE PLA

Per la germanor que sempre ha unit als aficionats i jugadors de pilota, professionals o no, cal deixar constancia, ara i aci, d'eixe comportament eixemplar que reix per damunt de tants divismes buits i superfols, surant netament cap a l'ajuda que necessita el companyer, l'institucio benefica, el poble mes oblidat, la destroça de l'orage, etc.

Aixi s'han organisat partides per arreplegar diners, sense cobrar els trinqueters ni el jugadors, ans pagant-se de la buchaca els gastos produits pels empleats, desplaçaments, materials...

Com a eixemple mes proxim, una representacio de jugadors de pilota valenciana, al major nivell professional, se n'anaren al Pais Vasc per a jugar en benefici dels danyats per la «riuà i/o pantanà» de la Ribera, tornant-se'n molt feliços per l'exit economic obtingut, i a mes, per l'extraordinaria acollida i l'amabilitat en que foren atesos pels homens i jugadors d'aquelles terres.

Ha volgut Deu que foren ells qui, enguany (1983), hagen tengut la desgracia de patir fortes inundacions, i Valencia tota s'ha volcat en l'organisacio de partides en Benidorm (fronto Eder Jai), el trinquet de Pelayo i el carrer de Benavites. S'han jugat partides a totes les modalitats i en un exit de public total, i ben a punt ha estat el nostre Genoves de jugar contra el campeo vasc, pero haura

d'aguardar-se un poc mes per a complir el seu desig. Cal comentar que en Pelayo, on hagueren de tancar-se les portes, varen traure a subasta una pilota de Carcaixent, per la que pagà quinze mil duros un valencià de Museros.

L'aficio de la pilota valenciana, sabent respondre-li a qui nos ajudà quan mes ho necessitavem, ha complit generosament... com a cavallers.

Un atre eixemple ben aclaridor del caracter obert i generos de la nostra gent, ve donant-lo des de fa mes de trenta anys el trinquet del Surdo, en Gandia; prepara les dos millors partides de pilota possibles (a l'alt i per terra), en motiu de complir-se anys de la seua inauguracio (16-5-52), i eixe dia, ni cobren els empleats del trinquet, ni cobra cap de jugador. Es tradicio que el trinquet s'ompliga de gom a gom, i tots els beneficis de les «travesses» i la venda d'entrades son per al Sanatori de Fontilles.

Quan un jugador patix una desgracia, cas del Chatet de Museros, qui pergue un ull d'una pilotada, i en casos semblants, s'organisen de seguit partides d'homenage per ajudar-los, on els trinquets s'omplin fins l'ultim raco, volent-los demostrar, i fent-ho, que la gran familia de la pilota no es una frase buida i sap estar on li pertoca.

D'atra banda, i en motiu de les festes majors de molts pobles valencians, o per a l'inauguracio d'un nou trinquet o carrer de pilota, els professionals mes nomenats juguen mesclats en aficionats locals, sense tindre-ho a poc, i esforçant-se per agradar-li a l'aficio.

Tot aço te una explicacio ben senzilla i casolana, el jugador ve del poble pla, i l'ajuda desinteressadament quan eixe poble, el seu, li ho demana; perque llaurador, o fill o net de llaurador, coneix per experiencia la gran lliço de la terra: qui no sembla, no cull.

15. LES ESCOLES DE PILOTA, GOJÓS PERVINDRE

La bona idea i millor fonament que va posar la Federacio Valenciana de Pilota, presidida l'any 1970 per don Jacinto Quincoces, en fer-los presentar —obligatoriament— un equip de jugadors jovenils a tots els trinquets que prenien part en el campeonat d'eix any, apareix prou lligada al reviscolar del nostre deport entre el jovens; i dic aço, perque no cregau que fon gens senzill convencer als trinqueters que calia fer-ho aixina; la major part d'ells no tenien jugadors jovens i no estaven d'acort en les mides preses per la Federacio.

Gracies a l'esforç d'homens com el president, i al treball dur i callat que realisaren el delegat i subdelegat de Trinquets (don José Díaz i don José Benet), es preparà i presentà el primer Campeonat de Jovenils, que s'ha seguit organisant fins ara i que deu tindre ben llarga vida.

D'entre eixos jovenils que ades parlavem, i que sense els campeonats potser no els coneixeriem hui, podriem nomenar a Fredi, Ribera, Monrabal, Paquito de Genoves, Boniquet, Arturo, Genoves, Segarreta, Floreal... Molt possiblement hagen segut eixos jovens jugadors els motors que han ences en els chiquets el desig de coneixer la pilota i voler dependre-la en el colege.

Les actuals escoles de pilota, en sa curta vida, ya comencen a donar fruits en jovens que, ben dirigits i ficant d'ells la voluntat i l'esforç necessaris, aplegaran a ser jugadors renomenats; com a eixemple podem parlar de Rocio, Pasqual, Enrique, Lluïsmi, Sarasol II, Pigat III, Vilare, M. Angel, Navasquillo, Suret IV, Dauder, Signes, Ferrer, Machí, Puchol, Clemente, Chatet de Museros II, Capote...

En les escoles de pilota, i junt a l'ensenyança (per professionals) del nostre deport, no deu d'oblidar-se la necessitat d'una bona preparacio fisica dels chiquets i jovens; es ben sabut que un jugador es mes complet i dur si goja de bones cames, i encara millor si està llauger per a girar el cos en els rebots. Tots els eixercicis fisics que fan els chiquets en escola: atletisme, balo a ma, balocistell, futbol i atres, son molt necessaris per a enfortir el cos i crear en el jove la seguritat en ell mateix, mentres l'ajuden a millorar i reafermar la seua personalitat, que anira quallant positivament al llarc dels anys. Les modalitats deportives que millor poden formar al futur jugador de pilota, ho son aquelles que l'eduquen a l'esforç dur i seguit: ciclisme, montanyisme, futbol, fronto a ma, correr, marchar, la natacio..., i qualsevol d'elles que tinga les caracteristiques dites ades.

Conve deixar clar que la pilota valenciana n'es u dels mes durs i esforçats deports, puix al moviment seguit de tot el cos, unix la durea de la pilota en les mans, i els violents i rapits colps dels braços, en jugar-la, que tants «desmancats» i lesionats ha produit sempre.

Com a eixemple de la necessitat d'una bona educacio fisica per als chiquets, tenim en l'actualitat molt bons aficionats de trinquet o al carrer (Claramunt, Fuertes, Forment...), que encara juguen molt be a pilota, gracies a la preparacio fisica que varen tindre quan foren futbolistes professionals. Tambe n'hi ha jugadors d'ofici que solen freqüentar els gimnasis, per a mantindre's a punt i no criar «pancheta». A la fi, si un chiquet s'ha preparat degudament, podra ser millor o mes roïn jugant a pilota, pero haura depres una cosa tan important per al seu cervell infantil com aplegar al convenciment realiste on res d'esta vida es conseguix sense esforç. I

mentrimentres s'ha preparat, ha millorat el seu fisic, enriquint la seua salut per al pervindre.

Hui, i quan ya hem vixcut les experiencies que s'han anat realisant en moltes escoles de pilota, potser siga el millor moment d'incloure la nostra pilota valenciana com a u dels deports escolars, que a semblança de l'atletisme, balo a ma i atres, s'hauria de donar en hores de classe, i en aquells llocs on hi haguera aficio al nostre joc per part dels chiquets; tambe s'oferiria este deport a qualsevol poble que desijara dependre'l, puix encara no tenint trinquet, aprofita un bon carrer o el pati del mateix colege, marcant-li unes ralles, i estic ben segur que sempre hi hauria un aficionat que volguera ensenyar als jovenets, debades.

Aixina i tot, i per a que estes ilusions puguen ser realitat viva, els ajuntaments deuen pendre part en la seua realisacio, ajudant a fer, o fent-ho, un trinquet o carrer per a la pilota en cada poble on hi haja gent disposta a l'ensenyança. D'esta manera, en anar parlant-se de nous llocs que ya tenen el seu «carrer i/o trinquet», molts atres ne voldrien tindre, i l'aficio a la pilota —en llocs on jugar—, aniria escampant-se com el gram.

N'hi na un aspecte d'est assunt que tambe caldria tocar-lo; la part economica o manteniment dels nous trinquets.

Una volta edificat el nou trinquet pels ajuntaments, llogicament en l'ajuda de la Diputacio i el Consell, m'interessa donar la meua opinio sobre el millor modo de mantindre'l (per si aprofitara).

1. Buscar i trobar la persona entesa que s'haja de fer carrec de la nova instalacio deportiva (per un temps o per a seguit).
2. Aclarir-li abans d'escomençar, els motius de promocio de la pilota i manteniment de les tradicions valencianes pels que s'ha fet l'obra.
3. Tots els matins de l'any, manco els dissabtes i dumenges, serien per als chiquets i jovens que vindrien a dependre dels coleges, i encara en temps de vacacions, per a jugar entre ells i distraure's.
4. El trinqueter i la seua familia poden viure molt dignament en els beneficis de totes les vesprades d'entre semana, i

dissabtes i dumenges sancers, on llogicament es cobraria a tant per partida de «gastos» (marchar-la, pilotes, duches...), i un tant per cent de les travesses o postures, que podria anar mitat per al trinqueter i l'Ajuntament, compensant aixi els costs dels jovens que vinguen a les classes de pilota, professorat per a donar-les, materials necessaris...

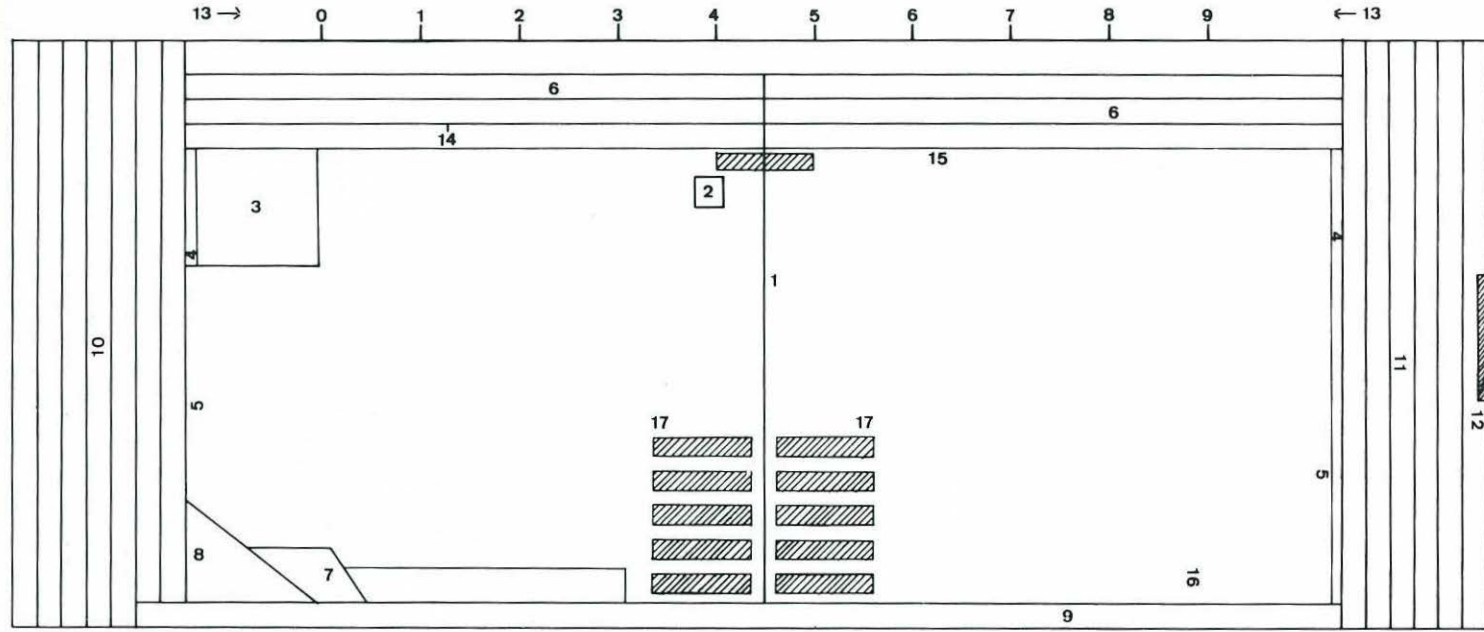
5. Els jovens alumnes de pilota deurien tindre un carnet d'identificacio com a que ho son, i en ensenyant-lo, tindre lliure entrada al trinquet quan s'organise partida de professionals, siga per festes del poble o mes a sovint, quan el trinqueter vaja donant-li a l'aficio «la partida de la semana».
6. Tambe es important en fer l'obra, posar un bon servici de bar que favoriria l'economia del trinqueter, puix es tradicional menjar-se l'almorsar o berenar mentres es «calfa» la partida, i les cuineres dels trinquets sempre han sabut ferho «molt aseat» i a preus just a la bona calitat que donen.
7. Crec de tot cor que esta mescla de trinquet-escola i trinquet-negoci pot fer-se realitat, eixamplant-li l'una a l'atra l'aficio que li assegure el futur. Es una trista veritat que les apostes son l'anima del trinquet, i que molta gent no jugaria ni aniria a vore jugar sense l'emocio dels diners pel mig (encara que yo no compartixca esta teoria, gens ni miqueta).

   Al nostre deport li sobra bellea i estil com a espectacul per al public, i n'es u dels mes complets com a eixercici fisic, on treballa tot el cos i encara l'inteligencia; pero hui per hui, i mentrimentres s'aplegue a l'ideal del deport pel deport o jugar pel plaer de fer-ho, cal anar barrejant la tradicio heretada en eixa «meta» desijable per als nous jugadors: jugar per sentida aficio a u dels mes bells i vells deports de tots els temps; la nostra pilota valenciana.
8. L'unica manera possible (segons crec yo) de fer escoles de pilota per a jovens i chiquets, sense mesclar per a res el joc professional ni les «postures» d'aficionats, seria fent els trinquets, organisant-los i mantenint-los des dels organismes oficials, havent de pagar-li al mestre que donara les classes, a l'encarregat del trinquet i aiximateix tots els ma-

terials necessaris per a la practica de la pilota. Esta clar que aço pot fer-se aixina, pero trobe que dins l'actualitat economica que vivim, els ajuntaments tenen massa forats que tapar, i ya es demanar-los prou (encara que siga de realistes allo de demanar impossibles) la construccio dels llocs apropiats per al joc de pilota.

9. Des de la realitat de les escoles de pilota actuals, Genoves, Guadassuar, Massamagrell, Alginet, Algemesi, Borriana, Carlet, Gandia, Pedreguer, La Vall de Tavernes, Villalonga i les moltes que se n'afegiran enjorn, com Valencia, Casinos, Ayelo de Malferit..., deuen crear-se uns campeonats entre tots els pobles que tinguen escola de pilota, i per grups d'edat; per eixemple, tots els chiquets seleccionats de sext, septim i octau d'E. G. B., etc., que espenten l'interes i l'orgull d'endur-se un trofeu al seu poble, aprofitant-se tambe els deplaçaments per a que els jovens conegueren atres poblacions valencianes.

Com a final d'est apartat de les escoles de pilota, i quan encara n'hi ha tant per a dir, crec que tots hauriem de pendre conciencia del bon moment pel que passem els aficionats, ajudant cadascu a que en son poble n'hi haja trinquet, on puga jugar la nova joventut, alluntant-la d'atres ambients plens de fum i soroll. En son massa els jovens que no coneixen la pilota valenciana, i si poguerem fer bo este desig, creixerà el planter de nous jugadors que eixamplen l'aficio, i a les actuals figures que omplin els trinquets seguiran nous noms que vagen enriquint l'antiga historia del nostre deport, tan fondament arrelat en l'anima valenciana.

GRAFIC DEL TRINQUET DE PELAYO («LA CATEDRAL»)

1, la corda; **2,** la pedra; **3,** el dau; **4,** els tamborins; **5,** els rebots; **6,** l'escala; **7,** el palquet de baix; **8,** el palquet de dalt; **9,** la galeria llarga; **10,** la galeria del dau; **11,** la galeria del resto; **12,** el marcador; **13,** els blaus; **14,** les caretes o la part vista de front dels escalons; **15,** l'encaix o les juntes del pis en l'escala o la muralla; **16,** la muralla; **17,** els banquets per al public.

16. ¿SAPS COM ES UN TRINQUET?

Es cosa ben coneguda de tots els aficionats que no hi ha dos trinquets iguals; yo he volgut ficar com a eixemple el de Pelayo (la catedral), per ser-ne u dels mes complets i grans. De llarcs ne trobareu, des d'uns que no apleguen als cinquanta metros, fins uns atres que s'acosten als xixanta; i d'amples, des de no arriba a huit metros fins passar-ne onze. Llogicament, i en eixes diferencies tan grans, n'hi ha jugadors que son molt bons en un trinquet i correntets en un atre; d'ahi que quan s'arregla un «desafiu», el jugador o el seu padri trien en quin trinquet deura jugar-se.

De seguit, vos aclarixc com s'anomenen els numeros que van marcats en el grafic.

1, la corda; **2,** la pedra; **3,** el dau; **4,** els tamborins; **5,** els rebots; **6,** l'escala; **7,** el palquet de baix; **8,** el palquet de dalt; **9,** la galeria llarga; **10,** la galeria del dau; **11,** la galeria del resto; **12,** el marcador; **13,** els blaus; **14,** les caretes o la part vista de front dels escalons; **15,** l'encaix o les juntes del pis en l'escala o la muralla; **16,** la muralla; **17,** els banquets per al public.

17. FRASES I MANERES DE DIR EN LA PILOTA (Vocabulariet)

Vaig a tractar d'explicar en est apartat les paraules valencianes, vives dins un trinquet o carrer, que no son d'us per a la gent desconeixedora de la pilota, a fi de fer-los mes senzill l'enteniment d'este treball i la comprensio d'algunes frases fetes, que d'atra manera no aplegarien a entendre.

Seria el meu desig que esta explicacio, junt al dibuix detallat d'un trinquet (on s'aclarix cada nom i son lloc), feren compendre en llaugeria la riquea del mon de la pilota i, millor encara, moure l'interes de tants valencians cap el coneiximent d'este tresor nostre, puix estic ben segur que no hi ha mes rao per a no ser bons aficionats que la mes trista i pobra de totes elles: el desconeiximent.

Em ficare dins la pell d'un valencià, dels moltissims que mai han vist una partida de pilota, i anem a supondre que eixa persona se n'entra a un trinquet, quan encara no ha començat la partida i els jugadors estan calfant-se les mans. Nomes entrar, ya vora pel color de les faixes, si juguen «dos p'a dos», «tres p'a tres» o «tres p'a dos», i si algun equip porta «feridor o saque» que ferix i no juga.

En primer lloc i una volta assentat on mes li agrade, escoltarà la veu del «marchador» que canta la partida: *Cavallers, la partida*

es a (tants tantos o jocs), i la juguen (noms dels jugadors); despres aclarirà si algun jugador s'ha de «privar» alguna jugada (segons s'haja arreglat la partida). Quan ya s'ha dit quins jugadors i com van a jugar, el «marchador» dona l'orde per a escomençar el joc: *Cavallers, ¡va de bo!;* en eixe moment, ell i els seus ajudants comencen a moure les apostes, oferint-li a l'aficio un color o deixant-la triar: *¿A on tirem? ¿Rojos o blaus? ¿Qui vol rojos, qui vol blaus? ¿A on?...* Normalment, el public vol vore, ans de jugar-se un gallet, si l'equip que mes li simpatisa s'hi troba en bones condicions, i s'aguardarà a que juguen tres o quatre jocs per a decidir-se (recorde's que, normalment, no arriba al deu per cent la part del public que «travessa» algun duro).

Segons s'alvancen els rojos o els blaus, el marchador anira «donant» jocs per a igualar la partida: *¿Donem de cinc? ¿Qui dona de cinc, cavaliers? ¡De cinc donen!... ¿Qui vol pendre de cinc?* Si el travessador que ha «donat» es un «padri» o te forta la buchaca, quan ya no en queden en contra seua, li fara cantar al seu marchador allo de... *¿Que no n'hi han mes...* o, *que ya s'han acabat?* Cal aclarir que per poder donar (de cinc, deu, quinze, etc.), el «marchador» ha captat l'orde de fer-ho, puix les apostes (com en tots els jocs) han de casar-se (els mateixos duros de cada color), per a ser efectives i canviar els diners del talo o talons del color triat.

Abanda els diners jugats en partida o prenent-donant, encara n'hi ha maneres de jugar-se'ls, com per eixemple: *¡Mil duros en el joc al que fa!, ¡doscents en el joc al resto!, ¡quatrecents en el quinze al que fa, o al resto...*

La partida entre professionals sol fer-se a dotze jocs (60 tantos), i la manera de cantar-la es ben pareguda (perque nos hauran copiat) a l'internacional tenis. Un joc «net» son quatre «quinzes» i es canta aixina:

Quinze net.
Trenta net o trenta i «na».
Val net
i tantos (cinc per cap per a qui faça el primer joc).

Quinze net.—Es canta quan un equip guanya la primera pilotada.

A quinzents.—Es canta quan han fet un quinze cada equip.

Trenta i quinze.—Es canta quan el que «fa» guanya el tercer quinze.

Val i quinze.—Es canta quan el que «fa» n'ha guanyat tres i l'atre u.

Quinze i val.—Es canta quan el «resto» n'ha guanyat tres i l'atre u.

Trenta i val.—Es canta quan el «resto» ha guanyat tres quinzes i l'atre dos.

A dos.—Quan han fet dos quinzes per equip, o es guanya un quinze i l'atre tenia val i trenta o trenta i val.

Val i trenta.—Quan l'equip que «fa» guanya tres quinzes i l'atre dos; les jugades de val i trenta i a dos poden repetir-se moltes vegades dins el mateix joc.

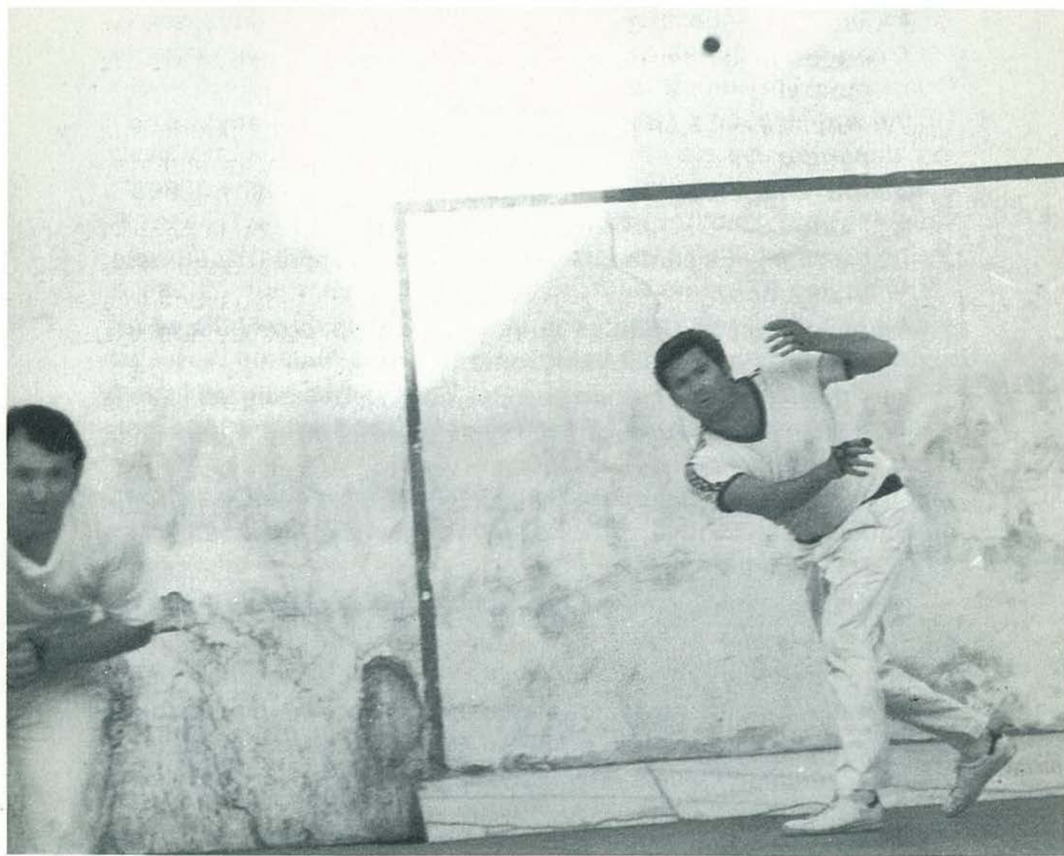
Joc (tantos).—Per acabar el joc, u dels dos equips ha de tindre val (en qualsevol variant), i guanyar el següent quinze.

D'esta manera es canten les partides en totes les modalitats de pilota valenciana.

El nou aficionat, una volta sabedor de com es marcha la partida, escoltarà, molt a sovint, paraules estranyes entre els jugadors d'un mateix color (estant la pilota en joc); estes frases solen eixir de cadascu dels jugadors, segons vaja la pilota cap a un lloc o un atre del trinquet:

¡A rebot!.—Li ho solen dir el «punter (que juga prop de la corda) o el «miger» (que juga enmig del trinquet), al seu «resto» o escaleter, que l'ha de tornar o «pouar» de darrere. D'entre les moltes maneres de pegar-li a rebot, segons la força que duga la pilota i on l'haja dirigida el contrari, nomenare les següents: rebot a dos parets, rebot d'esquerra, rebot acostant-se, rebot eixint-se'n, rebot a colp (quan la pilota pega directament en la paret, i es pot jugar a l'aire o deixant-se-la botar), rebot de pechineta...

¡Per davant!—Tambe li ho diuen el punter o miger a l'escaleter, quan la pilota no aplega a rebot i s'ha de jugar entrant-li de cara.

Eusebio fent el dau de rebot; a l'esquerra Peris

¡A volea!—Esta jugada sol manar-los-la l'escaleter o resto als jugadors de davant, per a que la busquen i li entren a l'aire per dalt.

¡A bot de braç o bot i bon braç!—Tambe es una jugada que solen realisar el punter o miger, encara que n'hi ha de restos que li entren a bon braç en molta força i efectivitat.

¡De bragueta, buchaca o saboquillo!—Esta manera de pegar-li per davant solen dir-li-la el miger o punter a l'escaleter; n'es una de les mes utilisades pels restos, i quan estos jugadors no tenen «alts», solen tindre en el saboquillo la seua pilota mes forta.

¡En l'esquerra!—Esta jugada es mes propia dels restos, que segons on estiguen, li entraran per davant, a rebot, quan cau de l'escala o a l'aire..., tambe li entren d'esquerra els jugadors de davant (encara que poques vegades), quan veuen que la pilota va a pegar en la muralla i el resto fara curt a ella.

¡Dalt o amunt!—S'ho diuen els jugadors d'un equip, quan s'adonen de la facilitat que te el companyer que ha de jugar-la, per a tirar-la a les galeries.

¡En ella, obri't o trenca!—Esta frase s'escolta molt sovint quan la pilota va a caure entre el public de l'escala, i sol dir-la l'escaleter; ultimament, i si la pilota no trenca en sec, es diu «s'ha parat», i normalment el resto se la deixa caure en el primer escalo, jugant-la per a quinze.

Encara n'hi ha prou mes frases, que son d'us poc freqüent; les diu qualsevol jugador, i especialment l'escaleter: *¡Toca muralla!*, *¡a l'encaix!* o *¡a la careta!* o *¡al palquet!* (sempre dient el lloc on millor es pot acabar el quinze); *¡talla corda!* o *¡talla cara a mi!* (s'escolta en el sentit de jugar-la molt forta i que passe molt justeteta per dalt corda, i tambe com a desafiu d'un jugador al d'enfront).

Ferir, traure o sacar.—Es nomena aixina l'acte de botar la pilota en «la pedra» i, jugant-la de palma, dirigir-la cap al dau, tocant muralla i fent-la passar (o no, segons s'arregle) per dalt ralla. Es diu ferida o treta la pilota que s'esmuny per la

Viçantico «ferint» en Massamagrell

La maravellosa esquerra de Puchol

paret fins el tamborí, i es fa quinze quan entra en el dau sense botar gens ni miqueta. N'hi ha moltes maneres de ferir, i junt a feridors que nomes la fiquen dins, els millors tracten de buscar-li els «fallos» a qui fa el dau, ferint-li mollet per a que bote poc, o per davant, si l'escaleter està fluix d'esquerra o no l'alça molt; com a eixemple de bons feridors en actiu, nomenare a Gomez, Garcia, Ribes, Pepet, El Gat I...

De l'importancia dels feridors en la pilota, nomes dire que moltes partides de compromis s'han perdut o guanyat per la seua actuacio. El feridor pot ser el punter o miger de cada equip, que «ferix i es fa arrere», o un jugador professional o aficionat que «ferix i no juga».

«*Fer i restar*».—L'equip que està en el dau es sempre el que «fa», i li «resta» el d'enfront, que passarà a «fer» en el joc següent, i aixina fins que finalise el joc.

«*La pedra*».—En tots els trinquets, molt prop de l'escala i un poc ans d'arribar a la corda (eixint des del dau), es troba «la pedra» o lloc on es bota la pilota per a ferir o traure; ya hem parlat d'ella i nomes vullc afegir que l'aficionat sol comentar, en acabant-se una partida: «Tal jugador estigue molt be en la pedra.»

Tambe n'hi ha moltes «sentencies d'aficionat», que s'acosten molt a la veritat (a modo de dita popular), puix quasi sempre acaben sent realitats com a castells.

Qui juga per necessitat, pert per obligacio.—Es molt coneguda i popular; ve a dir-nos allo de: «Si te queden pocs diners, jugant-te'ls quedaras net.»

Les partides es guanyen quan s'arreglen.—Vol dir-se que, especialment entre aficionats, sempre n'hi ha qui creu poder guanyar-les totes, i n'hi ha d'atres que, fent-se els desmenjats, solen deixar-los per a anar a captar.

Eixe sap mes que qui l'inventà.—Aço pot dir-se en sentit d'admiracio o de guiloperia; en el primer cas es reconeix el merit d'un jugador en son lloc, siga professional o aficionat; la segona part fa referencia a l'espavilat que «n'engancha» a u que no el coneix, i el deixa «netet».

Fer-li-la sabatera.—Es diu quan u dels jugadors (o un equip) no fa ni un joc en tota la partida; entre professionals es una vergonya, de quina «feta» els propis jugadors i molts aficionats s'enrecorden sempre.

Ficar-li numero a la casa.—Es diu quan uns jugadors porten molts jocs de ventaja (per eixemple, quaranta per cap), i els que van perdent fan el primer joc.

Arreglar-li a u el saquet.—Sol dir-se quan un jugador que ha perdut la primera partida, demana jugar-ne una atra (en alguna ventaja, per a refer-se), i torna a perdre-la fins quedar-se escorregut i anar-se'n prou calent d'orella.

Adobar-li a qui ha perdut .—Normalment entre aficionats les partides es juguen a cinc o sis jocs, i qui pert la primera, li diu al guanyador:

—¿Que m'adobes per a donar-me la pau?

—¡Mig blau!

—¡Ua!, aixo es molt poquet, yo vullc un blau i encara no guanyare...

—Te done tres «cuartillos», i no es parle mes; si vols la juguem, i si no, un atre dia.

—Be, juguem-la, pero ¡un atre dia no m'agarraras! (Si poden, al sendema estan jugant junts.)

Quedar mes net que una mona o quedar mes net que Sant Paulí.—Tampoc no cal aclarir massa estes «sentencies», que aprofiten lo mateix per al jugador aficionat com per a qui se jugà els duros en son favor, perdent-ne una o mes partides.

Saber eixir-se'n, prenent o donant.—Quan un travessador ha fet postura en partida, segons vaja el marcador, donarà de cinc o mes tantos en contra seua, per vore de guanyar «eixint-se'n» o perdre nomes les «marches»; tambe pot «pendre» pel mateix motiu, i si l'encerta, els aficionats diran que ha sabut eixir-se'n.

En sa vida ha entrat en un trinquet.—La persona que no coneix el mon de la pilota i se'n va a vore una partida, sol plantar-se on no deu (la paret junt al dau, dret baix la corda o assentat en el primer escalo), els aficionats veterans solen ahucar-li

la seua equivocacio, entre rialles i humorades sense mala fel. Com a consell per a estalviar-se eixa feta, aprofita el vell refra: «Quan a on no coneixes vages..., lo que veges fer, faces.»

A guanyar... el trinqueter.—L'aficionat que sol jugar-se algun duro, unes vegades guanya i d'atres pert; en u o atre cas, el trinqueter sempre cobra les marches (el tant per cent) sobre els diners jugats; d'ahi que, mentres fan cua davant la finestreta de cobros, comenten eixa frase que, d'atra banda, es ben llogica, perque s'ha de mantindre el trinquet, pagant empleats, jugadors, imposts, pilotes... i viure d'ell.

Els pecats de la gola, Nostre Senyor els perdona.—Encara que no vullc tractar de justificar les males paraules, sí que dire que la pilota es un joc «de sanc calenta», i tots coneixem jugadors que «se'n passen» de malparlats, tenint la llengua «com un astral» mentres juguen a pilota; aixo no obstant, pel carrer o en sa casa, son persones educades que no solen ofendre a ningu ni malair com a carreters. Tambe n'hi ha uns atres deports coneguts de tots, on succeix lo mateix, pero aixo no li lleva per a que tots tractem de millorar el llenguage, dignificant el nostre deport.

Encara en queden de trinquets on es pot llegir: «Se prohíbe blasfemar»; pero millor que prohibir o multar, que pocs resultats ha donat, tenim la realitat de hui i l'esperança en el pervindre, quan podem vore els jovens pilotaris en plena millora de comportament, jugant i esforçant-se en silenci, o malaint quan trenca la pilota, en un innocent... ¡Me ca...se en la semana passà!

Eixe te molts «blaus» (o pocs).—L'aficionat, volent dir si un jugador te la pilota curta o llarga, fa referencia als blaus (numeros que dividixen el trinquet del 0 al 9); segons la seua potencia, ne tindra molts o pocs.

«En jugar-se un duro, totes li cauen als peus».—De sempre n'ha hagut de jugadors en prou calitat i estil, que feen «maravelles», passant-la de totes les maneres quan jugaven a divertir-se entre amics; ara be, en jugar-se un «chavo», els

entrava el «nyervi» i ya no s'encertaven cap, tirant per terra les pilotes mes facils.

Qui juga per baix, paga per dalt.—Aci vol dir-se que, quan un jugador no te bot de braç ni volea (que no te «alts»), sol perdre contra un atre mes complet, perque la pilota mes dura i dificil de passar, ho es la que ve jugada per dalt. Aço no sempre es veritat, perque n'hi ha qui —per baix—, la du «com una fona».

Jugador que espera la pilota al bot, se fot.—Encara que la major part de «sentencies» s'ouen en trinquets i carrers, esta es mes viva «en lo carrer», on la pilota trenca molt sovint en terra, i deu buscar-se a l'aire.

Eixe tirava «pedraes».—Aço s'escolta de seguit a molts aficionats, quan un jugador ha tengut una vesprada molt bona i, ple de facultats, li tirava «cap i tot», duguent-la com una bala.

A pilota se guanya quan es pot.—Son moltissimes les partides que s'han perdut, creent-les guanyades de bestreta, perque l'equip mes fort li ha deixat a l'atre alvançar-se uns jocs, convençut de poder recuperar-los en voler..., pero els atres poden estar molt encertats, i la pilota tambe juga...; d'ahi que no es puguen fer regalets, que solen costar prou cars.

«Si me la donen quinze, no la vullc».—Quan un jugador te la pilota molt clara per a fer-la quinze (plantada enmig del trinquet, caiguda d'escala prop la corda, de rebot bo...) i l'erra en jugar-la, sol quedar-se parat i fins mirar-se la ma com si no s'ho creguera, i encara n'hi ha alguns que s'arranquen cabells del cap o s'esgarren la camiseta; fotuts pel «fallo», i, marmolant, se'ls escolta dir: *Pero si la tenia com un pastis... ¡Si me la donen quinze, no la vullc!*

Mira...«l'entrà la Murta».—Per l'aficio a la musica que n'hi ha generalment entre la gent de la pilota, i memorisant l'extraordinaria obra del mestre Giner, quan un jugador li entra a la pilota en mala posicio o fora temps, errant-la en sec i moltes voltes sense aplegar a tocar-la, solen escoltar-se rialles i frases benhumorades, com: *A eixe li s'ha foradat la*

ma... ¿Que estas aventant mosques?... I mes sovint: *Eixe ha fet l'entrà la Murta...*

En son prou mes les «sentencies d'aficionat» que podreu escoltar en qualsevol trinquet o carrer de pilota, pero m'agradaria que les anotades aci vos aprofitaren per a tindre un millor i mes ample coneiximent de la riquea i varietat de vocabulari que, de sempre, ha tengut el nostre deport, en sa propia i autoctona llengua valenciana.

EPILEC
(un bon desig per acabar)

Dins el mon de la pilota valenciana, i per eixa trista i antiga historia que ens ha fet trencar la tradicio de llegir i escriure el nostre idioma valencià (que no de parlar-lo), m'he trobat sempre en un fet sense trellat; en molts trinquets on no es diu una paraula en castellà, tota la publicitat de les partides, les entrades o els cartells anunciadors es fan en eix idioma. Aixo no deu d'ocorrer d'aci en avant, perque els trinquets han de ser eixemple viu —en tot— de la vivor i la forta personalitat del poble valencià.

Encara que em digau exagerat, yo crec de tot cor que una bona mostra d'eixa personalitat diferenciada del nostre poble, tan envejat com desijat al llarc dels temps per tantes gents, l'aferma l'existencia —hui nomes aci— de les antigues modalitats de pilota al carrer.

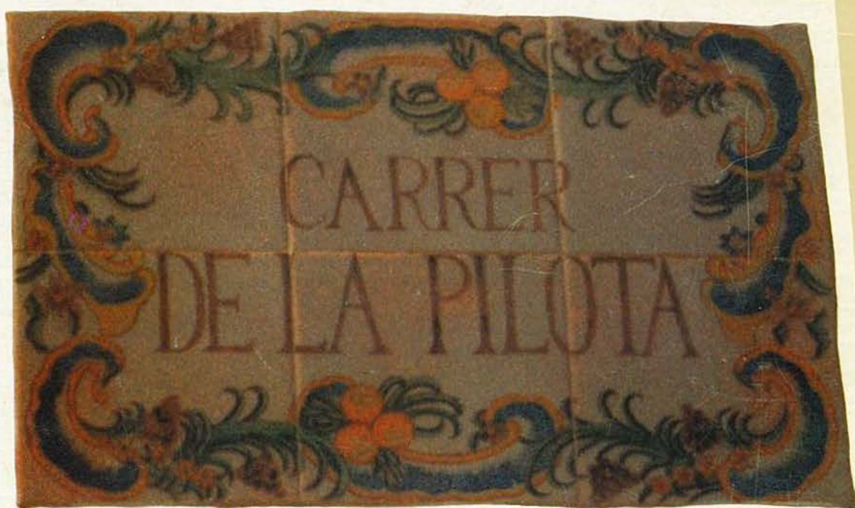
Des d'aci, i humilment, demane que en tots els pobles valencians hi haja, per lo manco, un carrer dedicat a la pilota valenciana, i aiximateix, les tres capitals de l'antic Regne de Valencia: Castello, Valencia i Alacant, li dediquen un monument (tants segles mereixcut) per la seua aportacio a la nostra cultura valenciana.

Com a remat final, m'aprofitare d'unes paraules bellissimes de l'Excm. Sr. Julià San Valero Aparisi, catedratic d'Historia de l'Universitat de Valencia i president-decà de l'Academia de Cultura Valenciana:

SI SOM LO QUE SOM, SEREM

SI SOM LO QUE SON, NO SEREM MAI..., i nosatres volem ser, ara i sempre, VALENCIANS.

INDEX

CARRER
DE LA PILOTA